4

PASCASII GROSIPPI PARADOXA LITERARIA

In quibus multa de literis noue contra Ciceronis, Varronis, Quinctiliani, aliorumq; literatorum hominum, tam Veterum, quam recentiorum, ſententiam diſputantur.

AD

D. FERDINANDVM HENRIQVEZ A RIVERA

Ducem de Alcalaa & Marchionem Tariffæ.

MEDIOLANI

Apud Io: Baptiſtam Bidellium. M. DC. XXVIII.

CVM PRIVILEGIO.

Digitized by Google

Summa Priuilegiorum.

Sanctiſſimus D.N. Vrbanus VIII. Pont. Max. Diplomate ſuo Excommunicationis pœnam in omnes illos ſancit, qui quicquam quod ex Paſcaſij Groſippi officina exierit, ſine ipſius aut hæredum eius venia, non modo typis imprimere, ſed etiam ſine tali venia typis impreſſum venale habere animum inducent, à qua pœna nonniſi Pontifex præuia quamuis ſatisfactione, præterquam in mortis articulo, abſoluere eos poſſit.

Ferdinandus II. Imperator Auguſtus, & Philippus IV. Rex Catholicus etiam ipſi, ne quis proximis annis triginta tale quid audeat, grauiſſimæ multæ indictione cauerunt, velut in Diplomatis eorum latius continetur.

Illuſtriſſimo & Excellentiſſimo Heroi

D. FERDINANDO HENRIQVEZ A RIBERA

Duci de Alcalaa, Tariffæ Marchioni &c. Regiæ apud Caſtellanos Stirpis Principi.

PERFECI tandem, Princeps ſapientiſſime, quod in tuæ ſpem gratiæ abhinc triennium Romæ cœperam. nam ſimulac Theologicæ illi controuerſiæ, quam noſti, poſt diurnos nocturnoſq; vertentis anni labores extremam manum impoſui, cuius mihi digerendæ & illuſtrandæ prouinciam Regij in Vrbe Oratores, Duces Arborquerceus & Paſtranius Catholici Regis nomine man dauerant, etſi corporis & ingenij vires

✠ 2 tanta

Digitized by Google

tanta ſtudij contentione ſic debilitaueram, vt nihil noui laboris impune ſuſcepturus viderer, temperare tamen mihi non potui, quin ad indagandas linguæ latinæ cauſas toto pectore incumberem, quæque Sanctius veſter ὁ δαιμόνιος ἀνὴρ tam in Minerua ſua, quam in Grammaticę latinæ inſtitutionibus acutiſſimè inuenerat, quoniam obſcurius pleraq; nec ſatis probabili methodo tradita non ferè lectores allicere aut retinere poterant, opera mea explanarem, in meliorem ordinem Artiſque formam redigerem, non paucis locis correctiora & certiora redderem, alicubi verò reciderem, paſſim denique ijs augerem, quæ me plurimus Latini ſermonis vſus accuratiſſimaque bonorum auctorum lectio docuerat. Etſi autem huic meo conatui grauiſſimus interceſſit aduerſarius, Quartanæ morbus, qui me perpetuos XV. menſes exercuit, neq; mihi, vt ingenio meo vſus ſemel cœpta vno tenore pertexerem,

per-

permiſit: eo tamen loci in medio febris incendio rem iam deduxeram, vt etiamſi quid humanitus me fuiſſet, non tamen defuturum videretur, ex quo meam tibi obſequendi beneq; de aliorum ſtudijs merendi voluntatem poſſes agnoſcere. Accidit autem vt cum Roma Ciceronis incunabula cognoſcendi cauſa Arpinum conceſſiſſem, præſtantiſſimi Principis, Soræ & Aquini Ducis, hoſpitalitate, & Inſulæ illius, in qua ſe Cicero ſecundo de Legibus natum memorat, iucundiſſima cum eodem Duce obambulatione, Fibreniq; omnium Italiæ fluminum limpidiſſimi frigidiſſimique conſpectu recreatus moleſtiſſimæ illius concubinæ meæ contuberniũ excuterem, meq; mox ſanũ ſaluumq; Neapolim afferrem. Vbi non multo amplius bimeſtri commoratus poſtquam vtcumq; vires recuperaſſe viſus ſum, vt nauigare non dubitarem, maritimo Genuam, & inde porro Mantuam pedeſtri itinere perueni. Et quam-

uis eo potiſſimum animo in hanc Italiæ partem me contuleram, vt ea Principibus ſubijcerem,quibus pax publica conſeruari & grauiſſimorum motuum, quos iam imminere intelligebam,occaſio prę-cidi poſſe videbatur(qua de re coram ex illuſtriſſimo Comite Franquemburgico, Cæſario apud Regem Catholicum Oratore cognoſcere te malo, cum quo conſilia mea in hac vrbe communicaueram, quæ ille ſibi plurimum probari oſtendit) non tamen Sanctianorum curam omnino miſſam feci, ſed ſubinde aliquid ijs elimandis perpoliendiſq; operæ impēdi. quo verò ſucceſſu, eius tibi Grammatica philoſophica ſpecimen præbebit, quam proximis hebdomadis curaui formis æneis deſcribendam. Poteris autem ex his etiam epiſtolis meis idem intelligere, quas ad amicos, homines doctiſſimos, Paradoxa nonnulla partim mea, partim Sanctiana conſtabiliturus diuerſis cum locis, tum temporibus dederam.

deram. Eas nomine tuo præſcriptas propterea emittendas duxi, vt cum ipſe me in tuo ære eſſe profitear, quem tantis tuis beneficijs obſtrictum tenes, tum omnes, ad quos ſiue ex his ipſis vigilijs meis, ſiue ex multo pluribus, quæ conſequentur, fructus aliquis redierit, tibi ſe debere intelligant. Vale, Princeps clariſsime & eruditiſsime, meq; amore tuo ac beneficijs complecti perge. Mediolani ex Hieronymi Sagarragæ, viri optimi & præſtantiſsimi Iuriſconſulti ędibus prid. Id. Mai. anni M.DC.XXVIII.

Digitized by Google

PARADOXA LITERARIA·

Epiſt. 1.

CIcero & Varro neſciuerunt, vtro modo rectè Latine diceretur, *Pompeius tertium Conſul*, an *tertio Conſul.*

Primum & *Primo*, non ſunt aduerbia, ſed nomina, nec ſignificatione differunt.

Loco, pro cito, ſtatim, Romani videntur dixiſſe, ſicut Hiſpani *Luego.*

Alias, non eſt Aduerbium, ſed nomen.

Epiſt. 2.

In lingua Latina nulla ſunt Gerundia.

Nec vlla Supina.

Latine non dicitur, *Reus damnatum iri videtur*, ſed *Reū*. Vide in Grammat. pag. 132.

Epiſt. 3.

Cicero Solœciſmi ab Attico poſtulatus perditiſſima ſui defenſione vſus eſt, ſeq; ſolœciſmum feciſſe agnouit, cum tamen rectè locutus fuiſſet.

Cicero ridicule putat Oppida non eſſe Loca.

Cicero Piræum perperam putat non eſſe oppidum.

Cicero ſibi à Grammaticorum regulis imponi paſſus eſt, vt vitioſe dici putaret, quod & rationi, & auctorita-

ti,

ti,& publicæ ac ſuæ propriæ conſuetudini conſentaneum eſſe ſcire poterat.

Grammaticè qui loquitur, ſæpe minimè Latinè loquitur.

Varro, Salluſtius, Cęlius impura dictione vſi fuere.

Latine dicitur *Proficiſci ad Romam & in Romam. Diſcedere à Roma, & de Roma, & ex Roma, & ſcribere de Roma.*

Sum Ruri, Carthagini per Ablatiuum, non per Datiuum dicitur.

Quintilianus imperite cenſet Solœciſmum eſſe, *Veni de Suſis in Alexandriam*.

Epiſt. 4.

Optimi quique linguæ latinè auctores fuerunt peſſimi Grammatici.

Varro minime bonus linguæ latinæ auctor eſt.

Cicero Syntaxeos rationem in Attij verbis prorſus neſciuit.

Cicero ſuæ & aliorum loquendi cõſuetudinis in ratione dictorum reddenda turpiter oblitus fuit.

Inuidere aliquem, recte Latine dicitur.

Quintilianus perperam cenſuit, non ſatis Latine dici, *Adulari alicui*.

Cicero Attij poetæ verba non recte intellexit.

Omne verbum (præter *Sum & Fio*) aut actiuum eſt, aut paſſiuum: nullum Neutrum.

Epiſt. 5.

Idonei cenſores linguæ latinæ raro bene latine ſcribunt.

Magni oratores & poetæ latini raro de literis bene iudicant.

Aetate Quintiliani, ac prius Senecæ, latina lingua degenerauerat.

Qui vel verſa vel proſa oratione latina cupiunt excellere, perpaucos auctores, ſed multum legere neceſſe habent.

Italia ſola plures quam reliqua Europa tota, produxit latine ſcribendi facultate præſtantes.

Itali

Digitized by Google

Itali cum omnes Europæos iudicio ſuperent, plerumque tamen peſſimi ſunt literarum iudices.

Etiam elegantiſſimi oratores & poetæ interdum vitioſè ſcribunt.

Politianus fuit Sannazario infinito doctior, etſi in ſcribendis verbis latinis ad elegantiam & puritatem eius nequaquam acceſſit.

De Politiani mortis genere Iulius Burdoſcaliger improbiſſime mentitus fuit.

Permingere (quo verbo Sannazarius vtitur) minimè Latinum eſt.

Nuncium, non eſt nomen Subſtantiuum.

Carcer à Baltaſare Caſtilione non ſine auctoritate neutro genere dicitur.

Exoſus pro Inuiſus, non ſatis Latine dicitur.

Diſſitus locus, pro remotus Latine non dicitur.

Aquæ Vaticani fontis ad laudem multo plus intereſt hominem Germanum, quam ipſum Pindarum laudatorem habere.

Adhibere fidem alicui, pro Credere minime Latine dicitur.

Cornelius Nepos Ciceronis iudicio fuit omnium Romanorum ſcriptor elegantiſſimus.

Daretis Phrygij hiſtoria eſt hominis indocti & lutulenti opus.

Hiſtoria belli Troiani, quæ Dictyn Cretenſem auctorem præfert, perbono Latinitatis ſæculo ſcripta fuit.

Quantum, tantum, multum, paulum, aliquantum, immenſum, perperam à Grammaticis habentur pro aduerbijs, cum ſint nomina.

Medicina, Seneƈta, Sutrina, Piſtrina, Textrina, Salinum, Piſcina, Regina, Lucina, perperam à Grammaticis habentur pro Subſtantiuis.

Epiſt. 6.

Nemo doctorum vidit, quomodo inſigne mendum in principio Apocolocynthoſis Senecæ tolli deberet, cum eius rei facillima eſſet ratio.

Epiſt.

Epiſt. 7.

In principio Aeneidos legendum videtur; *Muſa mihi cauſas memora, quo nomine laſ.* non, *quo numine laſo.*

Epiſt. 8.

In Plauti Amphitruone repugnantibus omnibus libris præterquam omnium doctorum opinionem legendum: *Et clandeſtina vt celetur conſuetio*, non *Suſpicio*.

Epiſt. 9.

In Plauti Milite libris omnibus inuitis pro *Non ſum in Vmbria*, legi debet, *Non ſum Animula.*

Epiſt. 10. & 11.

Media ſyllaba in *Ambitus*, cum eſt participium, pro negotio corripi & produci poteſt. Et in Grammat. 178.

Epiſt. 12.

In Tibullo de aqua Heruſca legendum videri : *Sacris Caiarum proxima lymphis.* pro *Maxima*.

Epiſt. 13.

In Propertio legendum : *Et ſacer aſtiuis intepet Imber aquis*, pro *Et lacus æſtiuis intepet Vmber aquis*.

Ioſephi Burdoſcaligeri incredibilis fuit audacia, ſed maior aliquanto inſcitia ac ſtupor circa Propertij patriã.

Næuius verſus Hexametros ſcripſit etiã in bello Punico

Liuius Andronicus *Romanidem* ſiue Annales Romanos ante Ennium verſibus Heroteis ſcripſerat.

Odyſſea Liuij etiam verſibus Hexametris, non Saturnijs modò ſcripta fuit.

Burdo quid verſus Saturnius eſſet, flagitioſè ignorauit.

Epiſt. 14.

Multiplex Grammaticorum veterum fuit ſtultitia in reprehendendis primæ claſſis auctoribus propter neglectas ipſorum regulas.

Recentiores Grammatici longe antiquis ſunt ſtolidiores, partim dum ſtolidas illorum regulas approbant, partim dum diſcipulis, Latinam linguam nondum intelligentibus, artem tradunt.

Varronis omnium Romanorum doctiſſimi Ioſephi Burdonis iudicio ingens fuit ſtultitia, me triplex ſaltem

error

error vel puero pudendus.

Mille nummorum, non eſt rectio genitiui à nomine Subſtantiuo, ſed concordia ſubſtantiui cum adiectiuo.

Decem nummorum æque Latinè dicitur ac *Mille nummorum.*

Burdo Varronem longè anteit ſtultitia.

Epiſt. *15.*

Seſtertium neutri generis non eſt Subſtantiuum, ſed Adiectiuum, in quo Subaudiri poteſt *mina pondus*.

Paradoxa in Paradigmatis.

Græci æque habent ablatiuum caſum ac Latini. pag. *50.* & in Grammat. pag. 114.

Omnes Datiui & Ablatiui Latini apud antiquos erant terminatione ſimiles. pag. *50.*

Pronomina non ſunt aliud quam Nomina, præcipueq; Nomina vocari merentur. pag. *52.*

Adhuc, non eſt Aduerbium, ſed idem quod Ad hoc tẽpus vel factum. pag. *53.* & in Grammat. pag. *154.* quomodo *Ad id* Liuij lib. 21, 52. *Galli cum ad id dubios ſeruaſſent animos, coacti ad vindices declinant.*

Quis, eſt omnium generum. pag. *54.*

Cum, eſt Nomen, non Coniunctio. pag. *55.*

Quo, non eſt Aduerbium, ſed Nomen. pag. *55.*

Modi verborum nulli ſunt. pag. *57.*

Faciam vt ſcias, & *Faciam vt ſcies*, indifferenter dicitur. pag. *60.*

Participia nullum tempus habent. pag. *61.*

Verba paſſiua carent præteritis perfectis & pluſquam perfectis. pag. *61.*

Eor, in paſſiuo recte dicitur pag. *61.*

Pa-

Paradoxa in Grammaticis Inſtitutionibus.

Latini habent viginti duas diphthongos. pag.1. & 156.

Latini habent octo triphthongos. pag.2. & 166.

S. Liquida eſt litera. pag 2. & 183. & 184.

Superlatiuus gradus comparationis nullus eſt, cum ſuperlatiua nomina nihil ſint aliud, quam poſitiua extenſa. pag.7.

Imperſonale verbum nullum eſt, niſi Infinitiui modi. pag.7. & 130.

Latini habent 56. Præpoſitiones præter illas, quas Grammatici recenſent. pag.10.

Quo, aduerbium loci natura nomen eſt. pag. 12.

Suſtineo eſt verbum ex *Sus* & *Teneo* cōpoſitum. pag.13.

Multoties & *Nullibi*, ſunt verba inhoneſta pag.12. & 14.

Nullum nomen adiectiuum regit genitiuum. pag.28. & 127.

Datiuus à nullo nec nomine, nec verbo, nec aduerbio regitur. pag. 29.

Accuſatiuus à nullo nomine regitur. pag.29. niſi vi verbi actiui. pag. 129.

Ablatiuus à nullo nomine aut verbo regitur, ſed à ſola præpoſitione. pag.30.

Dignus aliquo & *Dignus aliquid*, Latinè indifferenter dicitur. pag. 30.

Viuitur, Curritur, Miſeret, pudet pænitet non ſunt verba imperſonalia pag.31. & 72.

Vtrumque Latinè dicitur *Volo facere* & *Volo me facere*, *Non poſſum credere*, & *Non poſſum me credere*. *Videor vidiſſe te*, & *Videor me vidiſſe te*. *Princeps videtur gaudere*, & *Princeps videtur eum gaudere*. pag.33. & 65. & 131.

Cupio fieri diuitem, Latinè dicitur; *Cupio fieri diues*, non eſt Latinum, ſed tranſmarinum. pag.33.

Latinè dicitur *Tempus eſt legendi lectionis*, & *legendi poetarum*. pag. 35.

Latine

Latine dicitur *Bibendum eſt aquam* , *Pugnatum eſt pugnam*.pag. 36.

Verbum paſſiuum nullum prorſus caſum regit pag. 38.

Præpoſitio *A,ab,per*, cum verbis paſſiuis non ſignificat rem agentem.pag.38.& 39.

Gerundia non regunt accuſatiuum.pag. 39.

Supina non regunt accuſatiuum. pag. 40.

Vt, Aduerbium nullam aliam, quam ſimilitudinis ſignificationem habet.pag.44.

Non fac, Solœciſmus eſt. pag.45.

Aduerbia nullum prorſus caſum regunt. pag.46.

Inſtar,nomen eſt,non Aduerbium.pag.46.

Ergo in *Virtutis ergo*,Nomen eſt,non aduerbiū. pag.46.

Partim,nomen eſt,non aduerbium. pag.47.

Eo,in *Eo rem redij*,Nomen eſt,non aduerbium.pag.47.

Eo,quo,multo,paulo,tanto,quanto,cum comparatiuis ſunt Nomina,non Aduerbia. pag.47.

Quod,in *Probabo quod fur ſis*,non eſt Coniunctio,ſed nomen relatiuum.pag.50.

Interiectio nullum caſum regit. pag. 52.

Falſo,non eſt Aduerbium,ſed Nomen.pag.58.

Merito,nomen eſt,non aduerbium.pag.58.

Augurium,eſt Adiectiuum. pag.58.

Primo,ſecundo, tertio, non ſunt aduerbia, ſed nomina pag. 59.

October,Nouember &c. ſunt adiectiua. pag.59.

Perpetuo, Certo, Secreto non ſunt aduerbia ſed Nomina pag 59.

Mea intereſt,ſignificat *Eſt inter mea negotia*. pag.60.

Mea refert,ſignificat *refert ſiue affert ad mea negotia*.p.60

Multum,parum,plus, melius, doctius, cuius, ſunt nomina,non aduerbia pag. 60.

Equile,Bubile,ſunt adiectiua. pag.62.

Sibilus,eſt adiectiuum.pag.62.

Pugillaria,eſt adiectiuum.pag 62.& 112.

Fabrica,eſt adiectiuum. pag.62.

Laniena,eſt adiectiuum.pag.62.

Latine

Latine dicitur *Hic laurus,fagus,vlmus*.pag. 63.& 108.
Elephantus grauida,Porcus obeſa,Ouis villoſus, Latine dicitur. pag.63.
Corinthus,nomen vrbis maſculinum eſt.pag.64.
Amboduo Latinè dicitur.pag.70.
Cum gladio vulneratus, rectè dicitur. pag.76.
Opus,nomen eſt in *Opus eſt mihi libris*.pag.77.
Nulli ſunt ablatiui abſoluti.pag.74.78. & 79.
Nulla ſunt nomina Communis, nec Omnis generis. pag.90.
Latet me,Latine non dicitur,ſed per Græciſmum. pag. 87.& in præfat. Grammat.
Nulla comparatiua à Subſtantiuis, nec à verbis deriuantur.pag.91.
Barbarè Maffeius dixit *Secus mare* pro iuxta.pag.93.
Turpis Maffeij ſolœciſmus eſt, *Amiculum breuiorem induere*. pag. 93.
Maffeius ridicule *Caligas* pro braccis vſurpat.pag.93.
Foras & *Palam*,ſunt præpoſitiones. pag.93.
Cur,natura nomina duo ſunt,non aduerbium. pag 95.
Quare,ſunt duo nomina pro Quâ de re.pag.95.
Ideo,duo ſunt nomina.pag.96.
Quomodo,duo ſunt nomina. pag. 96.
Nimis,*Magis* & *Satis* ſunt Nomina. pag.97.
Nimium,*Nimio*,*Plus*,*Tantum*, *Quantum* ſunt Nomina. pag.97. & 147.
Mane,*ſero*, ſunt Nomina.pag.100.
Vanum & *Peſſum* ſunt Nomina. pag. 107.
Tam & *Quam* ſunt Nomina. pag.103.
Vna,natura nomen eſt.pag.105.
Forte & *Fortuito* ſunt Nomina pag.105.
Nomina adiectiua nullum habent genus p.107.& 133.
Nomina propria nullum habent genus. pag.107.
Nomina arborum, auium, gemmarum, herbarum & literarum nullum habent genus.pag. 107.
Albedo & *Nigredo* barbarè dicuntur. pag.111.
Noctu nô eſt aduerbium,ſed ablatiuus nominis. p.120.
Omni-

Omnes Grammaticorum regulæ de Verbis caſum regentibus falſiſſimæ ſunt, demta vna de actiuis accuſatiuum regentibus.pag.122.

Nulla regula Syntaxeos Grammaticæ noſtræ patitur exceptionem,pag.122.

Nullum eſt verbum Neutrum. pag. 130.

Diceris te feciſſe,rectè dicitur.pag.131.

Deſijt eſſe bonus. Latinè non dicitur,ſed *Deſijt ſe eſſe bonum*,vel *Deſijt eſſe bonum*.pag.132.

Multi dicuntur venturi eſſe, non dicitur Latine,ſed *venturos eſſe*,vel *Eos venturos eſſe*.pag.132.

Fœdus Famiani Stradę Solœciſmus eſt,*Non neceſſe habemus monitore*.pag.131.& 148.

Latine dicitur,*Sex menſes eſt,quod huc veni*.pag.134.

Quintilianus fallitur cum *Noctu* & *Diu* putat Aduerbia.pag.141.

Poſtidem,pro Poſtea Latinum eſt,etſi adhuc ignotum. pag. 141.

Proquam, elegans præpoſitio eſt, etſi nemini ante nos cognita. pag.144.

Participium non eſt pars orationis.pag.145.

Negotium,eſt vnum ex ijs, quæ Logici vocant *Tranſcendentia*:immo *Ens* & *Aliquid* non ſunt Tranſcendentia. pag.146.

Factum,eſt vnum ex Tranſcendentibus pag.148.

Opus,eſt vnum ex Tranſcendentibus pag.148.

Si Cicero nobiſcum loqueretur,nemo hodie nec vnum eius verborum intelligeret, nec ille vllum nobis Latine loquentibus.pag.160.169.

Falſum eſt V, & I, ſequente vocali eſſe conſonantes. pag.158.

V, in *Vino* nec Germani,nec Itali rectè pronunciant. pag.159.

Græci OI,EI, & I, eodem fere modo pronunciabant. pag. 160.

Poſitio ſyllabam natura breuem facit longam, & natura longam facit breuem.pag.163.

GVIL.

HIERONYMO ALEANDRO IVRISCONSVLTO CARDINALI BARBERINO

Ab epiſtolis.

TVAS ſat tempori, Illuſtriſſimi Patroni literas humanitatis & officij pleniſſimas nudius demum tertius accepi. Librum tuum ingenij tui cultu, variaque eruditione dignum magna cum voluptate legi, niſi quod non poſſum ſupinæ operarum typographicarum oſcitantiæ non ſuccenſere, cum paginarum ordinem tam turpiter turbatum adſpicio. Sed nec te ipſum culpa abſoluo, qui non ſtatim à principio tantum flagitij animaduerteris, & correxeris. De loco illo Iohan. 8. *Principium, qui & loquor vobis*, longe à te ſeorſum ſentio. niſi enim me fallit in græco eſt τὴν ἀρχὴν, vt ſenſus ſit: *Ego idem ipſe ſum, qui & principium*, ſiue à principio, *vobis locutus ſum, nempe Deus*. Nam Principium in accuſādi caſu, pro *Ad principium* accipi debet: ſicut *Prin-*

cipio in ſexto caſu pro *A principio*, hoc eſt, quod ad principium attinet. Afranius apud Chariſium eodem modo dixerat: *Principium hoc oro, in animo vt ſic ſtatuas tuo, officijs cogi, vt abs te ſeorſum ſentiam*. Nimirum Græcorum more præpoſitio κατὰ per ellipſin ſupprimitur, quod imitantes latini *Primum* dicunt, vbi ſubaudiendum eſt *Initium*, pro, ad primum initium, ſiue quod ad primum initium, ſeu principium attinet, quod aliter à *Primo* & ἐλλειπτικῶς *Primo* effertur, vbi ſupplendum eſt *Initio*. In hoc genere Tullium noſtrum & Varronem fœde allucinatos video. Vt enim Agellius lib 10. cap. 1. narrat, ille decernere non audebat, vtrum eſſet rectius *Pompeio tertium Cõſule*, an, *tertio Conſule*, adeoq; ſcripturæ compendio, ſi nempe ſcriberetur TERT, euadere conatus eſt, ne à peritioribus vapularet. Hic vero cornici oculum configere ſibi commento ſuo viſus eſt, cum *Tertiũ* à *Tertio* ſignificatione ſic diſcreuit, vt *Tertium* eſſet temporis, quaſi tertia vice (la terza volta) *Tertio* autem eſſet ordinis ſeu loci, quaſi in loco tertio, tãquam ſi dicatur *primo conſul fuiſſe Pompeius, ſecundo Cicero, tertio Cæſar*. Sed quantas in eo nugas egerit, exemplis planum fecero. Cato de conſulatu ſuo: *Id ego primo minus animaduerti, veniunt iterum atque tertium tumultuoſius*. Hic apparet pro *Primo* potuiſſe *Primum* dici nulla differentia, cum ſenſus ſit a primo initio, ab initio, ad initium, ad principium, τὴν ἀρχὴν, aut etiam primo adſpectu, vt in hoc Cicer. 7. ad Attic. 3. *Ex literis tuis hanc primo adſpectu voluptatem cepi, quod erant à te ipſo ſcripta: deinde earum diligentia ſum mirum in modum delectatus*. Virgil. *Obſtupuit primo adſpectu Sidonia Dido*. Vbi τὸ *Adſpectu* omitti poterat. Plaut. Men: *Vbi rex Agathocles regnator fuit, & iterum Pythia, Tertium Liparo*. Hic *Iterum* valet ſecundo loco, *Tertium*, tertio loco. Liuius lib. 23, 9. *Tibi ter prodita patria ſuſtinendum eſt crimen, ſemel cum defectionem iniſti à Romanis: iterum cum pacis cum Annibale fuiſti auctor: tertio hodie, cum reſtituendæ Romanis Capuæ impedimentum tu es*. Vbi *Tertio* valet tertia vice, ſicut apud Cicer. pro Deiotaro: *Ille Epheſum pecuniam miſit, ille iterũ,*

ille

ille tertio auctionibus factis pecuniam dedit. etſi apud eũdem in 2. de diuinat. legimus: *Nemo eſt quin ſæpe talos iactans Venerium aliquando iaciat, non numquam etiam iterum ac tertium.* Vt planum iam ſit Ciceronem *Tertio* & *Tertium* pro tertia vice indifferenter dixiſſe: qui etiam in 3. de nat. Deorum. *Marius ſeptimum conſul,* diſertim ſcribere nihil dubitauit. Terent. Eun. act. 3. ſc. 3. *Non hercle veniam tertio.* Vbi quis dubitet, quin ſignificet ſe iam bis veniſſe? Rurſum Liuius lib. 9. *Cum Carthaginienſibus eodem anno fœdus tertio renouatum.* Similiter lib. 7, 8. *Inferũt pedem, & primum gradu mouerunt hoſtem, deinde perpulerunt, poſtremo iam haud dubie auertunt.* Vbi *Primum* non ſignificat prima vice, ſed ad primum, à primo: & *poſtremum* eſt poſtremo tempore, pro quo dicere poterat *Poſtremum,* ſiue ad *Poſtremum,* quomodo *Ad extremum.* Similiter lib. 9, 34. *Id ius eſſe, quod poſtremo populus iuſſiſſet.* Et mox: *Lex quam poſtremum iuſſerat,* Vbi Poſtremum & Poſtremo indifferenter dictum videmus pro eo, quod eſt in poſtremo tempore vel loco. Cornelius Nepos, cuius elegantiam iudicij Ciceronem reueritum comperio, in Hamilcaris vita: *Quibus malis adeo Pœni ſunt perterriti, vt auxilia etiam à Romanis petiuerint. Sed extremo cum prope iã ad deſperationem veniſſent, Hamilcarem imperatorem fecerunt.* Hic *Extremo,* eſſe tempore extremo, ex compluribus alijs locis intelligi poteſt. In Datame: *Hic tamen tam callidus vir extremo tempore captus eſt Mithridatis dolo.* In Eumene: *Sed extremo tempore cum conſilio capi non poſſet, multitudine circumuentus eſt.* Hoc loco *extremo tempore* ſignificat *tandem,* pro quo in Phocione dixit, *Extremis temporibus.* Hygin. fab. 136. *Natum eſſe vitulum, qui ter in die colorem mutaret, primum album, ſecundo rubrum, deinde nigrum.* Vbi *Primum* ſignificat ad primum tempus, *ſecundo* eſt ſecundo tempore. Rurſum Liu. 10, 41. *Arma ſignaq; per turbidam lucem in primo apparebant: poſt altior puluis equitum ſpeciem dabat.* Hinc diſcimus *Primo* non eſſe Aduerbium, ſed nomen Adiectiuum, cum quo neceſſario ſuũ ſubſtantiuum ſubauditur, quod eſt vel *adſpectu,* vel *tempo-*

re, vel *Initio*, ſicut & in hoc Tullij: *Vtinam à primo ita tibi viſum eſſet*. Et Plauti Moſtel. *Multum improbiores ſunt poſtes, quam à primo credidi*. Apud quem quoque Amph. act. 5. Sc. 1. indifferenter *Omnium primo*, & *Primum omnium* dictum inuenimus, vt omnino commentitium ſit diſcrimen illud Varronis. Subaudiri etiam poteſt *Loco*, quod tamen pro Tempore ponitur, adeoque *Hoc loco* pro Tum, eo tempore, Cicero dicit. 15. ad Atticum 11. & Terentius *Loco motum dicit*, qui ſuam horam non obtinet, in Prologo Phorm. Vbi Donatum videre eſt operæ preciũ. Hyginus quidem fabula 273. perſpicue *Nono loco* dicit, pro quo alij dicerent *Nono*. Ait enim: *Nono loco facti ſunt ludi in Nemea Archemoro, quos fecerunt ſeptem duces, qui Thebas ibant oppugnatum*. Poteſt etiam in *Primo* ſubaudiri *Pretio*. Plaut. Pœn. 2. 1. S. 2. *Primum prima ſalua ſis, & ſecunda tu ſecundo ſalue in pretio, tertia ſalue extra pretium*. Hic per ellipſin dicere poterat *Secundo*, & pro *Primum* poterat *Ad primum pretium*. Sedigitus Volcatius: *Cæcilio palmam Statio do Comico. Plautus ſecũdus facile exſuperat cæteros. Dein Næuius qui feruet, pretio in tertio eſt*, pro, tertio feruat. In Aſinariæ principio vulgo legitur: *Tu primus ſentis, nos tamen pranoſcimus*. Vbi optimi codices habent: *nos tamen in pretio ſumus*, quod rectum eſt. Tu in primo pretio ſentis, qualis ſit vxor tua, nos tamen & ipſi aliquo in pretio, ſiue noſtro loco, & tempore id ſentimus. Similiter verò & *Numerum* ac *Numero* ſubaudiamus licet. nã quod Plautus in Pœnulo dixit, *Salue ſecundo in pretio & ſalue extra pretium*, pro eo dici potuiſſe, *ſalue ſecundo numero & extra numerum*, ex his eius verbis in Menæchmis diſcimus act. 1. ſc. 3. *Anime mi Menachme ſalue*. PEN. *quid ego?* ER. *extra numerum es mihi*. Nimirum idem valent, *Numero, pretio, loco*, vt: Eſſe aliquo vel nullo numero, loco aut pretio, Eſſe extra numerum aut pretium. In hoſtium numero locoque duci. Eſſe alicui parentis loco aut numero. Hinc porrò factum, vt pro *Cito*, Latini promiſcue dicerent *E numero* vel *In nu-*

mero, & poſtea omiſſa præpoſitione *Numero*, & *E loco*, *In loco*, ex quo factum *Inlico* & *Illico*, pro quo Præpoſitione omiſſa videntur dixiſſe *Loco*, quod idiotiſmus Hiſpanicus retinuit. *Luego* enim dicunt pro ſtatim, cito, numero, quod poſtremum Plauto familiare eſt, apud quem *Loco* pro E loco, Illico ſemel ſine interpolatione legitur Aul.act.4.ſc.8. *Effodio aulam auri plenam, inde exeo. Loco video recipere ſe ſenem. ille me non videt*. Hic *Loco* eodem prorſus modo dixit, quo ſæpe alias *Numero*. Etiam *Pedatum*, aut *Pedatu* in ſimilibus exaudiri poteſt, quod ſignificat congreſſum, Italice *Voltam*, Hiſpanice *Vicem* (quod Horatiano illo tuebimur: *plus vice ſimplici*, id eſt più d'vna volta) Germanice *Mallum*, id eſt Conuiuium, quia publicos congreſſus conuiuijs notabant, ex quo ſæpe *Malli* in Latinis Germanicorum populorum legibus pro Conuentibus publicis leguntur. Plaut. Ciſt. *Niſi pedatu tertio omnes affixero*. Cato: *Igitur tertio pedatu bellum nobis fecere*, hoc eſt, tertium, tertia vice. Idem: *In his duobus bellis alteras ſtipendio agrique parte multati, alteras opidum vi captum*. Hæc verba declarans Chariſius, ait *Alteras* idem valere, *quod primo, & ſecundo pedatu*. Sed rationem dicti non expediuit, quæ eſt iſta. *Alter* & *Alius* pro eodem accipiuntur. *Alteras* ergo & *Alias* etiam Feſto auctore nihil differunt, in quibus ſubauditur præpoſitio *Ad*, & *Res temporis* vel *Loci*, hoc eſt, ad alium locum, vel ad aliud tempus, ſiue, alio tempore aut loco, quomodo Græcorum more Plautus *Rem voluptatum* dixit, pro voluptate, Phædrus fabulator *Rem cibi* pro cibo. Plautus Epid. a. 4. ſc. 2. *Meus ſeruus eam rem ſobrie & frugaliter accurauit, vt alias res ille eſt impenſe improbus*. Ita eſt in omnibus libris, niſi quos Lambinus & Douza deprauarunt. Alias res τἀλλα, cæterū, ſiue quod ad cæterum attinet, cætera, ad cætera, pro quo ſimpliciter dici poterat *Alias*, quod vulgo perperam pro Aduerbio habetur. Sed illuc redeo, vnde abij. Virgilij tui in tertio Aeneidos verba ſunt, quibus Scyllæ figura deſcribitur: *Prima, hominis facies & pulcro pectore Virgo Pubetenus: poſtrema, imma-*

ni corpore Piſtrix. Vbi Seruius: *Prima*,inquit,*eſt Nominatiuus pluralis à Neutro*, & eſt figura Græca, τὰ πρῶτα ἄνθρωπος. *Poſtrema*, τἄσχατα. De figura recte ille,ſed quod Nominatiuũ dicit, in eo fugit eũ ratio. Eſt enim accuſatiuus dependens à præpoſitione κατὰ, non minus, quam ſuperius illud Chriſti τὴν ἀρχὴν. Cornelius Nepos in vita Hannibalis: *Quem ipſe primum apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud Trebiam fugauerat*. Vbi *Tertio* eſt illud ipſum, quod Varro vult dici *Tertium*, id eſt, vice tertia, tertio pedato; cuius imitatione, vel ſui oblitus, vel ſententia poſterius mutata, idem ipſe Varro in *1*. rei ruſt. 18. dixit: *Vt fecerunt ij in ſariendo iterum & tertio*. & *32*. *Vineas veteres iterum occare, nouellas etiam tertio*. pro eo, quod ipſe dicendum cenſuerat *Tertium*. Plura horum ſimilia afferri poſſent. Sed vereor, ne iſta nimia iam putes, niſi tanti fuiſſe videbitur, erroris heroas noſtros Tullium ac Varronem reuincere. Vale, meq; redamare perge. Neapoli a.d.XVI. Ianuar. anni M.DC.XXVII.

GVILHELMO SETONIO
Scoto Iuriſconſulto. 2

NARRO tibi. Verba Gerunda & Supina, tamquam ſupinorum & oſcitantium Grammaticorum commenta an deliria, ex omni Grammatica exploſi, extruſi, eliminaui, exterminaui, illuc denique vnde malum pedem tulerunt, faceſſere iuſſi. Quid ego audio? inquies. quas igitur orationis partes poſthac dicemus ea, quæ adhuc Gerundorum & Supinorum appellatione cenſeri ſunt ſolita? An participia dices *Amandi*, *amando*: Nomina vero *Amatum*, *amatu*? quid ego ni dicam? cum perſonis & temporibus careant (ſine quibus verbum nec intelligi poteſt) egoq; in illis eamdem prorſus, quam in alijs Participijs & Nominibus rationem Syntaxeos deprehendam. Non longe abiero. Participij

Con-

Concordiæ regula eſt: *Omne participium cum Subſtantiuo nomine ſiue expreſſo, ſiue ſuppreſſo numero & caſu concordat.* Subſtantiuum verò nomen etiam Verbum Infinitum cenſeo, cum poteſtatem habet Nominis, cuius rei cauſa Veteres Priſciano teſte id *Verbi Nomen* perhibebant. Cũ ergo legis *Nũc eſt bibendum*, ſubaudis *Bibere*, quod eſt nomen Verbi, cum vim habeat Nominis ſubſtantiui in nominandi caſu, cumq; hoc Nomine participium *Bibendum* numero & caſu conſentit. In hoc vero *Tempus eſt bibendi*, ſubauditur Nomen Verbi *Bibere* in patrio ſeu genitiuo caſu. Ita cum dicitur *Aqua vtilis bibendo*, idem *Bibere* in dandi caſu ſubauditur, valetq; idem quod *Potui*. *Vtilis ad bibendum*, Supple *Bibere* in accuſandi caſu, quaſi ſit *Potum*. *Bibendo fies ebrius*, ſubaudi *Bibere* ſexti caſus ſeu *Potu*. Eſſe autem *Bibendo* Participium, vel Præpoſitio arguit, quam ſubaudiri ex hoc Plauti loco diſcimus Mercat. *Sed quid ego hic in lamentando pereo?* Et Stich. *Scio atque in cogitando mœrore augeor*. Et Terent. Andr: *In denegando queis eſt pudor paululum*. Hinc facile eſt intellectu, quę ſit dicti ratio in iſtis, *Petendum eſt pacem*, *Diſcendum eſt literas*. ſubauditur ſcilicet *Petere & Diſcere*, adeoq; *Petendũ & diſcendum* ineptè Gerunda verba dicuntur, cum palam ſint Participia, non aliter quam *Pugnatum* in hoc veteri: *Hanc pugnam pugnatum eſt à mane vſq; ad veſperam*. Subauditur enim *Pugnare*. Iam vel tacente me iudicabis, ſupplendum eſſe *Diſcere* in iſto: *Ardet deſiderio diſcendi literas*, vt Accuſatiuus *Literas* regatur à Verbo *Diſcere*, nõ à Participio *Diſcendi*. Similiter in hoc *Legendo Virgilium fies poeta*, ſubaudis *Legere*, quod iam Nomen eſt, cumque Participio in numero & caſu concordat. Rem autem ita ſe habere, hinc poteſt effici; Omne participium habet rationem nominis Adiectiui. Adiectiuum porrò & Subſtãtiuum ſunt in eorum cenſu, quæ πρός τι dicuntur, ſeu Relata, quorum vno poſito alterum ſimul poni neceſſe ſit. Cum ergo audis, *Tempus eſt legendi*, quoniam *Legendi* Participium eſt Adiectiui inſtar, nõ potes quin eius Subſtantiuum requiras, quod eſt *Legere*: quod ipſum ſubau-

dis in hoc, *Legendo fies doctus*: tamquam dictum foret: In Legendo lectu, ſiue in legenda lectione fies doctus. Tempus eſt legendi lectus ſeu legendæ lectionis. Nam *Legere*, cum Nomen Verbi eſt, & nomen Verbale *Lectio* non niſi genere diſcrepant, cum illud Neutrum ſit, hoc Fœmininum. Eodem ergo ſenſu Iucundum eſt Legere, & iucunda eſt lectio. Huic porrò conſequens eſt, vt cum audis, *Tẽpus eſt legendi libros, Legẽdo libros fies doctus*, Accuſatiuus *Libros* non à *Legendi* aut *Legendo*, ſed à *Legere*, quod ſubaudis, regatur, adeoq; duo illa Participia germana ſint, non Gerunda Verba, quod Grammatici conſomniarunt. Neque tamen Verbi *Legere*, quod pro Nomine ſubſtantiuo ponitur, caſum ſibi ex Verbi natura debitum, Accuſatiuũ puta, perpetuo regit. Eſt enim cum ex toto Nominis ſubſtantiui naturam induit, & Genitiuum ſibi caſum adſciſcit, quem à ſolo nomine ſubſtantiuo regi non ſemel ex me coram audijſti. Hinc illa: *Quæ fuit cauſa collocandi ſiderum? Non eſt nunc tempus videndi Lunæ*. Nam genitiuus *Siderum* non regitur à participio *collocandi*, ſed à ſubaudito nomine Verbi *Collocare*, quod omnem vim & poteſtatem Nominis Subſtantiui poſſidet, vt ſi dictum foret: Cauſa collocandi collocaminis, ſeu collocamenti Siderũ, ſiue collocandæ collocationis ſiderum. Pari modo genitiuus *Lunæ* non à Participio *Videndi* regitur, ſed ab eo, quod ſubaudis, verbo *Videre*, quaſi eſſet Tempus videndi viſus Lunę. Non multum diſſimiliter Participium actiuum, cum Naturam Nominis induit, caſum ſubſtantiuo nomini debitum adſciſcit. Quod enim per Participium audis, *Amans vxorẽ*, per Nomen participiale ſic effertur, *Amans vxoris*. Atq; hæc de Gerundis.

Supina verba Grammatici duum generum faciunt, vt alia in *Vm* alia in *V*. terminentur ſed hæc poſteriora in *V*. nõ Verba, ſed Nomina Subſtãtiua quartæ declinationis Datiui vel Ablatiui caſus eſſe, iam olim Auguſtinus Saturnius, & Franciſcus Sanctius odorati ſunt. Cum enim neque tempus, neq; perſonam habeant, neq; caſum vllum verbi regant, qui Verba eſſe poſſunt? Et cum eis

Præpo-

Præpoſitio nomenq; adiectiuum adiungi poſſit,quis Nomina ſubſtantiua eſſe dubitet? Præpoſitionis exemplum habes apud Varronem 2. rei ruſtic. 5. *Ad matres mane adigi oportet lactantes,& cum redierunt è paſtu*. Et apud Fabium lib.11. cap.3. *Spiritus nec breuis, nec parum durabilis, nec in receptu difficilis.* id eſt,ad recipiendum ,ſicut *Anhelitum recipere* apud Plautum, & *Petitus imo latere ſpiritus* apud Horatium. Adiectiui apud eundem Fabium lib.8. cap. 3. *Rebus atrocibus verba etiam ipſo auditu aſpera magis conuenient*. Et apud Statium 9.Theb. —— *Longo defeſſa redibat venatu* ——. Præterea vero inuenio, quod vulgo diceretur, *Acerbus Senſu*,non minus in plurali numero *Acerbus Senſibus* dici poſſe,quo quidem vel vno planiſſimum euadit, *Senſu*,non Verbum ſupinum,ſed ſubſtantiuum nomen eſſe. Politiſſimi hominis Cn. Matij verſus ſunt ab Agellio relati:

Qua propter edulcare conuenit vitam,
Curaſq; acerbas ſenſibus gubernare.

Quo exemplo Lucretius lib.2. prius ſcripſerat:

Omnia poſtremo bona ſenſibus & mala tactu
Diſſimili inter ſe pugnant perfecta figura.

Id eſt,quæ ſenſibus iucunda, quæque iiſdem moleſta ſunt & aſpera,habent diſſimilia principia,ex quibus conſtant. Vbi perſpicuum eſt *Bonum ſenſu* vel *ſenſibus*, & *malum tactu* contrario nomine opponi. Eſt ergo *Tactu* dandi caſus,ſicut apud Virgil.*mala tactu Vipera*

Hæc eadem porrò omnia in illis locum habent, quæ in *Vm* exeunt, vt & Nomina ſubſtantiua ſint Accuſatiui caſus, & verba nullo modo eſſe poſſint. De verbis res eſt expeditiſſima, quando nullum perſonæ aut temporis genus in eis inuenitur. Nomina eſſe arguit adiecta præpoſitio,vt in hoc Varronis loco 3. rei ruſt. 16. *Non omnis tẽpeſtas apes ad paſtũ prodire longius patitur*. Et hoc Fabij lib. 2. cap. 3. *Tamquam mediocritas præceptoris ad intellectum atque imitationem ſit facilior*, pro quo alij dicerent: *intellectu & imitatu facilior*, ſubaudita ſcilicet *Ab* præpoſitione.nam *Ab intellectu* & *Ad intellectum* nihil ſenſu differunt, ſicut eandem rem duobus caſibus ſic effers: *Eſt illi*

faciem ſimilis & *facie ſimilis*. illic *Ad*, hic *A* præpoſitiones per Ellipſin reticendo, pro, quod ad faciem attinet. Similiter vero in eo, quod dicitur, *Paſtum ſe refert*, non verbum ſupinum eſſe *Paſtum*, ſed nomen, duo ſunt, quæ arguant. Vnum, quod ei Præpoſitio præponi poſſit, vt ſit *Ad paſtũ*, velut in Varronis verbis vidimus. Alterũ, quod nullo diſcrimine in plurali *Paſtus* pro eo dici poteſt, id quod in hoc Ciceronis verſu factum paret: *Tum rurſus tetros auida ſe ad paſtus refert*. Vbi non minus, *ad tetrum paſtum* dicere poterat, ſicut; *Meam veni domum*. nam & paulo prius dixerat: *Iouis ſatelles paſtu dilaniat fero*. Varro 5. de lingua lat. *Ad locutum mulieres ire aiunt, cum eunt, ad aliquam locutum conſolandi cauſa*. Vnde conſtat, *Locutum ire*, idẽ eſſe, quod *ad Locutum ire*, adeoq; *Locutum* non verbum ſupinum eſt, ſed accuſatiuus nominis. Neque vero hoc eis ſtatus controuerſiam facere aut Nominum familia exigere poteſt, quod non regant caſum Genitiuum inſtar Nominum, ſed Accuſatiuum modo Verborum. Dicimus enim *Eo ſpectatum ludos*, non *ludorum*. Nam Verbalia nomina, ſiue originem ſuam verbis debentia, in regẽdo caſu alias Nominis, alias Verbi, vnde orta ſunt, conſuetudinem ſeruant. Verbi gratia. *Tactio*, *Tactus* & *Tactura* ſunt nomina Verbalia à *Tango* deriuata. Itaq; quæ ſunt Nomina, genitiuum regunt, vt dicatur *Tactio illius*, ſed quæ ſunt verba, Accuſatiuum, vt ſit: *Tactio illum*. Hoc nihil eſt apud Plautum frequentius, vt Curcul. *Quid tibi iſtum tactio eſt*? pro, Quid tu iſtum tangis? Et Aſin. *Quid tibi meum virum ad te receptio eſt*? pro, quare virum ad te recipis? quo exemplo dici poteſt, *Quid tibi receptus eſt meũ virum*? cum ſignificationis, vtro modo dicatur, nihil interſit. Ita quoniam verba *Obtemperare*, *Tradere*, *Reddere* cum Datiuo iunguntur, neq; Nomina ab ijs orta eum caſum ſpernunt. Cicero: *Iuſtitia eſt obtemperatio ſcriptis legibus*. *Abalienatio eſt rei traditio alteri*. Aſconius: *Pœna damnati eſt redditio pecuniæ ijs, ad quos pertinet*. Similiter cum dicamus *Eo* & *redeo domum*, Nomina *Itus*, *itio reditus*, & *reditio* non aliter collocari ſolent. Cicero, *Rhodio-*

rum

rum claſſi propinquam reditum ac domum itionem dari. Is meus fuit domum è foro reditus. Cæſar: *Vt domum reditionis ſpe ſublata paratiores ad omnia pericula ſubeunda eſſent.* Nomen *Itus* pro Itio eſt apud Lucretium lib.3. *Nec ſentimus itum cuiuſuiſcumq; animantis.* Et Titin. Setina: *Itum, geſtum, amictum qui videbant eius.* Eodem modo cum recte dicatur *Interire ferro, Scire quid agatur, Meminiſſe quid dictum ſit*: Nomina ab illis verbis deducta non diſſimiliter Tullius vſurpauit. Ait enim: *Exercitus noſtri interitus ferro, fame, frigore. Scientiam quid agatur, memoriamq; quid à quoq; dictum, ſit omnium puto eſſe oportere.* Sed etiam Adiectiua nomina à Verbis orta, nec niſi terminationem cum participijs paſſiuis communem habentia, cum Verborum ſuorum caſu conſtrui ſolent: de quo genere ſunt *Populabundus agros, Vitabundus caſtra hoſtium.* Itaque cum *Spectatio* & *Spectatus* æquè ſint Nomina Verbalia, mirum iam videri non debet, ſi modo Genitiuum vt Nomina, modo Accuſatiuum vt Verbalia adſciſcant, vt rectè ſcilicet vtrouis modo dicatur: *Quid tibi ſpectatio eſt ludorũ, & Quid tibi ſpectatio eſt ludos.* Similiterq; *Eo ad ſpectatum ludorum*, & *eo ad ſpectatum ludos*, etſi conſuetudo fert, vt Præpoſitio per Ellipſin reticeatur, ſicut in his Plauti Pœnul. *Malam crucem ibo potius.* Et iterum eadem fabula: *Vtinam hinc abierit malam crucem.* Et Catulli: *Cur non exilium malaſq; in oras itis.* Et Attij in Phœniſſ. *Iuſſit proficiſci exilium quouis gentium.* Et Varronis 1. rei ruſticæ 55. *Olea dominum & balneas & gymnaſia ſequitur*, pro, ad vel in balneas & gymnaſia. Plaut. Merc. *Iam redij exilio*, pro ab exilio. Virgil. *Deuenere locos latos. Ibimus hinc Afros, veniemus Britanos. Quaſcumq; me abducite terras.* Neque vero non eadem Syntaxis eſt, cum audis, *Eo ſpectare ludos.* Præpoſitio enim *Ad* ſubauditur, cum *ſpectare* ſit Nomen verbi, ſiue vim habeat ſubſtantiui nominis in Accuſatiuo caſu, quod eſt *ſpectatum*, vel *ſpectationem.* Lucretius quidem præpoſitionem ſic expreſſit: *Ad ſedare ſitim fluuij fonteſq; vocabant.* Latine ergo ſecundum artis regulas dicemus: *Veni ad ſedare ſitim, ad ſedationem ſitis* vel *ſitim, ad*

ſeda-

ſedatum ſitis vel ſitim: ſed pro conſuetudine plus vſitata: *Veni ſedare ſitim*, & *ſedatum ſitim*. Itaque quod eſt apud Iulium Obſequentem, *Taurus cum ad immolationem duceretur*, non eſt dubium, quin aliter efferri potuerit, per regularem quidem Syntaxin, *Ad immolatum*, per Irregularem vero ſeu Figuratam, *Immolatum duceretur*. Atque hinc dilucet, quæ ſit in iſtis dicti ratio: *Cur te is perditum*, *Venimus te admonitum*, *Cur non imus ſeſſum*. Sunt nimirum iſta nomina ſubſtantiua accuſandi caſu, qui à Præpoſitione *Ad* ſuppreſſa regitur, qua quidem Præpoſitionis ellipſi recte dicetur: *Cur te is perdere, Venimus te admonere, Cur non imus ſedere.* Ita quod eſt in Plauti Ciſtell. *Eunt nos depreſſum*, valet ad depreſſum, ſeu depreſſionem nos, ſiue noſtri. Antiqua enim Syntaxi ad ſuperiorum morem recte dicetur: *Quid vobis nos depreſſio eſt* vel *depreſſus eſt*: pariterque *Eunt ad deprimere nos* vel *noſtri*. Neq; tamen dictorum rationem ſic inueſtigo, quin conſuetudini eorum, quos optima ætate vixiſſe optimeq; loqui & ſcribere ſolitos conſtat, priores deberi agnoſcam, tamquam ei, *Quam penes arbitrium eſt, & ius & norma loquendi:* quo nomine Fabius aliud eſſe iudicat Grammatice ſcribere, aliud Latine, quoniam ſcilicet illud non niſi ratione ac regulis artis, hoc autem more ſiue vſu dirigitur. Is tamen, quem fugit dicti ratio, non parum ſæpe ea, quæ in vſu ſunt, non niſi per caliginem intelliget, ac manifeſte barbara ſibi pro Latinis obtrudi patietur. Exemplo ſint Paulus Iouius & Henricus Stephanus, quos ſcribere non fuit puditum: *Puto illos occiſos iri:* & Ioſephus Burdoſcaliger cum deliciolo ſuo, quorum verba ſunt: *Nos virtutem oppreſſam atq; euerſam imus*. quo quidem ſolœciſmo fuere meriti, vt iactura natis culpam expiarent, coriũq; ipſis non mutua ipſorum, quod ſolebat, ſed valentis cuiuſpiam Virgatoris opera cõcideretur. nec enim rationem modo, ipſis etiam Ciceroni, Varroni & Fabio fortaſſis ignoratam, ſed etiam vſum & conſuetudinem locupletium auctorum, quam vel pueri habent cognitam, penitus ſibi ignotam eſſe declarant. Huic conſentaneum eſt, vt dicatur. *Puto illos*

occiſum

occiſum iri à latronibus. Eius autem dicti ratio ſic explicatur: Puto latrones ire itum (hoc eſt, iter vel viam) ad occiſum illos, ſiue ad occidere illos, ſiue ad occiſionem illorum. Vt enim planum fecit Sanctius, *Ire* actiuum eſt, in quo ſubauditur *via, iter*, vel *itus*, ſiue *itio*. Similiter tectum eſt: *Nos virtutem oppreſſum imus*, id eſt, nos viam imus ad oppreſſum virtutem, ſiue ad opprimere Virtutē, ſiue ad oppreſſionem virtutis: quomodo Plaut. Aul. *Opulentus it petitum pauperioris gratiam*. Huic porro conſequens eſt, vt in *Itur* ſubaudiatur Via, itus, itio, aut iter. Quodcunq; enim nomen Actiui verbi accuſandi caſu appoſitum eſt, idem caſu recto Paſſiui ſuppoſitum ſit oportet. Dicimus autem *Ire viam*, vbi vox *viam* eſt verbi actiui appoſitum. Itaq; neceſſe eſt, vt in Paſſiuo *Itur* ſuppoſitum eius ſit *Via*. Solœciſmus igitur erit ſi dicas: *Virtus oppreſſum itur*. nec enim *Virtus* eſt verbi *Itur* ſuppoſitum, quippe quod nec ſit Actiui appoſitum, cum Virtutem nemo eat, ſed viam ad opprimere Virtutem. Rectè vero dices *Virtutem oppreſſum itur*, pro via itur ad oppreſſum virtutem, ſeu virtutis. Hinc apud Hirtium de bello Alex. legimus: *Repentina latrocinia ſublatum iri videbatur*. Vbi ſubauditur *via*. Itaq; verba Catonis ex oratione in C. Caſſium ſic legi debent: *Contumelia quam mihi per huiuſmodi petulantiam factum itur*, vbi perperam alij legunt: *Qua*. Etiam in hoc Fabij loco, qui extat extremo quaſi capite ſecundo libri noni, *Reus paricidij damnatum iri videbatur*, *Reum* reponi debere ex prædictis apparet. Nimirum Via videtur iri ad damnatum reum, ſeu damnationem rei. Si enim dicam, *Iudices reum damnatum eunt*, certum eſt Nomen *Reum* non eſſe appoſitum verbi *Eunt*, ſed regi à nomine *Damnatum*, ex eoq; perſpicuum ſit, idem nomē *Reum* in Fabij oratione à nomine *Damnatum* regi. Hinc porro de lectione deq; ſententia verſuum illorum iudicari poteſt, qui Plauti Rudente act. 4. ſc. 7. leguntur:

Mihi iſtac videtur præda prædatum irier,
Vt cum maiore dote abeat, quam aduenerit.

Nimirum *Iſtac* legi verum eſt, vt ſit Ablatiui caſus, hoc

ſenſu:

ſenſu: Cum iſta præda videtur maior præda quæri, quia ſi quis rem hanc furtiuam penes ſeruum meum repererit, pariter & rem ſibi furto ſublatam, & furem ſiue ſeruum illum vindicaret, eoq; modo præda prædam duceret. Dicti ratio talis eſt: Videtur via iri (vel viam iri, quod eſt regulæ artis conſentaneum, cum in illo altero ſit Ellipſis, pro, Via videtur eam iri) cum iſta præda, ſiue videtur via affectari ad prædatum ſeu prædationem.

Habes, vir Clariſſime, meam de Gerundis & Supinis ſententiam, cui ſi literarum iſtic columina, te, inquam, Ciãpolum, Quærengum, Aleandrum, Malacridam, Conæũ, Leonidam, Laurum, Moricutium, Dohnium & Belmiſſerium accedere intellexero, non Grammaticos modo, quantũ eſt, *omnes vnius æſtimabo flocci*, ſed neq; magnũ illum Proctomantin vel Aniſpicem veſtrum mihi adſtipulatorem quicquam morabor, qui ſi, quod ſe dignum eſt facere volet, de ſe non Comici poetæ verſum, ſed redditam ex oraculo ſortem credet,

Vtilis eſt reſtis, velet gulam ſibi.

Vale, ac doctiſſimos illos viros ſaluere plurimum iube. Mantua a. d. 28. April. 1627.

HIERONYMO BOSSIO
Iuriſconſulto & Philologo. 3

NOn me fugit, quam non modo nouũ & inopinatũ, ſed & falſum temeritatiſque pleniſſimum plerisq; omnibus accidat, cum Tullium ipſum, linguæ Latinæ parentem, cauſarum eius linguæ imperitiſſimum perhiberi audiunt, qui eorum, quæ rectè ſcripſiſſet, rationes forte rogatus, non ferè niſi falſa ac flagitioſa ac vix in puero aut linguæ tirone ferenda reſpondere ſciuerit. Tu tamen pro eruditione tua minime vulgari id ex me auditũ neutiquam aſpernandum duxiſti: eaque re faciendam mihi

viſum

viſum eſt, vt aliquid ſpeciminis ad te mitterem, quo minore negotio alijs probares, neque mihi meam iudicij illius libertatem inuidiæ eſſe oportere, neque te vt mihi aſſẽtires, obſequio potius & amicitia, quã veritate inductũ fuiſſe. Epiſtolarum ad Atticum lib. 6. epiſt. 9. ſcripſerat Cicero: *In Piraea cum exiſſem pridie Idus Octob. accepi ab Acaſto tuas literas.* Horum verborum cauſa viſum fuit Attico violatæ Latinitatis dicam Ciceroni ſuo ſcribere, quod neq; *Piraea* rectè dictum cenſeret, qui *Piraeus* ex vero nomine vocaretur, & vrbium opidorumque proprijs nominibus Prępoſitionem minimè adiungendam ſtatueret. Audire eſt operæ pretium, quemadmodum Tullius cauſam pro ſe dixerit lib. 7. epiſt. 3. *Venio ad Piraea* (inquit) *in quo magis reprehendendus ſum, quod homo Romanus* Piræea, *ſcripſerim, non* Piræum (*ſic enim omnes noſtri locuti ſunt*) *quàm quod, IN, addiderim. non enim hoc vt oppido præpoſui, ſed vt loco. Et tamen Dionyſius noſter, qui eſt nobiſcum, & Nicias Cous non rebatur oridum eſſe Piraea. Sed de re videro. noſtrum quidem ſi eſt peccatum, in eo eſt, quod non vt de opido locutus ſum, ſed vt de loco: ſecutuſq; ſum, non dico Cacilium:* Mane vt ex portu in Piræeum (*malus enim auctor latinitatis eſt*) *ſed Terentium, cuius fabella propter elegantiam ſermonis putabantur a C. Lælio ſcribi*: Heri aliquot adoleſcentuli coimus in Piræeum. *Et idem*: Mercator hoc addebat, captam è Sunio. *quod ſi δήμους oppida volumus eſſe, tam eſt opidum Sunium, quam Piraeus. Sed quoniam Grãmaticus es, ſi hoc mihi ζήτημα perſolueris, magna me moleſtia liberaris* &c. Hic enimuero mirari ac tantum non inter monſtra numerare poſſis, quod optimus omnium patronus, quo defendente pleriq; vincere ſolerent, in cauſa pro ſe ipſo dicenda tam turpiter ſe dederit. Primum peccaſſe ſe agnoſcit, quod quartam vrbis Athenarum partem, quæ *Piraus* ab omnibus Romanis dici ſoleret, ipſe nullo auctore *Piraea* dixerit. Deinde flagitioſè Opidum à Loco diſtinguit, perinde ac ſi quis ſe non de Homine, ſed de Animali locutum defenderet. Si enim quærenti, *Quo vadis?* reſpondeatur *Romam aut Ithacam*, ſimiliter

Vbi

Vbi eſt? Roma aut Ithaca, quis vſq; eo hebes eſt, vt de Loco quæri ac reſponderi non intelligat? *Quo* enim eſt priſcus accuſatiuus pro *Qua* vel *Quæ*, qui in *Quocirca* permanſit, & ſubauditur præpoſitio *Ad* vel *In*, vt *Quo*, ſit *Ad qua loca*: & *Vbi*, non eſt aliud, quàm *in quo loco?* cui reſpõdetur *In loco Roma aut Ithaca*. quomodo apud Virgilium legimus: *Hic locus vrbis erit*. Et Horatium: *Non eſt aptus equis Ithaca locus*. Adhæc non nullius ἀπαιδευσίας vituperationem ſuſcipit cum ipſe, tum adſtipulatores eius Nicias Grammaticus, & Ciceronum puerorum magiſter Dionyſius, cum Piræeum vrbem aut opidum non eſſe putant. quid enim? non illi Attium poetam legerant, ab eoque, quod Feſtus teſtatur, *Athenas Quadriurbem* dictam inuenerant? Quarta igitur Athenarum vrbs Pirçeus erat, ipſo Aſtu ad dignitatem & ſpeciem nullo genere inferior, ſi Ciceronis amico, ſimulq; cenſori & laudatori Cornelio Nepoti credimus, cuius de Themiſtocle verba ſunt: *Cum Phalerao portu neq; magno, neq; bono Athenienſes vterentur, huius conſilio triplex Piraei portus conſtitutus eſt, iſq; mœnibus circumdatus, vt ipſam Vrbem dignitate aequipararet, vtilitate ſuperaret*. Præterea cum ipſe ſe Terentius Plautum habere auctorem glorietur, neq; Cicero in grauiſſimis rebus Plautinos orationi verſus inſerere dubitet, in tertio verò de Oratore fateatur, eos, qui Plauti & æqualium ſermone aſſuefacti ſint, ne cupientes quidem poſſe, niſi Latine, præclare & eleganter loqui: nulla fuit ratio, cur ex vnius Terentij auctoritate præſidium ſibi peteret, Plautum verò ſic penitus miſſum faceret, in cuius Bacchidibus legimus: *Ibo in Piraeum, viſam ecqua aduenerit in portum ex Epheſo nauis mercatoria*. Et Moſtel. *Ego ire in Piraeum volo, in veſperum parare piſcatum mihi*. Ad extremum nimis ἀναπολόγητον eſt, nec excuſationem habet, quod Grammaticorum auctoritate imponi ſibi paſſus eſt, vt ſtolidæ eorum Regulæ ſubſcriberet, quam Rhæmnius Palæmon apud Chariſium lib. 2. priores ſcilicet artis doctores ſecutus his verbis complexus eſt: *Nomina ciuitatum ſine Præpoſitione ſunt cum verbis eundi, manendi, redeundi: ſed & Rus*

ſine

ſine Præpoſitione, vt Rus eo, ruri ſum, rure venio: *&* Domus *ſine præpoſitione, vt* Domum eo, domi ſum, domo venio, *ſed &* De domo *dumtaxat: in tertia perſona inuenimus ſæpius* In domum. His verbis ſubijcit Soſipater: *Generaliter autem & canonice (vt C. Iulius Romanus diſertiſſimus artis ſcriptor refert) Præpoſitiones gentibus ſeu nationibus adduntur, ciuitatibus adimuntur & detrahuntur, licet contrà dixiſſe nonnullos veteres reperiamus*. In eandem ſententiam Seruius ad illud Aeneid. I. *Italiam fato profugus Lauinaq; venit Litora*, hoc modo commentatur: *Ars quidem hoc exigit, vt nominibus Prouinciarum Præpoſitionem addamus, Ciuitatum numquam: tamen hoc plerumque peruerſo ordine legitur. Sciendum enim vſurpatum ab auctoribus, vt vel addant, vel detrahant præpoſitiones*. Cum ergo neſcire Cicero non poſſet, quod ipſi Grammatici vltro confitentur, inertis eorum artis Canonas ab auctorum linguæ latinæ conſuetudine diſſidere, non debuit certè ipſe ſui accuſatorem agere, nec in eo, quod Præpoſitionem opido addidiſſet, vllum ſuum peccatum agnoſcere. Vt enim ipſe tertio de Oratore docuerat, omnis latine loquendi ratio quatuor fundamentis nititur, quorum primum eſt literę doctrinaq; puerilis, id eſt, artis Grãmaticæ præcepta, queis pueri imbuuntur: alterum ſubtilior cognitio ac ratio literarum, id eſt, inueſtigatio cauſarum linguæ latinæ, qua præcepta artis ad Logicæ normã & veritatem limantur: tertium vſus beneq, loquentium & ſcribentium conſuetudo: poſtremum auctoritas oratorum ac poetarum veterum. Ipſa eius verba ſunt hæc: *Prætereamus præcepta Latine loquendi, quæ puerilis doctrina tradit, & ſubtilior cognitio ac ratio literarum alit, aut conſuetudo ſermonis quotidiani ac domeſtici, libri confirmant, & lectio veterum oratorum & poetarum*. Et Artis quidem præcepta hoc diſcentibus pręſtant, vt ne quid vel in ſingulis vocibus, vel in earum cõpoſitione peccent, ſiue vt Barbariſmi & Solœciſmi crimẽ effugiant, quod cum conſecuti erunt, Grammaticè loqui cenſebuntur. meminiſſe tamen debent, nõ temere Quintilianum monuiſſe, *aliud eſſe Grammaticè, aliud Latine lo-*

 qui.

qui. Fieri enim poteſt, vt cum verba ſint Latina, ipſa nihilominus oratio minus pura ſit, quod eam aures eorum, qui optima, hoc eſt Ciceronis ętate vixerunt, vel repudient, vel non agnoſcant. Quę repudiant, ſunt *priſca* & *obſoleta*: quę non agnoſcunt, aut *Noua* ſunt, nondum ſcilicet illis temporibus vſitata, aut *Peregrina* & ad aliarum linguarum conſuetudinem conformata. quibus tribus orationis impurę generibus aurea illa latini ſermonis ętate pręter cęteros M. Cœlium, Criſpum Salluſtium & M. Varronem orationem infuſcare ſolitos videmus, & de Salluſtio veterum non pauci apertiſſime tulerunt. Etiam in M. Antonio nouandi licentiam Tullius agitat, qui *Piiſſimus* dixerit, & *Dignus* pro eo, qui in dignitate ſit conſtitutus, & *Contumeliam facere* pro pati ſiue accipere, ſicut *Facere iacturam* aut *detrimentum*. Rationis literarũ ac ſubtilioris cognitionis partim in Arte perficienda, partim in dirigenda conſuetudinis regula vſus eſt. Et ad Artis quidem præcepta quod attinet, ſatis illa fidem Athenæi ſententię firmauerint, *exceptis medicis nihil Grammaticis ſtultius* exiſtimantis. Pueros ſcilicet dicto audientes habent, quibus quicquid dixerint, ex tripode reſponſum aut ab Ammonis fonte relatum videri ſciunt. Eo illi feroces ſunt, adeoq; illud minui, in quo ſibi cæteriſque maximi videntur, ferunt indigniſſime. Docti proinde hominis eſt aduerſus iſta Arcadię pecuaria Ratione obarmari, eorumq; Regulas partim inneſtiganda cauſa, quã linguę conditores ſpectarunt, partim obſeruandis locupletium auctorum exemplis, ſiue corrigere cum falſa pręcipiunt, ſiue recidere & compeſcere cum redundant, ſiue numero augere, cum quę deſiderantur. quarum quidem rerum omnium quam multiplex relicta ſit occaſio, ſatis iam tibi multiſque doctiſſimis viris noua Syntaxis noſtra fidem feciſſe debet. In ea enim, vt ſcis, duodecim Latinę orationis fundamenta iecimus, maiorem partem ex Academię syluis & Lycęi ſpatijs petita, quę qui memorię mandarit, omnes poſtea Syntaxeos regulas quamueras noſtras, tam Grammaticorum falſas cum veritatis

fal-

falſitatiſq; cauſis nullo negotio percepturus, nec temere in earum obliuionem venturus videtur. Quis deinde Rationis in cõſuetudine corrigenda & expurganda vſus ſit, totidem verbis Cicero in Bruto declarat: *Solum & quaſi fundamentum Oratoris vides locutionem emendatam & Latinam: cuius penes quos laus adhuc fuit, non fuit Rationis aut ſcientiæ, ſed quaſi bonæ conſuetudinis. Mitto C. Lælium, P. Scipionem. Aetatis illius iſta fuit laus tanquam innocentia, ſic latine loqendi, nec omnium tamẽ. nam illorum æquales Cæcilium & Pacuuium male locutos videmus. Sed omnes tum fere, qui nec extra vrbem hanc vixerant, nec eos aliqua barbaries domeſtica infuſcauerat, recte loquebantur. Sed hanc rem deteriorem vetuſtas fecit & Romæ & in Græcia. Confluxerunt enim & Athenas & in hanc vrbem multi inquinatè loquentes ex diuerſis locis. quo magis expurgandus eſt ſermo, & adhibenda tamquam obruſſa Ratio, quæ mutari non poteſt, nec vtendum prauiſſima conſuetudinis regula.* Ex quibus verbis hoc amplius diſcimus, duo hominum fuiſſe genera, qui bonam latine loquendi conſuetudinem inquinarent. Vnum eorum, qui extra vrbem Romam vixerant, in alia ſcilicet Italię parte nati altique: alterum, qui Romæ quidem nati & educati, nec alioqui rationis literarũ aut ſcientię expertes, ſibi tamen ab exteris, qui in Vrbem plurimi confluxerant, noua & peregrina cum vocabula, tum loquendi genera affricari paſſi fuerant. Recte proinde Cicero Rationem etiam Conſuetudinis *obruſſam*, ſiue lapidem Lydium facit, ad quam non illa minus, quã pręcepta Artis, exigi probarique debeat: quod quidem Cæſarem Dictatorem feliciter pręſtitiſſe hoc modo prędicat: *Cæſar Rationem adhibens, conſuetudinem vitioſam & corruptam pura & incorrupta conſuetudine emendat.* Cottam rurſum & Siſennam, prauam nouandi & Gręciſſandi, ſiue exoticis vtendi conſuetudinem non Ratione, ſed iudicio non minus prauo corrigere voluiſſe narrat. De priore in eodem Bruto verba ſunt: *L. Cotta de induſtria cum verbis, tum etiam ipſo ſono quaſi ſubruſtico perſequebatur atq; imitabatur antiquitatem.* Et iterum: *Cotta quia ſe*

valde dilatandis literis à ſimilitudine Græcæ locutionis abſtraxerat, ſonabatq; ſubagreſte quiddam planeq; ſubruſticum, alia quadam quaſi inculta & ſilueſtri via ad eamdem laudem peruenerat, vt nimirum bene Latine loqui, nec inuecta ab exteris verborum aut pronunciationis barbarie orationem infuſcaſſe diceretur. Quorum verborum ſententiam alius locus in tertio de Oratore pluribus exprimit ac declarat. *Vt Latinè loquamur* (inquit) *non ſolum videndum eſt; vt & verba efferamus ea, quæ nemo iure reprehendat, & ea ſic & caſibus, & temporibus, & genere, & numero conſeruemus, vt ne quid perturbatum ac diſcrepans, aut præpoſterum ſit: ſed etiam lingua & ſpiritus & vocis ſonus eſt ipſe moderandus. Ruſtica vox & agreſtis quoſdam delectat, quo magis antiquitatem, ſi ita ſonet, eorum ſermo retinere videatur, vt L. Cotta gaudere mihi videtur grauitate linguæ ſonoq; vocis agreſti, & illud, quod loquitur, priſcum viſum iri putat, ſi plane fuerit ruſticanum*. Et paulo infra: *Cotta noſter, cuius tu illa lata nonnumquam imitaris, vt Iota litteram tollas, & E, pleniſſimum dicas: non mihi oratores antiquos, ſed meſſores videtur imitari*. Ruſtici nimirum, vt ex Feſto diſcimus, diphthongos vitantes earum loco vocales latius efferebant, vt pro *Aurum*, dicerent *Oorum*, pro *Auriculas*, *Ooriculas* (vnde natum *Oricilla* Catulli) pro *Capreiues*, *Capteeuee*. Eoſdem Varro 1. rei ruſt. 2. *Vellam* pronunciare ſolitos teſtatur pro *Villam* ſeu *Veillam*, quaſi *Vehillam*, ab eo dictam, *quod in eam conuehuntur fructus & euehuntur cũ vaneunt*. Hos Cotta imitabatur, vt à Græcæ locutionis tamquam peregrinæ ſimilitudine ſe abſtraheret. Græci autem diphthongum EI, ſic pronunciabant, vt poſterior vocalis, velut longa, duo tempora conſumeret, prior non niſi tertiam temporis partem, ita vt ſonus eius ad aures quodammodo periret, quæ cauſa eſt, cur Sextus Empiricus τῆ EI, ſimplicem ſonum eſſe. Cicero etiam Græcum BINEI, & Latinum BINI, eodem ſono efferri ſcripſerint. qua de re in diſputatione de *Orthoepeia*, ſiue recta latinæ linguæ pronunciatione vberius à me actum noſti. De Siſenna porrò hæc in eodem Bruto legimus: *L. Siſenna doctus*

ctus vir & ſtudijs optimis deditus, bene Latine loquens, quaſi emendator ſermonis vſitati cum eſſe vellet, ne à C. Rufio quidē accuſatore deterreri potuit, quo minus inuſitatis verbis vteretur. Rectè loqui, putabat eſſe inuſitatè loqui. Ita diſcimus ætate Ciceronis hunc Rationis vſum fuiſſe in emendanda vitioſa & corrupta loquendi conſuetudine, vt neque abolita & obſoleta referri pateretur (quod quidem Fabius *friuola in paruis iactantia eſſe* rectè iudicat) neque aut appellationem literarum ſeu pronunciationem peregrinam, neq; verba loquendiq; genera à peregrinis hominibus ad vernaculi ſeu patrij ſermonis vſum conformata in Vrbem admitteret. Atque hoc eſt, quod Cicero latinitatem non modo *quotidiani*, ſed etiam *domeſtici* ſermonis conſuetudine ali confirmariq; dixerat, vt omnem ſcilicet *Nouitatem* & *Peregrinitatem* excluderet. Addit idem *librorum lectionem*, quod ſcilicet qui ætate illa libros ſcribebant, maiorem in ſcribendo, quam in loquēdo cautionem ad effugienda prauæ conſuetudinis vitia adhiberēt. Atque hinc iudicare poſſumus, quæ nobis hodie Latine ſcribentibus ſequenda ſit ratio, vt nimirum multo maxima vtamur cautione in vitandis primum obſoletis, tum peregrinis & linguarum hodie vigentium idiotiſmis, tādem nouis & circa Ciceronis ætatem nondum vſitatis, niſi cum ijs meliorum penuria locum dederit, aut hominis eruditi multumq; in Ciceronis & æqualium lectione verſati iudicium ſuffragabitur, vt illorum conſuetudine haud quaquam aliena aut indigna videri poſſint. Poſtremo loco *poetarum & oratorum veterum*, id eſt ætate ſua antiquiorum *lectione Latinitatem confirmari* cenſet Cicero, propterea quod vt ipſe tertio de Oratore diſputat, *omnis loquendi elegantia, quamquam expolitur ſcientia literarum, tamen augetur legendis oratoribus & poetis. Sunt enim illi veteres, qui ornare nondum potuerant ea, quæ dicebant, omnes prope præclarè locuti: quorum ſermone aſſuefacti qui erunt, ne cupientes quidem poterunt loqui niſi Latinè. Neque tamen erit vtendum verbis ijs, quibus iam conſuetudo noſtra nō vtitur, niſi quando ornandi cauſa parce, quod oſtendam: ſed vſita-*

tis ita poterit vti lectiſſimis vt vtatur is, qui in veteribus erit ſcriptis ſtudioſè & multùm volutatus. Nimirum orationem verè Latinam, puram minimeq; inquinatam præſtabat, tum verborum lectorum minimeq; plebeiorum aut humilium copiam illa veterum lectio ſuppeditabat. quanto igitur magis hodie nobis in legendis veteribus illis ſumenda eſt opera, ſi diligenter latine loquendi, vel potius ſcribendi laudem expetimus?

His ita præmunitis age videamus, quam vincibilem Cicero cauſam habuerit, quamq; parum ſe dignum fecerit, cum hoc Attico & Grammaticis conceſſit, Solœciſmum ab eo fieri, qui opido præpoſitionem addat. nam & Ratio, & Conſuetudo ſermonis quotidiani ac domeſtici, & veterum deniq; Auctoritas ab omni eum culpa vindicare poterat. Et *Ratio* quidem hæc eſt, quoniam orationis partes aliæ princeps ſunt, vt *Nomen* & *Verbum*, ſine quibus affirmatio & negatio ne cogitari quidem poteſt, aliæ ſecundariæ, nimirum *Particulæ*, vt Præpoſitiones, Aduerbia & Coniunctiones: quarum vltimæ ſunt velut Nerui, quibus nomen & verbum aliæque minores orationis partes colligatæ tenentur. Aduerbia modum verbi præcipuè ſignificant. Præpoſitiones verò nominum caſus certis ſignificationibus diſtinguunt, vt videlicet nomina Locum à quo, in quo, & ad quem, ſimiliter & Tempus ante quod, circa quod, in quo & poſt quod, tum cauſam efficientem, impellentem, adminiſtram, inficientem ſeu permittentem, materiam & finem, adhæc Adiunctū, Subiectum, Obiectum, Partem certam, Pretium, Menſuram aut aliud quid ſignificantia, Præpoſitionibus certis tanquam notis impoſitis inter ſe diſcernantur. Sic *Ad*, & *In*, placuit nominibus quarti caſus præponi, cum locus ad quem iretur, ſignificandus eſſet, nullo prorſus nec domus, nec ruris, nec vrbis, nec prouinciæ aut regionis diſcrimine: ſimiliterq; *Ab, de* & *ex*, nominibus ſexti caſus ad ſignificandum Locum vnde iretur. *In*, verò ad Locum vbi maneretur: qui quidem Præpoſitionum vſus cum à primo ſtabilitus fuiſſet, factum eſt poſtea, quoniam com-

pendio

pendio ſtudebatur verborum, omneſque inter ſe quam pauciſſimis commutatis vocibus animi ſenſa exprimere cupiebant, vt ſæpe cuiuſcumq; vſus Præpoſitiones reticere ac ſubaudiri mallent: quod quidem ſermonis compendium pro quodam ornamento habuerunt, idque Grammaticorum lingua *Ellipſis* dici cœpit. Vtrouis ergo modo poſtea loqui fuit liberum, nam qui Præpoſitionẽ cuicumq; nomini in Loco ſignificando addebat, primigeniæ ſermonis regula ſe tuebatur: qui verò eam lucrifaciebat, vltro etiam ornatus commendationem vindicabat. Si ergo *Solœciſmus* orationis vitium appellari debet, quo cõpoſitionis ſeu Syntaxeos leges migrantur, ille demum *σολοικίζειν* cenſendus fuerit, qui Præpoſitionem nominibus locum ſignificantibus addere ſuperſedit. Et huiuſmodi quidem Ratione ſe Tullius tutari poterat. De *Conſuetudine* verò *quotidiani ac domeſtici ſermonis*; quantum in ea Ciceroni ad defendendum Solœciſmi crimen præſidij fuerit, vel hinc iudicari poteſt, quod & ipſum, & Cæſarem, Virgilium, Liuium alioſque eiuſdem aureæ ętatis ſcriptores quibuſcumq; Locorum nominibus Prępoſitiones alias ex vero Artis præſcripto addidiſſe, alias compẽdij & elegantiæ cauſa per Ellipſin detrahere ſolitos videmus. Cæſaris verba ſunt: *Prius Caſſius ad Meſſanam nauibus aduolauit, quam Pomponius de eius aduentu cognoſceret.* Liuij vero: *Ductus Veios exercitus. Inde ad Veios exercitus ductus. Valerium à Veijs abducere exercitum iubet. Abducere infecta re à Veijs exercitum noluerunt. Cum exercitibus ad Veios acceſſere. Qui à Veijs fugerant. Cum exercitu nouo ab Roma aduenit. Placuit ab Ardea Camillum acciri. Profectus ab Ardea. Aeſculapium ab Epidauro Romam acceſſendum. Samnitibus ab Aquilonia clam egreſſis. Abeſſe ab domo non poſſum. Dum ſenes ab domo acceſſunt. Vbi vos dilapſi domos & in rura veſtra eritis. Cyprum claſſem miſit. Aegyptum induxit exercitum.* Virgilius ſimiliter: *At nos hinc alij ſitientes ibimus Afros, Pars Scythiam & rapidum Cretæ veniemus Oaxem. Vnde iter Italiam. Tollite me Teucri, quaſcumq; abducite terras. Aeoliam venit, loca fœta fu-*

 ren-

ventibus Auſtris. Deuenere locos slatos & amena vireta. Hae limina tendere adegit. Varronis etiam: *Olea dominum & balneas & gymnaſium ſequitur*, pro, ad balnea. Catulli autem: *quam talia Cretam funera portarentur, Cur non exſilium malaſq; in oras itis?* Ipſius deniq; Ciceronis: *Cum in Piraeum Socrates veniſſet ad Cephalum. A Piraeo ad Zoſtera vento moleſto venimus. Miles profectus ſum ad Capuam, quintoq; anno poſt ad Tarentum quaeſtor. Quinquaginta naues delatas in Vticam. Vt ab Alexandria diſcederet. Nec me in Arpinum abdam. Is ad Meſſanam venturus dicebatur. Ne citius ad Brundiſium, quam opus ſit, acceſſerit. Tertio die abs te ad Aricia͂ acceſſeramus. Ab Dianio, quod in Hiſpania eſt, ad Sinopen, quae in Ponto eſt, nauigauerunt. Ipſe iter ad Mutinam dirigerem. Fugiſſe a Mutina videretur. Ab Epheſo profectum. A Bibone diſceſſimus. De illius ab Alexandria diſceſſu. Excluſus ab Antiochia. Quatridui iter a Laodicea abeſt. Sardiniam cum claſſe venit. Boſphorum confugit. Italia cedit. Cum in ſua rura venerint. In domo Caeſaris. Ad praetoris domum. In ipſius patris domum detulimus. Quaſi in domum ſuam venerit. De Gyaro ad te dedi de Meſſala literas. De Pomptino ſcripſi.*

Tandem veterum quoq; auctoritate perfacile Ciceroni fuit illam Grammaticorum regulam conuellere, ſeq; Attico ſuo ἀ'μεμπτον probare. Plauti enim ſunt iſta: *Is ex Anactorio huc commigrauit in Calydonem. Quando iturus eſt hinc in Seleuciam. A patre ex Seleucia venit. Vbi ipſe erat? In Seleucia. In Epheſum abij. Ex Epheſo literas huc miſi. Diſcrucior animi, quia ab domo abeundum eſt mihi. Ia͂ per hortum amicam tranſibo meam. Malam crucem ibo potius. Vtinam hinc abierit malam crucem. Iam redij ex ſilio.* Similiter Attij eſt in Phœniſſis: *Iuſſit proficiſci exſilium quouis gentium.* Fannij vero laudante Chariſio: *Villam venit*, pro in villam: quo exemplo *Rus ire* & *Ruri eſſe* dixerunt, Præpoſitione per Ellipſin ſuppreſſa. nam *Ruri* ſextus eſt caſus, pro *Rure*, ſicut *Carthagini* pro *Carthagine*. Plautus Moſt. *Veniunt ruri ruſtici*, pro à ruri, ſicut Terentius, *à villa*. Idem Plautus Caſin. *Vxorem vbi rus abduxe-*

ro,

ro, rure incubabo vſq; in præfectura mea, pro in rure. Horatius: *Quinque dies tibi pollicitus me rure futurum.* Cornelius Nepos: *Vt Romæ conſules, ſic Carthagine quotannis bini reges creabantur.* Virgil. *Tyria Carthagine qui nunc exſpectat.* Hinc planum fit apud Liuium lib. 29. legendum: *Præcipue Carthagini prope vt capta tumultus fuit.* Vbi male vulgo, *Capta.* nec enim *Ruri* & *Carthagini* Datiui ſunt, velut oſcitantes Grammatici tradiderunt. Aſconius politiſſimus linguæ auctor in Miloniana Præpoſitionem ſine dubio veterum exemplo ſic expreſſit: *Qui forte ex rure in vrbem reuehebatur.* Quid nunc? Vtrum ſatis tibi Ciceroni Auctori aduerſus Ciceronem Grammaticum bene aduocatus fuiſſe videor? Si bene te noui, promiſſo meo ac recepto egregie me ſatisfeciſſe agnoſces, nec verbum amplius addendum putabis. Ego nihilominus hoc addam, minus eſſe mirum vſq; eo hauſtum ex puerili Grammaticorum doctrina errorem Tullio inſediſſe, vt eum neq; ratio, neq; veterum auctoritates, neque conſuetudo loquendi & ſcribendi cum publica omnium, tum ipſius propria euellere ei potuerit: quando idem ipſum Fabio quoque Quinctiliano, acerrimo literarum iudici, videmus vſuueniſſe, vt eum nihil omnia, quæ iam attulimus, deterrerent, quin Solœciſmum eſſe ſtatueret, ſi quis dicat, *Veni de Suſis in Alexandriam.* Mecum igitur, opinor, ita decernes, neutrum Grammatica ſatis calluiſſe, ac propterea ſi nunc in terris exſiſterent, ſicut ipſi nos, quomodo loquendum, docerent, item eos à nobis, cur ita loquendum, diſcere debere. VALE. Mediolani a.d. XIII. Auguſti anni M.DC.XXVII.

PAVLO

PAVLO IOSEPHO MERONO Theologo & Philologo. 4

LEgendis Scriptoribus Latinis, quorum ad nos libri peruenerunt, hoc mihi comperiſſe me videor, neque eos, qui boni auctores linguæ fuerunt, fuiſſe bonos Grammaticos, neque rurſum qui in Grammaticis præſtare viſi ſunt, fuiſſe bonos linguæ auctores. Nam quod ad poſteriores attinet, vt miſſos faciam Priſcianos, Diomedes, Chariſios, Nonios, Donatos, Seruios, eorumq; ſimiles, ipſe certè Varro, togatorum cæteroqui doctiſſimus, Ciceronis, Cæſaris, Nepotis & Liuij diſſimillimus exſtitit, eaque re deterioris notæ auctoribus annumerari meretur. Vt enim quo quidque propius ab eo abeſt, quod in quoq; genere primas tenet, eo præſtabilius iudicandum eſt: ſic è diuerſo tanto deterius videri oportet, quanto longius ab optimi ſimilitudine ſe remouerit. neq; verò id dubium cuiquam eſſe poteſt, qui vel eos ipſos libros, quos de lingua latina ad Ciceronem Varro miſit, vel rei ruſticæ cõmentarios, vel denique multa eius fragmenta librorum cognouerit. Præterquam enim quod tota eius compoſitio verborum aſpera & ſalebroſa eſt, pleriſque etiam locis perobſcura, eorum iniri vix poteſt numerus, quæ vel ex priſcorum ruderetis iam olim deſita & abolita retulit, vel audacia minime ferenda ac plerumq; ridiculè nouauit, vel ad Græcanici ſermonis conſuetudinem licenter effinxit. quæ quidem orationis vitia quod cauere neglexiſſent Cæcilius, Pacuuius & Aquilius, eos malos linguæ auctores Cicero perhibet, quamuis ea ętate vixiſſent, qua omnes prope præclarè loquebantur. Priorum verò, id eſt, eorum, quos optimos linguæ latinæ auctores fateri oportet, vel vnus ille, qui familiam inter eos ducit, Cicero ſatis exemplo ſuo fidem fecerit, notæ eos non optimæ

Gram-

Grammaticos fuiſſe. Iam aliàs coram in ſermone tibi demonſtraui, quam aqua Ciceroni hęſerit, cum à Pompeio conſultus fuiſſet, vtro tandem modo, *Pōpeius tertium Conſul*, an *Tertio Conſul*, rectius ſcriberetur, etſi ipſe in libris ſuis nullo diſcrimine *Tertium* & *Tertio* ſcribere nihil dubitarat: quoniam videlicet vtriuſque dicti cauſam ignoraret, ac perinde vt quiuis vnus è medio, literarum nihil admodum peritus, conſuetudinis impetu auferretur. Meminiſti etiam quam idem perdita ſui defenſione vſus fuerit, cum ab Attico Solœciſmi poſtulatus eſſet, eo quod ſcripſerat, *Cum in Pireaa exiſſem*. Nunc aliud eiuſdem rei tibi affero ſpecimen, ex quo perſpicere licebit, quanta erroris vis fuerit, quo Tulliū in primis pueritię annis puerilis doctrinęmagiſter imbuerat, vt poſtea neq; illū Ratio, neq; propria etiā loquendi ſcribendiq; cōſuetudo eo errore liberare potuerit. Verba eius ſunt Tuſculanarum tertio: *Inuidia verbum ductum eſt à nimis intuendo fortunam alterius, vt eſt in Menalippo*: Florem quiſnam liberum inuidit meum? *Malè Latine videtur, ſed preclarè Attius. Vt enim* Videre, *ſic* Inuidere florem, *rectius quàm* Flori *dicitur. Nos conſuetudine prohibemur. Poeta ius ſuum tenuit & dixit audacius.* Hoc loco quid errauerit Cicero, & quæ erroris illi fuerit cauſa, operæ videtur pretium diſtinctius exponi. Erratum eius duplex eſt, vnum ad Syntaxin, alterum ad poetæ ſenſum pertinens. Primùm *Inuidere* cum accuſatiuo caſu poni Rationi quidem & iuri conſentaneum, mori tamen ſeu conſuetudini contrarium ſiue inſolens eſſe ſtatuit, ſed vtrobiq; non parum alucinatur, non quo non ratio poſtulet, accuſatiuum æque cum verbo *Inuidere*, ac cum *Videre* iungi, ſed quoniā in hac Syntaxi *Inuidere flori*, accuſatiuum deeſſe putat, quod tamen eſt aliter. neceſſario enim Accuſatiuus quiſpiam ſubauditur, iſque vel proprius ſeu cognatus, qui actionis formam ſignificet, *Inuidiam* puta, vel communis cum multis alijs verbis actiuis, vt *Honorem, Speciem, Fortunam*, quę ſunt Obiectum actionis, ſiue materia circa quam inuidentia ſeu malignus intuitus occupatur. Ho-

ratianum illud noſti: *Non ſemper idem floribus eſt honos*: cui ſimile hoc Virgilianum: *Frigidus aut ſiluis Aquilo decuſſit honorem*. Apud Plautum Rudente naufragio eiectiuuidiq; verba ſunt: *O ſcirpe, ſcirpe laudo fortunas tuas, qui ſemper ſeruas gloriam aritudinis*. Hunc ſcirpo fortunam & aritudinem inuidere rectè dixeris, cum laudationi non addat verbum *Praſiſcini*, quod quidem veteres conſuetudine feciſſe noſti, vt ſine inuidia laudem ſe impertitos probarent. Apud Titinium in Setina, cum Paula mulier nouam nuptam vt omnium, quæ Setię eſſent, puellarum pulcherrimam ita collaudaſſet: *Accede ad ſponſum audaciter: virgo nulla eſt talis Setia*, ab alio neſcio quo ſic monetur: *Paula mea amabo pol tu ad laudem addito Praſiſcini*. nempe, vt Chariſius notat, *ne puella faſcinetur*. Sed ſimplicius certiuſq; eſt cognatum accuſatiuum ſubaudiri, vt dictum putetur *Inuidere alicui inuidiam*, ſicut Vouere alicui votum, Pugnare pugnam, Ludere ludum, Quęrere quęſtum, Furere furorem, Vomere vomitum, Baſiare baſia, Turbare turbas, Iurare iuſiurandum, Currere curſum, Gaudere gaudium, Ridere riſum, Somniare sõnium, Viuere vitam, Nocere noxam, Seruire ſeruitutem. Sicut ergo cum dicit Lucretius: *Tibi rident æquora ponti*, ſubaudimus *Riſum*, & in hoc Tullij, *Gaudeo tibi, Gaudium*, in iſto eiuſdem Lucretij: *ſibi quiſq; valere & viuere doctus, Valetudinem* & *Vitam*, in peruulgato *Nocere alicui, Noxã*, in *Seruire alicui, ſeruitutem*: ſimiliter in *Inuidere alicui* ſuppoſitum audimus *Inuidiam*, etſi *Inuidere aliquem* non minus rectè dicitur, quam *Nocere & Seruire aliquem*, quę Plautus frequentat. Eodem certè modo *Adulari aliquem* Ciceroni & ęqualibus in vſu fuit, non tamen vt *Adulari alicui* aſpernarentur, quod perperam Quintilianus ſibi perſuaſerat. nam apud Nepotem, cuius dictionem tamquam diuinam ipſe prędicabat Cicero, in Attici vita legimus: *Neq; eo magis potenti adulatus eſt Antonio*. Sic apud Liuium lib. 3, 69. *Conſules per proditionem dignitatis patrum plebi adulatos*. Sed in eo *Adulationem* ſubauditur. Eſt ergo circa verborum Attianorum Syntaxin primus Ciceronis

ronis error, quod quomodo ea Rationi ſit conſentanea, minime percepit, id eſt Figuram, Accuſatiui puta ellipſin, non animaduertit. Non minus tamen Ratio cum fugit, cum *Inuidere*, cum accuſatiuo beneloquentium & ſcribentium Conſuetudini repugnare cenſet. nam & ipſe hoc ipſo Tuſculanarum loco duobus ante verſibus ita ſcripſerat: *Inuidia tum eſt, cum inuidetur*, quo exemplo idē alibi: *Inuidetur commodis hominum ipſorum*. Vbi ſupplendum eſt *Inuidia* ſiue *Inuidere* vim nominis habens. Cum enim iſta ſit affirmatio, nomen pariter & verbum in ea ſit neceſſe eſt, cum ſcilicet oratio ſit, in qua de altero alterum, id eſt, de nomine verbū affirmatur. Iā ratio dictat, vt Nomen, quod in recto caſu eſt paſſiui ſuppoſitum, idē in accusandi caſu ſit verbi actiui appoſitum. Itaq; ſi *Inuidia inuidetur*, à loquendi conſuetudine non abhorret, nō minus *Inuidere inuidiam*, conſuetudini cōſentaneum fateri oportet. Sed nihil multa argumentatione opus eſt, cum rurſum eodem libro Ciceronem *Inuidere* cum accuſatiuo ex conſuetudine poſuiſſe videamus. Sic enim loquitur: *Vt nobis optimam naturam inuidiſſe videantur, qui nihil melius populari gloria iudicarunt*. Cui ſimile hoc Virgilij: *Iam pridem nobis cæli te regia, Cæſar, Inuidet*. Horatius: *ego cur acquirere pauca, ſi poſſum, inuideor*. vbi *Ob* ſeu *Propter* ſubaudiendum eſt, vt *Vituperor hoc feciſſe*, pro, *ob feciſſe hoc*, ſeu *ob hoc factum*: aut hoc modo interpungemus locum: *ego cur, acquirere pauca ſi poſſum, inuideor*. Sed vtro tandem modo dixerit, ſiue *Inuideor ob acquirere*, ſiue *Inuideor ſi poſſum acquirere*, neceſſe eſt, vt rectè dicatur, eſſe qui eum inuideant, quomodo Ouidius in Laodamię epiſtola: *Troadas inuideo, quæ ſic lacrimoſa ſuorum Funera conſpicient, nec procul hoſtis erit*. Atque hinc ſatis planum iam factum arbitror, quam Cicero cum aliorū, tum propriæ conſuetudinis oblitus fuerit, cum ſe, ne verbo *Inuidere* accuſatiuum iungeret, *conſuetudine prohiberi* dixit, nec poetam Attium, quod Rationi ſeruiens à conſuetudine diſceſſerit, inſolentię & audacię inſimulare dubitauit. Iam quod ad verſiculi Attiani ſententiam attinet,

ner;fallitur non parum Cicero,cum ſenſus nihil intereſſe arbitratur,ſiue *Flori*,ſiue *Florem inuidit*, in eo legas. Vt enim ipſe agnoſcit,*Inuidere aliquid* eſt nimis videre in aliquid, obtutu vno defixum intueri aliquid, & velut idem Attius in Tereo loquitur,*conſpicere in aliquid.* Poſtea per Metonymian cauſæ duplex verbi orta eſt notio, cum duplex inuidentię, id eſt,intuitus, adſpectus,& vt ita dicam *inſpicientia* effectus ſit, vnus internus ſubiecti, nempe dolor,alieni boni intuitu excitatus, ex quo *Dolere oculi*, ſiue dolori eſſe,aut dolorem afferre ijs dicuntur, qui animo minus æquo alienum, quod intuentur,bonum ferunt: & iſti *Inuidere alicui* dicuntur: alter externus obiecti, nempe faſcinatio eius, cuius quis bonum maligno oculo intuetur,& tunc *Inuidere aliquem* dici res poſtulat:quo pertinet illud Virgilij: *Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.* vbi pro *Faſcinat*, per Metonymian eodem ſenſu dicere poterat, *Inuidet*, quo ipſo ſenſu Attius videri poteſt dixiſſe: *Quiſnam oculus florem liberorum meorum mihi inuidet ſeu faſcinat?* Catullus quidem vtroque verbo indiſcriminatim vtitur. Prius quidem hoc modo: *Conturbabimus baſia,ne ſciamus, Aut ne quis malus inuidere poſſit.* Poſtea autem ſic: *Quæ baſia nec pernumerare curioſi poſſint, nec mala faſcinare lingua.* De huiuſmodi maligno inuidentis oculo etiam in ſacris habemus Prouerb. 23. *Ne comedas cum homine inuido.* Vbi Græce eſt: *μὴ συνδείπνει ἀνδρὶ βασκάνῳ*, id eſt, *ne conueſcaris homini faſcinatori*, nempe *πονηροφθάλμῳ*, mali oculi viro. In Hebræo fuerat: *Ne comedas panem mali oculi*, id eſt, inuidentis ſeu maligne intuentis,qualis eſt operarij illius Matth. 20. ad quem Dominus: *An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum?* id eſt, an tu alijs bonitatem ſeu liberalitatem meam inuides? ſiue, an oculi tibi dolent dum meam in alios bonitatem intueris? Eodem pertinet Horatij verſus: *Non iſtic obliquo oculo mea commoda quiſquam Limat.* nam id eſt, nemo ruri mihi inuidet, nemo maligno oculi obtutu mea commoda corrūpit ſeu faſcinat. Faſcinationē enim ſiue *βάσκανον* dicebāt, *τὸν ὀφθαλμοῖς κτείνοντα καὶ φθείροντα*

τὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ὁρᾶσθαι, qui oculis interimit & corrupit, quod ab ipſo cernitur; vt laudatus Lambino Theocriti Scholiaſtes interpretatur. Atq; hoc ipſum ſibi volunt Attij verba, fuiſſe ſcilicet, qui obliquo & maligno oculo liberorũ florem limauerit ſeu corruperit aut interemerit: quod contra Cicero interpretatur, fuiſſe, quem conſpectus liberorum flos inuidiæ dolore affecerit, ſiue, cui ex felicitatis liberorum intuitu oculi doluerint.

Reliquum nunc eſt, vt quæ Ciceroni erroris cauſa fuerit, conſideremus. Grammatices videlicet doctor ei primis pueritiæ annis perſuaſerat, Verba quædam *Abſoluta* ſiue *Neutra*, hoc eſt, nec actiua, nec paſſiua eſſe, adeoque nec Accuſatiuum ab illis regi. Eo factum eſt, vt *Inuidere* neutrum eſſe crederet, eiq; accuſatiuum adiungere dubitaret: niſi ſi quando conſuetudo & quotidiani ſermonis vſus regulæ illius memoriam ei excuſſit, etſi non minus conſuetudinis cum aliorum, tum ſuæ, obliuiſci fuit ſolitus, cum vſus illi venit, vt de dicti ſcriptiue ratione cogitationem aliquam ſuſciperet, quod in examinando Attij verſu iam vidimus contigiſſe. Ab eiuſmodi errore nullum cuiquam poſthac erit periculum, qui *Mineruam* noſtram *Sanctianam*, ſiue *de cauſis linguæ Latinæ commentarium*, ex eaq; formatas noſtras *Grammaticæ latinæ inſtitutiones* cognouerit. Sciet enim, omne Verbum, quod *ὑπαρκτικὸν* ſeu Subſtantiuum non ſit, hoc eſt, præter *Sum* & *Fio*, aut actiuum, aut paſſiuum, nihil neutrum eſſe, cum omnem motum aut actionem, aut paſſionem eſſe neceſſe ſit. Sciet etiam omne verbum actiuum aut vnum modo proprium, ſeu cognatum & domeſticum, aut alios etiam exteros, ſiue alienos pluribuſq; verbis communes Accuſatiuos ſibi adſciſcere, idq; hoc diſcrimine, vt accuſatiuo proprio ſignificetur *Forma* actionis, quæ vt in Scholis loquuntur, *dat Eſſe actioni*, ſiue, per quam actio eſt, quod eſt, ut in illis, quæ recenſuimus, *Ridere riſum, gaudere gaudium, furore furorem, viuere vitam, nocere noxam, ſeruire ſeruitutem*, ſimiliterq; in *Sedere ſeſſionem, ambulare ambulationem, ſtare ſtatum, ſaltare ſaltationem*: communi uero

&

& externo *Obiectū* denotetur ſeu *Materia circa* actio *quam* occupatur, ſiue etiam *Effectus* quiſpiam, vt *Amare virtutem; Diſcere literas, audire vocem, videre lucem, ſcribere epiſtolam*. Non etiam cauſam ignorabit, cur Accuſatiuum proprium Latini plerumq; ſupprimere maluerint, quippe quod eum ab omnibus ſua ſponte ſubauditum iri minime dubitarent: quis enim non intelligat Gauderi gaudium, etſi quis non niſi *Gaudere ſe* dixerit? Vbi tamen actionis modus & formę eius quoddam velut genus ſignificaretur, cognatus ille accuſatiuus neceſſario exprimebatur, vt *Gaudeo gaudium tuum, ridet riſum abſurdum, ſeruit ſeruitutem publicam & duriſſimam, currit curſum perceleram, ambulat ambulationem ſolitam*: quoniam ſcilicet *Gaudij* ſpecies quædam ſunt tuum & alterius: *Riſus*, abſurdus & decens: *ſeruitutis*, publica eademq; dura, & priuata iuſta ac clemens: *Curſus*, celer & remiſſior: *Ambulationis*, conſueta & inſolita: quæ ipſa in alijs omnibus eſt ratio. Neq; tamen propterea quod ſine accuſatiuo plerumque poſita inueniantur, ea ex Actiuorum cenſu exigere decet, cum etiam ex illis Actiuis, quę diuerſos accuſatiuos adſciſcunt, plurima recitari poſſint, quæ abſolute poni ſolent, eo ſcilicet, quoniam quis accuſatiuorum à breuitatis & compendij ſtudio per Figuram reticeretur, quotidiani ſermonis vſus neminem paulo humaniorem dubitare patiebatur. Ex quo genere ſunt, *Imponere alicui*, nempe Sarcinam velut aſino, *Prælucere alicui*, nempe facem vel cereum, *Tendere* vel *Pergere aliquo*, nempe Iter, *Detrahere alicui*, nempe laudem, *Cedere, Decedere* vel *Succedere alicui*, nempe locum, *Cauere ſibi, Timere alicui, Metuere ab aliquo, de aliquo, pro aliquo*, nempe malum, *Obire, Occumbere, Oppetere*, nempe mortem, *Soluit, conſcendit, in portum appulit*, nempe nauem, *Ignoſcere alicui*, nempe peccatum, *Ire, inire, ingredi*, nempe viam, *Conſulere* vel *Proſpicere alicui*, nempe vtile vel commodū, *Incipere*, nempe principium. Pleraque denique verba agentia, quorum ſuppoſitum in ſe ipſum agit, ſupprimere accuſatiuum conſueuerunt. Cum enim legimus, *Terra mouit, nox cælo*

præ-

præcipitat, bene vertat, res bene habet iræ leniunt, venti tenent, venti poſuere, anno vertente, voluentibus annis, veſtibulum puluerat, pallium maculat: in his omnibus accuſatiuus *Se* ſubauditur, quod quidem alia idoneorum auctorum nos loca docent, in quibus ex Artis præſcripto Accuſatiuum expreſſerunt, id quod in *Minerua* non minus, quam ſuperiora compluribus exemplis comprobatum vidiſti. Et quoniam te non minus limato in literis iudicio prædıtum, quam caſtiſſimæ dictionis Latinæ potentem eſſe comperi, neminemq; eorum, qui hodie latinè ſcribunt, temere tibi antepono, minore me negotio, quod tibi iam viſum eſt, cæteris probaturum confido, cum videlicet ipſi Tullio multis modis fraudi fuerit erroreſque tam deformes obiecerit, puerilis doctrinæ præceptis perperam imbutum fuiſſe, multo idem magis noſtræ ætatis hominibus vſuuenire oportere, vt ſcilicet, quandiu errores, quos in Grammaticorum ſcholis combiberunt, nullos non fecerint, noſtræque Mineruæ monita in aures animoſq; admiſerint, veram Latinitatem non niſi per caliginem videant, inque ſcriptis auctorum interpretandis turpiter ſubinde alucinentur. Vale

Mediolan. a. d. 15. Auguſti anni 1627.

IVLIO CÆSARI CAPACCIO Neapolitano. ſ

EOrum hominum, qui Latinis literis cenſentur, alios meliores ſcriptores, quam iudices an cenſores, alios rurſum meliores iudices, quam ſcriptores eſſe comperio: quod quo minus incredibile videatur, cõſimile quiddam in re architectonica vſuuenire in tertio Politicorum Ariſtoteles monet, vt ſcilicet longe melius de domo iam facta iudicet, qui eam colit & poſſidet, quam artifex, qui eã architectatus eſt. Minime autem obſcura eſt ratio, cur qui explorato de Latinitate iudicant, non fere eleganter Latinè ſcribant. Deeſt enim illis ſcribendi exercitatio, ſine qua vt bene ſcribatur, fieri prorſus non poteſt. Omnem quippe operam in ijs occupant, quæ ad eruditionis copiam faciunt, hoc eſt, Grammaticos veteres omnes diligenter excutiunt, cum eos, qui vel artem totam, vel de certa eius parte commentati ſunt, quos duobus voluminibus comprehenſos Putſchius poſtremum edidit, tum illos, qui de verborum Latinorum origine, ſignificatione aut vſu literis aliquid cõſignarunt, quorum ſunt Varro, Feſtus, Agellius, Macrobius, Nonius, Philoxenus, Placidus, Iſidorus, alijq; Gloſſarum ſcriptores, tum eos denique, qui veteres auctores explanandos ſuſceperunt, tãquam Aſconius Pedianus Ciceronem, Cornutus Perſiũ, Donatus & Eugraphius Terentium, Seruius & Iunius Philargyrius Virgilium, Acro Horatium, Luctatius Statium, quibus auctorem gloſſarum in Iuuenalem & Perſium à Petro Pithæo editum addamus licebit. Deinde autem ipſos linguæ auctores, eorumq; ætates diligentiſſimè inter ſe contendunt, vt non modo quæ cuiq; auctorum ſua ac propria ſint, ſed etiam quid quaq; latini ſermonis ætate ſit dignius, diſcernere queant, cum iam tum

ætate

ætate ſua Fabius, aliquanto etiam ante Seneca linguam ab æui Auguſtæi puritate degeneraſſe fateantur. Adhæc in meliorum temporum auctoribus non verborum modo loquendiq; generum elegantiam animaduertunt, ſed hoc amplius origines ac natiuas &(velut Varro loquitur) primigenias vocabulorum ſignificationes indagare curæ habent, cum certum habeant, vnam tantum vniuſcuiuſq; vocis ſignificationem eſſe, reliquas eis per Tropum aliquem acceſſiſſe. Præterea delectu vtuntur in auctorũ editionibus, nec vna illa, quam eis caſus obtulit, contenti ſunt, ſed operam dant, vt quam emendatiſſima accuratiſſimeque cum veteribus libris collata & typis expreſſa potiantur. nam his annis ſexaginta proximis omnes bibliothecas publicas ac priuatas ſummo ſtudio excuſſas fuiſſe conſtat, eoque contigit, vt omnes fere ſcriptores veteres ab hominibus ingenio, doctrina & iudicio præſtantibus recenſiti, notiſq; & animaduerſionibus, nonnulli etiam iuſtis explanationum commentarijs auctiores prodirẽt. quorum operam refutare & aſpernari beneficium non niſi eius videtur, quem frugibus diuino beneficio inuentis adhuc glandibus victitare delectet. qui vero auctores hodie ex Colonienſium præcipuè & Venetorum typographorum officinis exeunt, tot mendis ac prodigioſis erroribus obſiti deprehenduntur, vt neque ipſi cuiquam vſui eſſe poſſint, & id genus furtum, vel dicam ſacrilegium nefarijs illis hominibus impune eſſe, nec ab ijs, qui rerũ potiuntur, *gladio ad vindictam malorum* ipſis commiſſo recidi ad perpetuam eorum ignominiam pertineat. Porro autem ne illa quidem cognoſcere eos piget, quæ recentiores Critici & politiores literas profeſſi velut ſymbolæ conferendæ cauſa multo ſtudio elucubrarunt: qualia ſũt, quæ compluribus Theſauri Critici Tomis Gruterus fuit complexus, tum varia Petri Victorij, Guilhelmi Budæi, Hadriani Turnebi, Barnabæ Briſſonij, Iacobi Cuiacij, Petri & Nicolai Fabrorum, Andreæ Alciati, Caroli Sigonij, Antonij Auguſtini, Petri Ciacconij, Fuluij Vrſini, Oberti Giſanij, Scipionis Gentilis, in primiſque Iuſti

Lipſij opera. In illis enim etiam qui veteres omnes trāſlegerit, longe plurima inueniet, quæ ignoret, quæque ab eo, qui hoſpes in literis videri nolit, ſciri debere iudicet. Ad extremum hoc etiam ad rem pertinere iudicant, vt vſum habeant veterum monumentorum, tamquam numiſmatum, inſcriptionum & codicum multis abhinc ſæculis ſcriptorum, vt ne in antiquitate penitus hoſpites ſint, ſemperq; alijs de ea referentibus credere neceſſe habeant. Atq; iſta ferè ſunt, in quæ curas ſuas ij diſtrahunt, qui Critici perhiberi ac de literis literatiſque iudices ſedere poſtulant: quæ quidem tam multa tamque varia ſunt, vt eos orationis cultui vacare pæne ſit inconceſſum. nam nec illa res non totum ſibi hominem videtur vindicare, cum etſi perpauci, quos quis ſcribendo imitetur, multum tamen ei ac ſępe lectitandi ſint, ne in vitium illud incidat, quod κοινισμὸν Fabius vocat, quod eſt miſta quædam & confuſa ex varijs inter ſe diſſimillimis verborum generibus dicendi ratio: quo ferè vitio Tranſalpini homines laborant, id quod minus, quam Itali, iudicio valeant. Hi enim quod exactiſſimi iudicij eſſe Fabius rectè cenſet, qui ſit in vno quoq; genere optimus, ſumunt imitandum, tum vt quiſq; eſt optimo ſimillimus. Ita poetæ Virgilium, Horatium, Lucretium, Catullum, Tibullum & Propertium, tamquam ætate coniunctiores & inter ſe ſimiliores dignos demum cenſent, ad quorum exēplum in ſcribendo conformentur. Qui verò ſolutæ orationis laudem animo affectant, Ciceronem, Cæſarem, Cornelium, Nepotem & Liuium, quoſq; Cicero deterſo antiquitatis ſqualore imitandos ipſe cenſuit, Plautum & Terentium exprimere conantur. Reliquos tamquam iſtorum diſſimiliores, ex eoq; deteriores (quod non ferè ne ipſi quidem inficiantur) aut prorſus miſſos faciunt, aut hactenus tantum cognoſcunt, vt ex ijs ea excerpant, quæ ex multo ſuperiorum vſu eius eſſe notæ iudicant, vt ea ne Cicero quidem dedignaturus fuiſſe videatur. Hinc porro euenit, vt longe plures vna Italia, quam cætera Europa, produxerit ſeu ſolutæ, ſeu pedibus illigatæ orationis

laude

laude inſignes,quorum non paucos ne Ciceronis quidem & Virgilij ætas aſpernetur. Rurſum tamen contingere Italis fatendum eſt, vt fere quo quiſq; eſt ſcribendo cultior,ſi in congreſſu hominum doctorum(eorum dico,qui docti ſunt,non qui tales ſe exiſtimari ſatis habent)de re literaria mentio ſit illata,aut turpiter obmuteſcat, aut ea in medium afferat, quæ nihil eum quouis foſſore aut caprimulgo intereſſe arguant,adeoque ludum intelligentibus iocumq; faciant. Neq; tamen hoc eo fit,quod non longe iudicio Itali cæteros Europæos præſtent, ſed quod nemo de illo,quod cognitum non habet,explorate liquidoq; iudicare poteſt. Sed nec hoc non eis in loco vſuuenit,vt parum caueant, ne orationem cæterum puriſſimã & elegantiſſimam ijs vel verbis, vel loquendi generibus inquinent,quæ ipſis ſeu malorum librorum lectio, ſiue hominum non ſatis doctorum vſus, ſeu deniq; vernaculi ſermonis idioma necopinantibus affricuit: quod fortaſſis effugerẽt, ſi aut ipſi plura legiſſent & obſeruaſſent, aut ſe ſuaq;minus amarent,nec eos,quos plus eruditioni,quã eloquẽtiæ & ornatui operæ tribuiſſe norunt, conſulere faſtidirent. Exẽplo ſit vel ciuis tuus nobiliſſimus Sannazarius, qui quidẽ omniũ nationũ conceſſu Latine ſcribendi palmam ita ſibi vindicauit, vt nullo genere vel Tibullo, vel Propertio inferior cenſeatur, vnoque omnes ore hoc Bembi Cardinalis elogium, quod cum apud vos eſſem, Mauſolæo eius inſcriptum mihi monſtrabas,in eum conſentiant:

Da ſacro cineri flores: hic ille Maroni
Sincerus Muſa proximus, vt tumulo.

Hic tamen præ ſe *Angelum Baſſum*, à patria *Politiani* nomine notiorem,non aliter quam ſi vix vltimæ notæ Grãmatiſta foret,contemnere & verſibus inſectari auſus eſt, quod eum ſermonis puritate minime ſibi parẽ eſſe recte iudicaret. Etſi enim ille quoq; verſus ſcripſit Latinos, qui vetuſtati ſe poſſint inſerere,nihil tamen ad Sannazarium. Habuit tamen alia, quorum cauſa non Sannaza-

Digitized by Google

nius modo, ſed quotquot ætas illa, doctorum hominum minime ſterilis, habuit, quotq; exinde ad hanc vſq; diem Europa tulit, eum & colere & admirari merito poterat. Mitto Iuriſprudentiam, mitto Philoſophiam, in qua Marſilio Ficino Platonico, & Iohanne Argyropilo Peripatetico doctoribus, Pico verò Mirandulano ſtudiorum ſocio tantum profecerat, vt eam magno cum applauſu publicè doceret: Græcos verſus ea elegantia ſcripſit, vt Græcorum nemini priores relinquere iudicaretur. Latina verò eius oratio etſi κοινισμὸν, de quo dixi, effugere curæ non habuit, tantum tamen habet Veneris tantumque argutiæ, vt nemini quamuis decies relecta ſatietatem afferat, aut, vt Plinius loquitur, tædio veniat. Quem deniq; cenſes eum fuiſſe, cui ſe homo Italicis ingenijs palā iniquus Ioſephus Burdoſcaliger continere non potuit, quin hoc in caſtigationibus Catullianis præconium impertiretur? *Omnium maxime ridiculus Marullus, qui cum nullum, aut admodum exiguū ſenſum harum literarum haberet, ridet Politianum, virum non ſolum ſe maiorem, ſed & cū nullo noſtræ ætatis comparandum.* Putares hoc eum pacto iniuriam redimere conatum, quam Iulius pater eius Politiani manibus fecerat, cum non ſolum immaniter, ſed & mendaciter in poematis hoc ei verſu inſultauit: *Obſceno moreris ſed Politiane furore.* quod quidem à Medicææ domus æmulis confictum fuiſſe Iohannes Pierius Valerianus de literatorum infelicitate lib. 2. hoc modo teſtatum facit:

> *Angelus Politianus nullius ignarus eruditionis & diſciplinæ cum in aduerſa Medicæorum procerum tempora incidiſſet, inclinantibus iam Petri, quem ipſe literis inſtituerat, rebus in eam incidit ægritudinem, vt in multis & varijs moleſtijs cogitationibuſq; conſolationem nullam admittere voluerit, atq; ita demum dolore mæſtitiaq; confectus exſpirarit. quodque illi longe fuit infelicius, conficta in eum turpitudinis fabula, maledicentiſſimis obtrectationibus proſciſſus calumniatuſq; eſt, vtq; ea gens (*Florentina*) promtiſſima*

eſt

eſt ad inſimulandum, in inuidiam Petri ipſius ignominioſam aliam mortis voluntariæ cauſam vniuerſo terrarum orbi magna cum eius infamia propalarunt.

Nimirum hoc Politiani peccatum fuit maximum, quod diſciplinæ eius alumnus Petrus Laurentij literarum parentis filius ea corporis ſpecie fuit, vt multi non ſibi potius, quam Politiano, familiarem eius vſum contigiſſe, æquis animis concoquere vix poſſent. Hinc illud natum Bartholomæi Scalæ inſulſi ac maleuolentiſſimo genio nati hominis epigramma, quod Politianus innocentiæ ſuæ ſibi conſcius vltro in epiſtolis ſuis euulgauit, cui etiam quid pro ſe repoſuerit, operæ pretium eſt cognoſcere.

Sunt(inquit)*quidam familiares tui, qui latere cauillum neſcio quod in calce dicant iſtius epigrammatis, quod equidem nec agnoſco, nec credo. nam & tu homo prudens non temere ieceris in alterum, quod in te facile reijciatur: & me adeo morum non pœnitet, vt ſi turpicule aut nequiter quippiam dixeris, pertinere id ad me ideo credam.*

Sed ad Sannazarium ex diuerticulo reuertor: qui ſi Politianum velut multis millibus ſe doctiorem conſulere, quam propter inuidiam & eſurientis illius Græculi, Marulli amicitiam (quem idem Pierius inter horrendas diras *dictaq; in aeternos aſpera verba Deos* in aquę modicæ riuo ſuffocatum interiſſe auctor eſt) laudes eius obtrectare & infeſtis eum verſibus diſcerpere maluiſſet, cum alia non pauca ab eo diſcere, tum hoc etiam moneri poterat, ne poemata ſua verbo non modo ſordido, ſed & barbaro contaminaret, quod eſt *Permingere.* nec enim quiſquam Latinorum *Mingo* vmquam, ſed *Meio* dixiſſe reperitur. Eadem ipſa porro fiducia ſui nimia hominumq; literatorum minus ornate ſcribere ſolitorum contemtus alijs quoq; magni nominis hominibus fraudi fuit, vt eorum hodie opera cedro minime indigna fœdis quibuſdam mendis deformata habeamus. Huius rei illuſtria exempla complura in eo libro, quem de ſtili Hiſtorici virtutibus decem abhinc annos conſcripſimus, lector inueniet.

Hoc loco libet pauca ex *illuſtrium poetarum Italorum tomo primo* Lutetiæ anno 1576. edito(quoniam eius libri copiã ſuperioribus hebdomadis amici comitate nactus ſum) in medium afferre, vt non id modo, quod dicere cœperam, lectori probem, ſed alij etiam magnis ingenijs præditi modeſtè de ſe ſentire diſcant, nec alienam cenſuram proſus velut ſuperuacuam aſpernentur. Pagina ergo tertia in Iohannis Cargæ terſiſſimis magnæque pietatis carminibus hunc inuenio Senarium, *Vt te ſecutus clara ſuper ſidera*: vbi priorem ſyllabam in *Super* produci videmus, quam breuem eſſe nec puer ſine flagitio ignoret. Pagina poſtea 37. auerſa in politiſſimi prorſuſq; ad vnguem facti hominis F. Marij Molſæ elegia pentametrum hunc lego: *Imperio dignus qui videretur erat*: vbi ſecunda in *Videretur* vitiosè corripitur. Idem pagina 39. auerſa: *Arctius at miſerum vinxerant oculi*, pro *Vinxerant*, quod rectum erat. Et pag. 47. *Me duce lata tua mittantur nuncia genti*. Mendoſo ſcilicet aut adulterino Catulli verſu inductus *Nuncium*, nomen ſubſtantiuum eſſe credidit, cum auctorum vſus & veterum Grammaticorum conteſtatio planum faciat, adiectiuum eſſe, cum quo ſemper ſubſtantiuum ſubaudiatur, vt Nuncius homo, vel rumor, vel ſermo, Nuncia fama vel res, Nuncium verbum. Et pag. 48. auerſa: *In tibi vicino me velis eſſe loco*, poſteriorem in *Velis* ex longa facit breuem. In Baltaſaris Caſtilionis ſummi poetæ eleg. p. 68. *Carcer* neutro genere dictum inuenio. *Et validum nimis hac lumina carcer habent*. Sed ille *Carcerem* fortaſſe ſcripſerat. nec enim vſq; eo antiquarium fuiſſe credo, vt Claudium Quadrigarium imitari voluerit, cuius ex quarto Annali Priſcianus recitat: *Ne ad carcer peruenerit*. Iam pag. 69. plorantibus, opinor, Muſis *Rideo* prima correpta protulit hoc verſu: *Hunc ego delicias facio, arrideoq; iocorque*. Pag. 165. auerſa in Petri Bembi elegia: *Et me ſi videat quis veſtrum accedere ad illam, Auertat ſe, aliam diſſimuletq; viam*. Diſſimulare pro Aſſimulare nulla prorſus ratione dicitur, cum res contrario nomine oppoſitas ſignificent. Sed ei fortaſſe mendoſus

Plauti

Planti verſus impoſuit Epid. act. 2. ſc. 2. *Atque diſſimulato quaſi per totam vrbem hominem quæſiueris*. Vbi ſcriptorum codicum fide iam annis abhinc amplius triginta reponendum monui: *Itaque aſſimulato*. Eiuſdem Bembi eſt pag. 174. auerta: *Ten'decuit toties vltima damna pati?* quomodo & Paulum Manutium, alioſque claros viros *Damnum* vel *Detrimentum pati* dicere ſcio. Sed id haud dubie barbarum eſt, cum idioma Latini ſermonis poſtulet, *Facere, capere, accipere damnum*, aut *damno affici*, ſiue vt Terentius ait, *augeri*. Vnus Seneca philoſophica licentia ſic ſibi loqui permittit lib. 1. de Ira cap. 2. *Totos populos capitis damna paſſos*. Cato apud Agellium lib. 11. cap. 2. videri queat noue dixiſſe *Detrimentum facere* pro efficere, afferre, ſiue vt rure loquuntur cauſare: *Si nihil exerceas vitam, inertia atq; torpedo plus detrimenti facit, quam exercitio*. Sed etiam qui afficitur damno, aliquid rei ſuæ demit ſeu deterit, ſimiliterq; iacit aut proijcit, vnde *Iacturam facere* dicimus. Pag. 209. auerſa in Andreę Naugerij hymno eſt: *Tu dum fers noua nuncia*. quod iam in Molſa notaui. Pag. 235. in Antonij Marij verſu *Cupiditas* ſecundam habet productã in hoc Iambico dimetro: *Non me impij cupiditas*. Pag. 273. auerſa Iani Etruſci verſus eſt: *Quod liquidi irrigant fontes per opaca viarum*. Vbi *Irrigo* media longa poni quis non ſtomachetur? Pag. 285. auerſa in Annibalis Cruceij epigrammate: *Exoſusq; mihi alterius conſtringor amore*. Exoſus pro Inuiſus ponitur, vel Offenſus, quod Suetonius vſurpat in Galba cap. 16. *Per hæc prope vniuerſis ordinibus offenſus vel præcipua inuidia flagrauit apud milites*. Sed multo locupletiorem ea vocis ſignificatio auctorem habet, Ciceronem puta Verrin. 3. *O miſerum atq; inuiodioſum offenſumq; paucorum culpa ordinem ſenatorium*. qui etiam pro eodem *Infenſum* dicit Catil. 1. *Si me meis ciuibus ſuſpectum tam grauiter atq; infenſum viderem*. Plautus eodem ſenſu *Infeſtum* Turcul. act. 1. ſc. 1. *Quem infeſtum ac odioſum ſibi eſſe memorabat*. Et Liuius lib. 26, 39. *Nico Tarentinus publico modo, ſed priuato etiam odio inuiſus atq; infeſt*

manis. Exoſus non niſi ἐνεργητικῶς dicitur. Virgil. *Pugnas exoſa relinquo*. Vbi Seruius · *Exoſus & Peroſus de eo tantum, qui odit, dicitur*. Plauti Amph. a. 3. ſ. 2. verba Alcumenæ ſunt: *Inimicos ſemper oſa ſum obtuerier*. Agellius nequaquam idoneus Latinitatis auctor primus eo παθητικῶς vſus eſt. Iam in Ioh. Matthęi Toſcani venuſtiſſimis poematis pag. 6. lego: *Helleſpontiacam cedat qui ratibus oram*. Vbi prima in *Ratibus* male producitur. Eiuſdem pag. 11. auerſa *Vibicem* media correpta habemus: *Vibicibus texit læuia membra flagrum*. vbi etiam corpus vibicibus tegere, pro notare, implere, minime Latine dici videtur. Idem pag. 14. *Petiturus* ſecunda breui extulit: *Vel ſolidi petiturus auri*. quomodo & pag. 23. *Mentis eat petiturus arces*. Pag. 17. *Stagiram* Ariſtotelis patriam media breui dixit, cum ſit ςάγειρα. Pag. 32. auerſa: *Difficili ſpatio diſſita terra vetat*; pro Terra remota. *Diſſitus* ſic Latine non dicitur, etſi recentiorum doctiſſimi quiq; eo vti non dubitant. Significat enim diſperſus, diſſeminatus, diditus, à *Diſſero* quod eſt ſparſim ſero ſiue ſemino. Ita Lucretius *vim animæ per totum corpus diſſitam* dicit. *Longe diſſitus* pro remotus Apuleij aſino, quem Tullio aut Liuio dignius eſt. Pag. 36. auerſa *Vitare* prima breui ab eodem Toſcano poſitum miror: *Hanc ergo vt maculam vitemus ipſa*. Idem pag. 58. *Mellitam* media breui profert in hoc phaleuco: *Iſta mellitula ora ſuauiari*. Non ita Vrbanus noſter Pontifex Maximus in extemporali diſticho ſuo de aqua Mellita Vaticani fontis, cum eam Scioppio probatam comperiſſet:

Parcite Romani Mellitam dicere. laus eſt
Maxima Germano me placuiſſe viro.

Vt autem aliud præterea ſpecimen exhibeam, ex quo cerni poſſit, quam neceſſaria ſit vel eloquentiſſimis hominibus amici non Humaniores modò, ſed etiam Interiores literas docti admonitio, quotuſquiſq; eſt eorum, qui [illegible] antiæ Latinæ laude florent, cui religio ſit dicere, *Ego* [illegible]*s nullam fidem adhibeo*, pro nihil credo. quos ſi quis [illegible]ne reprehendat, trium primæ claſſis ſcriptorum aucto-

auctoritate ſe tutari volent. Primum enim Plaut. Rud. act.4.ſc.2. ita loquitur:

Quamquam ad ignotum arbitrum me appellis, ſi adhibebit fidem,

Etſi eſt ignotus, notus eſt: ſi non, notus ignotiſſimus eſt.

At enim hoc loco *Adhibere fidem* non eſt Credere, ſed afferre fidem, vti fide ad cauſam dijudicandam, ſicut Adhibere diligentiam, adhibere officium erga aliquem, adhibere alicui conſolationem, adhibere fidem in amicorum periculis, oratio lumen rebus adhibere debet. Deinde ex Ciceronis 2. de diuinat. afferunt: *Quod ſi inſanorum viſis fides non eſt adhibenda, quia falſa ſunt, cur credatur ſomniantium viſis, quæ multo etiam perturbatiora ſunt?* Vbi perſpicuè contendunt Adhibere fidem pro Credere vſurpari. At enim ſi feciſſent, quod eis, qui vere de literis iudicare volunt, faciendum demonſtraui, vt veteres ſcilicet codices, aut editos, veterum fide diligenter emendatos, conſulerent, non *Adhibenda*, ſed *Habenda* Ciceronem ſcripſiſſe ſcirent. Legant Petri Victorij notas, conſulant Manutij & Gruteri editiones, inuenient, ſcio, cur ipſos erroris tædeat. Tandem apud Cornelium Nepotem in Themiſtoclis vita ſic legi defendunt: *Aequum eſſe illos viros bonos nobileſq; mittere, quibus fides adhiberetur, qui rem explorarent.* Sed Lambinus edidit: *quibus fides haberetur*, moneтq; in notis: *Sic legendum, non vt habent vitioſi codices, Adhiberetur.* Verum mihi dubium non eſt, quin totum hoc, *Quibus fides haberetur*, ex gloſſa vel interpretatione ad oram libri poſita in contextum orationis irrepſerit, eoq; expungi debeat. Eſt enim palam otioſum. Si enim Lacedæmonij ex ciuibus ſuis viros bonos nobileſque Athenas mitterent, qui rem explorarent, fieri aliter non poterat, quin maximam eis rerum omnium fidem haberent. Minus autem difficulter ei hoc probauero, qui aſſidua huius ſcriptoris lectione non ſemel idem ei vſuueniſſe deprehenderit, vt ſcilicet quæ quis verba interpretandi cauſa adſcripſiſſet, ea poſterius ſimul cum auctoris verbis librarij perſcriberent, cuius rei vnum alterumque ſpe-

ſpecimen placet ſubijcere. In vita Miltiadis ita legimus:

Cum multi eius demigrationis peterent ſocietatem, ex his delecti Delphos deliberatum miſſi ſunt [qui conſulerent Apollinem] quo potiſſimum duce vterentur. His conſulentibus nominatim Pythia præcepit, vt Miltiadem ſibi imperatorem ſumerent.

Vbi verba his ſignis [ ] à me incluſa ſine dubio ſunt aduentitia. nec enim delecti illi hoc deliberarunt, qui nam conſulere Apollinem deberent, ſed ipſi potius eam rem conſuluerunt. Aliud quippe eſt, Miſſi ſunt vt deliberarent, à quibus cōſuleretur Apollo, aliud Miſſi ſunt, vt deliberarent, quē ſibi imperatorem ſumerent. Sed nimirū verba incluſa adſcripta fuerant ab eo, qui declarare volebat vim vocis *Deliberatum*. Eam porro idem valere, quod *Cōſulere*, hic eiuſdē Nepotis in Themiſtocle locus oſtēdit:

Miſerunt Delphos cōſultum, quid nam facerent de rebus ſuis. Deliberantibus Pythia reſpondit, vt mœnibus ligneis ſe munirent.

Alter locus eſt in vita Timothei:

Huic in conſilium dantur duo, vſu & ſapientia præſtantes [quorum conſilio vteretur] pater & ſocer.

Hic ſimiliter verba incluſa ſunt interpretatio eius, quod dictum fuerat, *Dantur in conſilium*, vt mirer Lambinum gloſſematam putidum eijcere non auſum. Magis tamen eſt, quod mirer, & Lambinum, & eos, qui poſt illum Nepoti manus admouerunt, cum omnia auctorum loca, in quibus Nepotis fit mentio, ſtudioſè in vnum congeſſiſſent, Ciceronis locum omiſiſſe, qui vnus trium millium inſtar eſſe poterat. Is eſt lib. 16. ad Attic. epiſt. 5.

Nepotis epiſtolam expecto. Cupidus ille meorum? qui ea, quibus maximè γαυριῶ (glorior) *legenda non putet. Et ais, μετ' ἀμύμονα* (poſt irreprehenſibilem) *tu verò ἀμύμων* (inculpabilis) *ille quidem ἄμβροτος* (immortalis ſeu diuinus) *Mearum epiſtolarum nulla eſt συναγωγὴ* (Collectio) *ſed habet Tiro inſtar ſeptuaginta, & quidem ſunt à te quædam ſumēda. Eas ego oportet perſpiciam, corrigam tum deniq; edentur.*

Nimi-

Nimirum Attico ſcripſerat Nepos, maximi ſe Ciceronis epiſtolas facere, vehementerq; adeo cupere, vt earum epiſtolarum volumen edatur. Huius rei Ciceronem Atticus certiorem faciens, ei gratulandum duxit, cum tanti à Nepote fieret, qui præſertim vnus omnium elegantiſſime ſcriberet, & ab ipſo Cicerone alter eſſet, velut ab Achille Aiax, qui Homero deſcribi ſolet fortiſſimus

Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα πηλείωνα

Ex Græcorum alijs poſt inculpabilem Achillem.

Reſpondet ergo Cicero, permirum ſibi videri ſuas epiſtolas à Nepote expeti, quem tam elegantis ac faſtidioſi iudicij eſſe comperiſſet, vt etiam illa, de quibus ipſe maxime ſibi placeret, aſpernaretur. Cæterum non ſe, ſed Atticum eſſe illum, qui cum Achille comparari debeat, omnique reprehenſione vacet, Nepotem verò prorſus in Latinè ſcribendo diuinum eſſe eoque incomparabilem. Quo vero nomine Ciceronis epiſtolas Nepos tanti faceret, ipſe in vita Attici totidem verbis promtum habere voluit:

> *Qui legat volumina epiſtolarum Ciceronis ad Atticum miſſarum, non multum deſideret hiſtoriam contextam illorum temporum. Sic enim omnia de ſtudijs principum, vitijs ducum, mutationibus reipub. perſcripta ſunt, vt nihil in ijs non appareat, & facile exiſtimari poſſit, prudentiam quodammodo eſſe diuinationem. Non enim Cicero ea ſolum, quæ viuo ſe acciderunt, futura prædixit, ſed etiam quæ nũc vſu veniunt, cecinit vt vates.*

Hinc porro iudicari poteſt, cuius notæ Critici ſint, qui hiſtoriam belli Troiani, quæ *Daretis Phrygij* nomen præfert, à Cornelio Nepote Latine conuerſam cenſuere. *Elegantia ſtili ductos* id feciſſe Iohannes Sauaro, homo Gallus iudicat. Haud vidi magis: cum qui vel primoribus labris bonos Latinitatis auctores attigit, hiſtoriam tam lutulentam non niſi ab homine indoctiſſimo, qui nec minimum Latini ſermonis guſtum vmquam hauſerit, ſcribi potuiſſe ſtatim agno-

ſcat.

Digitized by Google

ſcat. Ita in omnibus pagellis ea ſe offerunt, quæ *τῶν κοινοβίων* clauſtra reſipiant, aut Actuariorum cancellos nuper admodum refregiſſe uideantur. Facilius multo intelligentibus fidem feciſſent, ſi alteram hiſtoriam, cuius *Dictys Cretenſis* auctor inſcribitur, ad Nepotem retuliſſent, quippe ad cuius ſtili ſimilitudinem illa proxime accedit, vt omnino Velleij, Valerij Maximi & Curtij ętate ab aliquo elegantis ingenij & iudicij homine animi gratia & exercitationis ſcripta videatur, etſi nonnullis locis aliquid mali à mala ei obiectũ eſt manu, quod & belli Alexandrini ſcriptori, & alijs prætereà contigit. Ioſias Mercerus, vir ſane magnę eruditionis acriq; iudicio, per friuolis ducitur argumentis, vt eam poſt Coſtantini demum Magni ætatem ſcriptam putet. Scilicet in præfatione *Conſularis Creta* fit mentio, quæ imperij appellatio eſt recentior. At enim Præfationem non eiuſdem eſſe, cuius eſt hiſtoria, quiuis non indoctiſſimus facile intelligat: quam haud dubie indoctus quiſpiam nugator ſubiecit. Tum in alijs ſcriptis codicibus, quos editi ſunt ſecuti, non *Conſularis*, ſed *Præſes* legitur. nihil autem Mercerus affert, cur ſuo tantum codici credere alios poſtulet. qui quod quædam loquendi genera Latinæ linguæ puritate non ſatis digna in eadem hiſtoria legi cenſet, profecto ſe iam depontanum factum probat, quem iam domi ſe cõtinere, nec ſuffragij ferendi in literarum Comitium ire par fuerit. Libro 2. in prius editis legebatur:

> *Namque noſtros multorum dierum nauigatione aliquantum exhauſtos maxime præſentia Telephi exanimauera*. Et infra: *Cohortati ſuos quiſque acie conflixere. Tum vero aliquantulum tracto certamine plurimi vtriuſq; partis cadunt.*

Mercerus vtrobiq; *In aliquantum* edidit, annotatque: *Ita libri, & ſic ſæpe noſter, à cuius ſæculo non eſt exigenda Latini ſermonis puritas.* Sed primum falſum eſt, ſæpe ſic apud hunc ſcriptorem legi. nec enim prætereà eſt locus in omni ea hiſtoria, vbi vocis *Aliquantum* idem vſus ſit. Deinde negare Mercerus nequit, nec ſuos libros nuſquam corru-

pię

ptæ lectionis eſſe. quid ergo eſt, cur auctorem id potius, quod in Merceri, quam quod in aliorum libris eſt, ſcripſiſſe accredamus? Tandem parum Mercerus doctrina ſua & bonorum auctorum vſu dignum facit, cum id dãnare animum inducit, quod & regulis artis congruit, & locupletiſſimis ſe auctoribus tutari poteſt. Vt enim in Grammaticis docui, Quantum, Tantum, Multum, Paulum, Aliquantum, Immenſum, regulariter cum prępoſitione *Ad* vel *In*, figuratè verò ſine prępoſitione dicuntur, vt: *Quantum pater filio, tantum poeta ingenij ſui partu gaudet. Auarus multum eſt ambitioſo deterior. Senex eſt paulum ad rem attentior. Adoleſcens aliquantum animo om:ſſior. Mons immenſum editus.* In his omnibus prępoſitionem deſiderari, plurima optimorum auctorum exempla vincunt. Liuius 22, 27. *In tantum ſuam virtutem enituiſſe.* Virgil. *Nec puer Iliaca quiſquam de gente Latinos In tantum ſpe tollet auos.* Iuuenal. *In quantum ſitis atq; fames & frigora poſcunt.* Plinius 10. c. 36. *Solutus columbarum volatus eſt in multum velocior.* Liuius 29, 25. *Ad immenſum augere aliquid.* Et 42, 15. *Dextera pars terræ labe in aliquantum altitudinis diruta erat.* Vbi genitiuus *Altitudinis* non regitur ab *Aliquantum*, ſed à ſuppreſſo nomine ſubſtantiuo, quod eſt *Negotium*, quod ſimiliter in omnibus reliquis adiectiuis iam enumeratis ſubauditur. Minus autem syntaxin iſtam Mercerus mirabitur, ſi rationem ineat, eadẽ iſta nomina in ſexto caſu nullo ſentẽtię diſcrimine vſurpari ſolere, vt Terent. Heaut. *Paulo qui eſt homo tolerabilis. Pater aliquanto iniquior.* Et Phorm. *Ego iſti nihilo aliter ſum at fui.* Salluſt. Iugurt. *Cum vineæ paulo proceſſerant, igne aut lapidibus corrumpebantur.* Cicero: *Quanto ſuperiores ſumus, tanto nos ſubmiſſius geramus.* Idem: *Arrogantia ingenij multo eſt moleſtiſſima.* Senec. epiſt. 94. *Adſpice quanto aliter vnuſquiſq; populo viuat, aliter ſibi.* Liuius extremo lib. 9. *Flauium aliquanto antea deſiiſſe ſcriptum facere.* Iuſtin. lib. 39. *Sed quanto Grypus abnuit, tanto ſoror accenditur.* In quibus omnibus prępoſitio A, & nomen *Negotio* ſubauditur, vt eodem ſenſu dicatur *Quanto magis* &

Quan-

Quanto magis, *Quanto melior* & *Quãtum melior*: quo poſteriore Liuius vtitur lib. 3, 15. *Quantum magis iuniores patrum plebi ſe inſinuabant, eo acrius contra Tribuni tendebãt*. Et lib. 44, 7. *Quantum longius procederet, eo maiorem rerum omnium inopiam ſentiens*. Atq; hinc opinor Mercerus intelliget, quam imperite iſta Grammatici Aduerbijs annumerent, quæ Præpoſitio eis præmiſſa Nomina eſſe clamet.

Aliud eius argumentum eſt, quia libro 5. in ſuis exemplaribus legerit.

> *Priamus re cognita ad aram Iouis ante ædificiale confugit*.

annotatque: *Aedificiale pro ædificio ſiue regia Priami. Elegantia huius ſeculi*. Atqui nihil neceſſe eſt ita nos legere, vt libri eius exhibent, ſed potius vt alij rectè habebant: *Ad arãm Iouis ædificialis cõfugit*. Id enim eſt ad aram *Iouis Hercai*, quomodo alij Græcè dicere maluerũt, vt Ouid. in Ibin: *Cui nihil Hercai profuit ara Iouis*. Hygin. fab 91. *Pars in aram Iouis Hercai inſiluit*. Feſtus: *Hercaus Iupiter intra conſeptum domus cuiuſq; colebatur, quem & Deũ penetralem appellabãt*. Seruius in Aen. 2. *Singula domus ſacrata ſunt Dijs, vt Culina dijs penatibus, Maceries, quæ ambit domum, Hercæo Ioui*. Itaq; nihil Mercerus egit, cum probatę Latinitatis laudem huic hiſtorię ſententia ſua abrogauit, vltroq; gratiam eius emendatione meritam effudit. qui non minus in eo alucinatur, quod cum libro primo membranarum ſuarum fide ſic edidiſſet:

> *Podalirius & Machaon, Aeſculapio geniti, acciti ad id bellum ob ſolertiam medicinæ artis*.

annotauit, *Medicinam artem* dictum eſſe, vt *Terram Italiam, mulierem meretricem, Senectam ætatem*. Perperam ſcilicet Medicinam, Senectam & Meretricem, perinde vt Italiam, nomina ſubſtantiua eſſe credidit. nam *Senectus* participium eſſe, idemq; ſignificare, quod ἐγηρᾶκως, Priſcianus veterum auctoritate ſatis probauit. Dicebant nimirum *Senectus vir, Senecta femina, Senectum corpus*: adeoque quoties *Senectam* pro Senectute legimus, *Aetatem* ſubau-

ſubaudimus, quod quidem Mercerus Seruio credere poterat in Aen. 11. ſic monenti: *Si dicamus* Senecta, *aut addendum* Aetas, *aut intelligendum*. *Meretrix* non aliam rationem habet, quam Genetrix, Victrix, Altrix, quæ adiectiuorũ inſtar eſſe nemini poteſt eſſe dubiũ. *Medicinam* porrò merum adiectiuum eſſe, vt *Ars*, vel *Taberna* ſubaudiatur, quomodo tandem Mercerus tantus literator ignorare potuit? Legerat enim in Varrone lib. 4. de lingua latina: *Artificibus maxima cauſa ab arte, id eſt, ab arte medicina vt ſit Medicus dictus, a Sutrina Sutor, non a medendo ac ſuendo.* Et lib. 7. *Taberna, vbi venit caro, Laniena, vbi pelles, pelleſuena, vbi calcei, Sutrina dicitur.* Donatus in Adel. act. 4. ſc. 2. *Veteres abſolute dicebant Piſtrinam, vt Sutrinam & Medicinam, ad Tabernam referentes.* Chariſius lib. 1. *Piſtrinum neutro dicitur, ſed Lucillius fæminino extulit:* Media à piſtrina, *ad Tabernam referens.* Vbi ridiculè Ioſephus Burdoſcaliger poſtrema tria verba Lucillij eſſe credidit, quæ Chariſij eſſe ex Donati verbis diſcere poterat. Hyginus fabula 274. *Ne quis ſeruus artem medicinam diſceret.* Plinius: *Hippocrates clariſſimus medicinæ ſcientia.* Cæterum Varro in eo nil præter ſolitum nugatur, cum Medicum à medicina, & Sutorem à Sutrina deriuatum affirmat, cum nec pueri iam ignorent, nomina in *Inus* exeuntia ab eo primigenij nominis caſu, qui cadat in I, formata eſſe. Itaque cum à participio paſſiuo *Sutus* factum fuiſſet *Sutor*, ab huius poſtea tertio caſu *Sutori* profectum eſt *Sutorinus*, & per syncopen *Sutrinus*, ſimiliterq; à verbi *Pinſo* (priſcis *Piſo*, teſte Diomede, à Græco πτίσσω) participio *Piſtus*, factum fuit *Piſtor*, & à *piſtori piſtorinus* & *piſtrinus*, à *Textori textorinus* & *textrinus*, à *Medicus*, *medici*, *medicinus*, à *Piſcis*, *piſci*, *piſcinus*, à *Rex*, *regi*, *reginus*, à *Sal*, *ſali*, *ſalinus*. In *Salinum* ergo ſubaudimus *Vas*, In *Salina* vel *Taberna*, vel *Fodina*, in *Piſcina* aqua. nam & *Petimen piſcinum* Næuius teſte Feſto dixit. In *Regina* ſubauditur *Fæmina*, *filia*, *vxor*. Chariſius: *Regina nullo modo recipiendum, niſi reciperemus & Reginum.* Itaq; Virgilius Iliam vocat Reginam, nec ſecus

Ariadnam, quod filiæ eſſent regiæ. Et Seruius in illo Aen. 1. *Quod regia Iuno monſtrarat*, Regia interpretatur regina. nempe vt à *Lux* eſt *Lucius* & *Lucinus*, vnde *Iuno Lucina*, ſic à *Rex regius* & *reginus*. Etiam à *Taurus* exijt *Taureus* & *Taurinus*. nam vt ait Plinius, referente Seruio in Aen. 9. *deriuationes non habent firmas regulas, ſed exeunt prout auctoribus placet*. Sed quid ago? vereor ne liber exeat, quæ fieri epiſtola cœperat, niſi manum de tabula. Vale ergo, virorum optime & doctiſſime, mihiq; merito tuo cariſſime, & præſtantem ſpectatæq; fidei Iuriſconſultum Ludouicum, filium tuum, verbis meis ſaluere plurimum iube.

IOHANNI CIAMPOLO,

Summo Pontifici à Breuibus epiſtolis. *6*

SCio te, vir Illuſtriſſime, ſi quod tibi à munere tuo negotioſiſſimo tribuitur otium, non id philoſophicis modò & Mathematicis ſtudijs conſumere, ſed & auctorũ Græcorum ac Latinorum lectione oblectare conſueuiſſe. Itaq; minime ingratum tibi facturus videor, ſi te ad Senecæ lectionem vocauero, quem tibi in amoribus eſſe ſatis perſpectum habeo. In eius ludo de Claudij obitu ipſum veſtibulum turpiſſimo mendo deformatum eſt, quod tot homines doctiſſimos, qui ei emendando operam dicarunt, non ſuſtuliſſe, cum id nullo negotio videatur potuiſſe fieri, merito mireris. Totum locum hic ſubijciam, vt facilius ſit rei iudicium.

Iam Phebus breuiore via contraxerat ortum
Lucis, & obſcuri creſcebant tempora ſomni,
Iamq; ſuum victrix augebat Cynthia regnum,
Et deformis hiems gratos carpebat honores

Diui-

Diuitis auctumni, viſoq; ſeneſcere Baccho
Carpebat raras ſerus vindemitor vuas.

Puto magis intelligi, ſi dixero, Menſis erat October, dies tertius Idus Octobris. Horam non poſſum tibi certam dicere. Facilius inter Philoſophos, quam inter Horologia conueniet. Tamen inter ſextam & ſeptimam erat. Nimis ruſticè acquieſcunt omnes poetæ non contenti ortus & occaſus deſcribere, vt etiam medium diẽ inquietent. Tu ſic tranſibis horam tam bonam?

Iam medium curſu Phœbus diuiſerat orbem,
Et propior nocti feſſas quatiebat habenas,
Obliquo flexam deducens tramite lucem

Claudius animam agere cœpit, nec inuenire exitum poterat.

Non dubito, quin verba illa aliquid moſtelli alere iudices. *Nimis ruſtice aquieſcunt omnes poetæ.* Sic enim eſt in omnibus ſcriptis libris, non vt editur: *Acquieſcunt oneri poetæ.* Neque verò non ſubolere tibi arbitror, Senecam per Occupationem id, quod ſibi Lectorem ingerere poſſe intelligebat, verbis illis complecti voluiſſe. Vide ergo num ductum literarum ſtudioſe perſecutus ex *Acquies* rectè faciendum cenſuerim *Inquies*, vt totus locus ita legatur:

Inter ſextam & ſeptimam erat. Nimis ruſtice, inquies: cum omnes poetæ non contenti ortus & occaſus deſcribere, etiam medium diem inquietent, tu ſic tranſibis horam tam bonam?

Senſus eſt, nimis ruſtice de obitu Claudij dictum eſſe, eũ inter horam ſextam & ſeptimam contigiſſe. Horam tam lætam & auſpicatam mereri vt verſibus deſcribatur. Si enim poetæ omnes ita negotioſi ſint in ortu atq; occaſu ſolis, atque etiam in meridie deſcribendo, nullam certè excuſationem Senecæ debere contingere, qui horam tam bonam verſibus indictam abire ſinat. Quid nunc? an etiam dubium habes, cum aut Princeps Cæſius, aut Palauicinus Marchio, aut Abbas de Comitibus more ſuo viſum ad te veniunt, tecumq; de literis quarum ſcientiam

Ariadnam, quod filiæ eſſent regiæ. Et Seruius in illo Aen. 1. *Quod regia Iuno monſtrarat*, Regia interpretatur regina. nempe vt à *Lux* eſt *Lucius* & *Lucinus*, vnde *Iuno Lucina*, ſic à *Rex regius* & *reginus*. Etiam à *Taurus* exijt *Taureus* & *Taurinus*. nam vt ait Plinius, referente Seruio in Aen. 9. *deriuationes non habent firmas regulas, ſed exeunt prout auctoribus placet*. Sed quid ago? vereor ne liber exeat, quæ fieri epiſtola cœperat, niſi manum de tabula. Vale ergo, virorum optime & doctiſſime, mihiq; merito tuo cariſſime, & præſtantem ſpectatæq; fidei Iuriſconſultum Ludouicum, filium tuum, verbis meis ſaluere plurimum iube.

IOHANNI CIAMPOLO, Summo Pontifici à Breuibus epiſtolis. 6

SCio te, vir Illuſtriſſime, ſi quod tibi à munere tuo negotioſiſſimo tribuitur otium, non id philoſophicis modò & Mathematicis ſtudijs conſumere, ſed & auctorũ Græcorum ac Latinorum lectione oblectare conſueuiſſe. Itaq; minime ingratum tibi facturus videor, ſi te ad Senecæ lectionem vocauero, quem tibi in amoribus eſſe ſatis perſpectum habeo. In eius ludo de Claudij obitu ipſum veſtibulum turpiſſimo mendo deformatum eſt, quod tot homines doctiſſimos, qui ei emendando operam dicarunt, non ſuſtuliſſe, cum id nullo negotio videatur potuiſſe fieri, merito mireris. Totum locum hic ſubijciam, vt facilius ſit rei iudicium.

Iam Phebus breuiore via contraxerat ortum
Lucis, & obſcuri creſcebant tempora ſomni,
Iamq; ſuum victrix augebat Cynthia regnum,
Et deformis hiems gratos carpebat honores

Diui-

Diuitis auctumni, viſoq; ſeneſcere Baccho
Carpebat raras ſerus vindemitor vuas.

Puto magis intelligi, ſi dixero, Menſis erat October, dies tertius Idus Octobris. Horam non poſſum tibi certam dicere. Facilius inter Philoſophos, quam inter Horologia conueniet. Tamen inter ſextam & ſeptimam erat. Nimis ruſticè acquieſcunt omnes poetæ non contenti ortus & occaſus deſcribere, vt etiam medium diē inquietent. Tu ſic tranſibis horam tam bonam?

Iam medium curſu Phœbus diuiſerat orbem,
Et propior nocti feſſas quatiebat habenas,
Obliquo flexam deducens tramite lucem

Claudius animam agere cœpit, nec inuenire exitum poterat.

Non dubito, quin verba illa aliquid moſtelli alere iudices, *Nimis ruſtice aquieſcunt omnes poetæ*. Sic enim eſt in omnibus ſcriptis libris, non vt editur: *Acquieſcunt oneri poetæ*. Neque verò non ſubolere tibi arbitror, Senecam per Occupationem id, quod ſibi Lectorem ingerere poſſe intelligebat, verbis illis complecti voluiſſe. Vide ergo num ductum literarum ſtudioſe perſecutus ex *Acquies* rectè faciendum cenſuerim *Inquies*, vt totus locus ita legatur:

Inter ſextam & ſeptimam erat. Nimis ruſtice, inquies: cum omnes poetæ non contenti ortus & occaſus deſcribere, etiam medium diem inquietent, tu ſic tranſibis horam tam bonam?

Senſus eſt, nimis ruſtice de obitu Claudij dictum eſſe, eū inter horam ſextam & ſeptimam contigiſſe. Horam tam lætam & auſpicatam mereri vt verſibus deſcribatur. Si enim poetæ omnes ita negotioſi ſint in ortu atq; occaſu ſolis, atque etiam in meridie deſcribendo, nullam certè excuſationem Senecæ debere contingere, qui horam tam bonam verſibus indictam abire ſinat. Quid nunc? an etiam dubium habes, cum aut Princeps Cæſius, aut Palauicinus Marchio, aut Abbas de Comitibus more ſuo viſum ad te veniunt, tecumq; de literis quarum ſcientiam

cum pari generis nobilitate coniunctam habent, ſermones cædere incipiunt, quin vel ludibundus nec vlla Euclidis tui demonſtratione ſubnixus hoc eis παράδοξον perſuadeas, me quamuis ingenio tardiorem aliquid tamen in literis perſpexiſſe, quod tantorum virorum, qui priores Senecæ manus admouerunt, acumen præterierit? neque tamen plus mihi cordi eſt, vt ea de re, quam de meo erga eoſdem ſtudio atque obſeruantia fidem eis facias: quos etiam vt verbis meis ſalute plurima impertiaris rogo, ac te quoq; ipſum cum Achate tuo, amoribus noſtris, Georgio Conęo ex ſententia valere beneque rem gerere cupio. Mediolano poſtrid. Kal. Mai. M.DC.XXVIII.

OCTAVIO VALENTI
Mantuano. 7

NOn heri demum aut nudius tertius Virgilij verſus corrũpi cœptos eſſe, auctoribus ſatis, opinor, luculentis didicimus. Vt enim alios mittam, Agellij noctium Atticarum ſcriptoris lib. 1. cap. 21. verba ſunt:

Verſus iſtos ex Georgicis Virgilij plerique omnes ſic legunt:

At ſapor indicium faciet manifeſtus, & ora
Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaro.

Hyginus autem non hercle ignobilis Grammaticus in Commentarijs, quæ in Virgilium fecit, confirmat & perſeuerat, non hoc à Virgilio relictum: ſed quod ipſe inuenerit in libro, qui fuerit ex domo atque familia Virgilij, torquebit amaror.

Seruius etiam de hoc verſu Aen. 12. *Filia prima manu flauos Lauinia crines*, ita commentatur.

Antiqua lectio Floros *habuit, id eſt, florulentos, pulchros, & eſt Ennianus ſermo. Probus vetus Grammaticus ſic annotauit:* Neotericum erat, Flauos. Ergo bene

bene Floros. nã ſequitur, Et roſeas laniata genas.

Eiuſdem Seruij non multo poſt verba hæc legimus:

Vera & antiqua lectio hæc eſt: Inter ſe coijſſe viros, & cernere ferro. *nam Ennium ſecu us eſt, qui ait* : Olli cernebant magnis de rebus agentes. *Poſteritas cœpit legere* — X decernere ferro. *Secundum quam lectionem Synalœpha opus eſt, vt ſit*, Inter ſe coijſſe vir'& decernere ferro.

Sed & prius eodem libro ad hunc poetæ verſum, *Velati lino & verbena tempora vincti*, ſic idem Seruius annotarat:

Caper & Hyginus hoc loco dicunt lectionem eſſe corruptam, & Virgilium ita reliquiſſe confirmant: Velati limo. *Limus autem eſt veſtis, qua ab vmbilico vſque ad pedes propa* (lego, Popæ) *tegebantur. Hæc autem veſtis habet in extremo ſui purpuram Limam, id eſt, flexuoſam. vnde & nomen accepit. nam Limum obliquum dicimus.*

Et Aen. 4. ad hæc verba, — *ſi te Carthaginis arces Phaniſſam, Libicæq; adſpectus detinet vrbis*, de lectionis varietate ſic monet:

Sane quidam in nouis & emendatis libris pro Detinet, Demeret, *inuentum aſſerunt. nam & Ciceronem Philip. 1. ita aiunt dixiſſe*: Putaſne eum immortalitatem mereri voluiſſe.

Similiter in hoc verſu Aen. 2. *Præcipitare iubent, ſubiectiſque vrere flammis*, non eamdem omnium codicum ſcripturam eſſe ſic teſtatur Seruius:

Antiqua exemplaria non QVE, ſed VE, habere inueniuntur. VE, enim proprium ſignificatum habet, vt interdum pro VEL accipiatur.

Poſſem multo plura eandem in rem veterum teſtimonia afferre, ſed etiam iſtis me facile tibi, homini ingenioſo & erudito, id quod habeo propſitum, probaturum confido, minime ſcilicet temerariam videri debere coniecturam meam de hoc Virgilij loco, qui principio diuinæ Aeneidos legitur:

Muſa mihi cauſas memora, quo numine læſo,

Quidue dolens regina Deum tot volue re caſus
Inſignem pietate virum, tot adire labores
Impulerit, tantæ ne animis cæleſtibus iræ?

Hoc loco vere ſatageus eſt Seruius, mirificeq; ſe torquet in expedienda ſententia verborum: *Quo numine læſo*. Primum arbitratur *Quo*, ſignificare In quo, In qua cauſa, aitque ſeptimum eſſe caſum, & communem elocutionem, cū dicimus *Quo te læſi*. in quo Grammaticorum ſolemnia delirat. Semper enim Ablatiuus à præpoſitione vel expreſſa, vel ſuppreſſa regatur neceſſe eſt, velut coram tibi non ſemel demonſtraui. Deinde autē *Quo numine* vt adiectiuum & ſubſtantiuum coniungenda putat, vt ſenſus ſit, Quodnam numen Iunonis ab Aenea læſum fuit, cum varia ſint eius numina? Eſt enim Iuno Lucina, eſt Curitis, eſt Regina. Tandem ex aliorum ſententia ſeparandum Iunonis numen a cęterorum numinibus cenſet, vt quęrat poeta, quodnam aliud numen, pręter Iunonem, lęſum fuerit, tanquam ſcilicet Iuno iniurias non ſuas, ſed alij alicui deorum factas perſecuta ſit. quod quam ſit abhorrens ac ridiculum, qua es iudicij acrimonia, ſponte tua te intelligere certum habeo. Vide autem, quam plana & expedita res omnis futura ſit, ſi poetæ verba, vt ſæpe alias, item hoc loco deprauata fuiſſe, ac nulla pęne mutatione ſic legenda eſſe concedamus: — *quo nomine læſa*. Nam quo nomine eſt qua cauſa, qua re, ſeu qua de re. Suetonius Galba cap. 16. *Subinde iactauit, legere ſe militem, non emere conſueuiſſe. Atq; eo quidem nomine omnes qui vbiq; erant milites exacerbauit*. Illo ſcilicet nomine læſi, ea cauſa exacerbati fuere milites, quod ita Claudius iactaſſet. Seruius Sulpicius apud Ciceronem 4. famil. epiſt. 5. *Quid eſt, quod tu aut filia tua cum fortuna hoc nomine queri poſſitis?* Ipſe quoq; Cicero 2. de Finibus cap. 7. *Qui cum luxurioſe viuerent, a ſummo philoſopho non reprehenderentur eo nomine*. Quærit ergo poeta, quo nomine exacerbata, quo Aeneæ facto læſa, quidue grauiter ferens Iuno Aeneæ tam addita infeſtaq; fuerit. in quo periculum non eſt, ne per tautologian aliter atq; aliter rem eamdem extuliſſe verbis

iudi-

iudicetur,quod tamen ſi feciſſet, non eſſet,cur eum copiæ ſuæ pæniteret. Sed profectò aliud lædi eſt, aliud dolere. nam & vſuuenire poteſt, vt doleat, qui læſus non ſit, & rurſum quem quis lęſerit, ęquo ſit animo, nec quicquam ea in re commoueatur. De hoc Paradoxo nôſtro quid tui ſit iudicij certior fieri à te ſtudeo. Interea vale, Vir nobiliſſime officijq, pleniſſime, meq; tui ac tuorum omnium merito veſtro amantiſſimum mutue amare perge. Mediolano poſtrid. Kal. Mai. anni M.DC.XXVIII.

BALDVINO DE MONTE Simoncello. 8

ETſi vt ſcis, ferre non ſoleo eorum audaciam, qui prę corrigendi pruritu quicquid ipſis minus rectè habere in bonis auctoribus viſum eſt, in medicinam abripere audent, ac vel inuitis libris omnibus immutant: In Plauto tamen ſcripturam quamdam, quam omnes antiqui & noui codices pręferunt, contra omnium doctorum hominum opinionem tam ſoluto liberoque animo mutare auſim, vt prorſus nihil verear, ne quis in eo mihi intercedere, aut iudicium meum reprehendere animum inducat. Amphitruonis actu 1. ſcena 2. legitur.

Sed Alcumenæ huius honoris gratia
Pater curauit vno vt fætu fieret,
Vno vt labore abſoluat ærumnas duas,
Et ne in ſuſpicione ponatur ſtupri,
Et clandeſtina vt celetur ſuſpicio.

Huius loci poſtrema vox *Suſpicio* non immerito multis mēdę ſuſpicionem mouit. nec enim expedire queas, quid ſit clandeſtinam cęlare ſuſpicionem, cum ſuſpicio ſemper ſit clandeſtina, *in pectore quippe alieno ſita*, vt idem in Trinum. habet Plautus. Sine dubio aliquid clam factum cęlari debere Mercurius ſignificare voluit, quid autē clam

in Amphitruonis domo geſtum fuerit, Plautus infra act. 5. ſc. 1. ancillam ſic eloquentem facit: *Iupiter ſe dixit clam cum Alcumena conſuetum cubilibus*. Hoc ipſum ergo eſt, quod Iupiter cęlatum voluit. Itaq; Donatus in Terentij Adelph. act. 4. ſc. 5. hunc Plauti verſum laudans pro *Suſpicio*, legit *Conſuetudo*. Interpretans enim illa Comici ſui verba: *Qui cum illa conſueuit prius*, quo loco Conſueſcere εὐσχημόνως ſiue honeſtè ponitur pro *Rem habere*, addit pro exemplo: *Vt Plautus, Et clandeſtina vt celetur conſuetudo*. Atqui verſus non patitur vocem *Conſuetudo*, cum ſit Iambicus Senarius. Itaq; pro *Conſuetudo*, repono *Conſuetio*, ne fraus fiat legi pedariæ. Rectè id porrò a me fieri Feſtus, vel potius Verrius Flaccus pręſtiterit, cuius hęc verba ſunt: *Conſuetionem Plautus pro conſuetudine dixit*. Ecquem iam alium lectionis meę fundum & auctorem à me requiras, aut quem codicem quis Verrij teſtimonio opponere audeat? nam quod ad Donatum attinet, etiam ille ſine dubio *Conſuetio* ſcripſerat, ſed quod vox inſolens videretur, ab alijs poſtea fuit interpolata. Faceſſere ergo iam alij cum ſuo *Suſceptio*, alij cum *Suſcipio*, alij cum *Huc itio*, poſſunt, quę nihil ſunt niſi ęgrorũ sõnia, quod te quoque, Vir illuſtriſſime iudicaturum, perſuaſum habeo: qui cum cęteros locupletes linguę latinę auctores multũ lectitaſti feliciterq; ſtilo imitaris, tum verò Plautum habes familiariſſimum. Cęterum quoniam de *Conſueſcendi* verbo mentio incidit, conſiderare te hunc Cornelij Nepotis locum velim in Alcibiade:

> *Quem barbari miſſis telis interfecerunt. At mulier, quæ cum eo viuere conſueuerat, muliebri ſua veſte cõtectum ædificij incendio mortuum cremauit.*

Mihi quidem dubium non eſt, quin verbum *Viuere* hinc circumſcribi tolliq; debeat, tamquam gloſſema ab aliquo ſciolo inuectum atq; inculcatum, qui non ſatis magnum bonorum auctorum vſum haberet. Illi enim *Conſueſcere cum aliquo* per Ellipſin honeſtè dicebant, ſubticentes *Rem habere*. Hoc ex allatis Plauti & Terentij locis iam paruit, quibus addere libet Cęcil. Plotio: *Vxor ait, me cum*

ancilla

ancilla mea conſuetum. Et Ciceron. Verrin. 5. *Huc omnes mulieres, quibuſcum iſte conſueuerat, conueniebant*. Et iterum Terent. Hecyr. act. 4. ſc. 1. *Si is poſſet ab ea ſeſe derepente auellere, cum qua tot conſueſſet annos, non eum hominem ducerem*. Vbi Donatus: *Conſueſſet proprie dicitur in ſtupro*. quī etiam in hoc loco Phorm. act. 1. ſc. 3. *Expecto quam mox veniat, qui adimat hanc mihi conſuetudinem*. *Nota*, inquit, *proprietatem. nam* Conſuetudo *ſpecialiter de coitu dicitur*. Plautus iterum Ciſtel. act. 1. ſc. 1. *Sed tu en vmquam cum quiquam viro conſueuiſti?* In qua ipſa ſcena conſimiliter à meretrice de matribus familias dictum videmus: *Viris cum ſuis prædicant nos ſolere, ſuas pellices eſſe aiunt*. quo exemplo de meritorijs pueris Pſeud. act. 3. ſc. 1. *Neque ego illud poſſum, quod illi poſſunt, qui ſolent*. qui ſcilicet ex eo *Soliti* vocabantur. Eadem Pſeud. act. 4. ſc. 7. *Etiamne facere ſolitus es puer. SI. ſcilicet ſolitum eſſe*. Sed vereor, ne tibi merito περίεργος videar, qui hęc apud te prędicem, quę tu alios non minus, quam illa, quę magno cum ſupercilio de ſuperiore loco philoſophi pręcipiunt, docere poſſis. Itaq; verbum non addo. Vale.

IOHANNI BAPTISTÆ DONIO Florentino. 9

NOn dubito, quin legendis veteribus Grammaticis ſæpe eos longe aliter auctorum verba recitare deprehenderis, quam in ipſis eorum libris leguntur. Ego quidem ex facili non vnum eius rei ſpecimen edere queā, ſi neceſſe ſit. Sed ea re apud te virum Græcè & Latinè doctiſſimum omniſq; antiquitatis cum primis peritum merito ſuperſedeo, iuſtam περιεργίας ac ſuperuacuæ operoſitatis notam veritus. De cauſa tantum, qua id contigerit, quid mihi videatur, aperire libet. Sæpe ergo vſu veniſſe comperi, vt in illis auctorum exemplaribus, quæ cōpluribus poſt ſæculis fuere deſcripta, ſiue ſciolorum audacia,

cia, ſiue librariorum imperitia aut oſcitantia, ea, quæ Grammatici ex emendatæ ſcripturæ codicibus recitarãt, deprauarentur. Alias ipſorum quoq; Grammaticorum libros vitioſe deſcriptos fuiſſe comperi, vt eorum verba vltro ex auctoribus emendari debeant. Sed non parum ſæpe memoriola vacillarunt & alucinati ſunt Grammatici, vt non inſpectis auctorum libris verba eorum referrent, non quomodo ea ibi legerant, ſed quomodo ſibi legiſſe videbantur. Hoc innumeris Donati, Seruij, Nonij, aliorumque exemplis planum facere poſſem. ſed duobus hoc tempore contentus ero. Priſcianus cæterum minimè oſcitator lib. 9. vt doceat veteres à *Seneo* participium prçteritum *Senectus* formaſſe, quod ſignificaret *ὁ γηράσας*, id eſt, is qui iam conſenuit, hçc Catulli verba laudat: *Sed hac fuere non recondita ſenecta quiete*. φεῦ τοῦ παροράματος. En vmquam quemquam plus luſcitioſum aut ſtultiuidũ vidiſti? In Catullo enim legitur: *Sed hac prius fuere, nunc recondita Senet quiete*. nec verò aliter legi res ſinit, cum puri ſint Iambi; quo maius Priſciani flagitium eſt, quod verſus retentu tam faciles effluere ſibi paſſus fuerit.

Nullo genere excuſabilior eſt Iunij Philargyrij, peruetetis & eruditi Virgiliani interpretis alucinatio in laudando Plauti verſu. Hçc enim poetç verba Georg. 2. explanans, quç malorum Medicorum vſum docent: — *animas & olentia Medi Ora fouent illo & ſenibus medicantur anhelis*, ita commentatur:

> *Olentia, ad animas eſt referendum, & ſubaudiendum Male olentia. Sic Plautus in Milite: Tum in Apulis non ſum natus, non ſum animata.*

Vult docere *Animatus* à Plauto dictum pro male animatus, ſiue, qui malam aut fætidam habet animam, *plenior puta allij vlpiciq; quam ſint Romani remiges*, vt Plautus Pçnulo loquitur, qualeſque veteres Romanos omnes fuiſſe Varro Bimargo ſic dixerat:

> *Aui & ataui noſtri, cum allium ac cape eorum verba olerent, tamen optime animati erant.*

Primum verò permira res videtur, non animaduertiſſe

Gram-

Grammaticum, ſe Solœciſmum in Plauti verſu admittere. Si enim prius recte legit, *In Apulis non ſum natus*, poſterius certè non *Animata*, ſed *Animatus* legere debuit. Deinde autem multo aliter in Plauto hodie legimus, hoc puta modo:

Poſt Epheſi sũ natus, non in Apulis, non ſum in Vmbria. qui ergo factum putabimus, vt Grammaticus pro *Non ſum in Vmbria*, nobis repræſentauerit *Non ſum animata*? Hoc eſt nimirum, quod docere à primo inſtiteram, Grãmaticum vel oculis minus ſincerè vſum, vel memoria falſum fuiſſe. Plautus enim ita ſcripſerat: *Non ſum Animula*, aut certè *Animulæ*. id eſt, non ſum natus Animulæ, aut non ſum ab Animula, ſiue Animulas, quomodo apud eundem Plautum eſt, *Hoſpes Zacyntho*, pro à Zacyntho, apud Terentium *Anus Corintho* pro à Corintho, apud Lucillium *Sargus Aegypto* pro ab Aegypto. Iam Philargyrius aut oculis alucinatus pro *Animula*, *Animatá* legerat, aut ſaltem cum diu locum non inſpexiſſet, ita ſibi legiſſe viſus fuerat, quando occaſione verbi *Olentia* Plautini verſus ei in mentem venit. Sed hoc loco, niſi me fallit, ſcire auebis, quo tandem diuinationis genere vſus Plautum ita, vt dixi, ſcriptum reliquiſſe compererim, cũ in omnibus eius editionibus nec minimum eiuſcemodi lectionis exſtet veſtigium. Accipe ergo quæ me veſtigia ad indagandam eruendamq; veram lectionem tulerint. In membranis nonnullis, *Non ſum in imula*, ſcriptum cõpereram, quemadmodum & alij ſibi in quibuſdam libris inuentum fatentur. quam lectionem cum illo Philargyriano *Animata* contendenti venit in mẽtem, quod apud Feſtum legere memineram: *Animula, vrbs paruarum opũ in Apulia*. His argumentis fretus adeo nihil de lectionis, quam poſui, veritate dubito, vt nihil vmquam Apollinem ex tripode verius certiuſq; reſpondiſſe perſuaſum habeam, idemq; ipſum tibi quoque viſum iri magnopere mihi pollicear. Vale.

Viris

Viris Clariſſimis & Præſtantiſſimis D. Antonio Quærengo, Hieronymo Aleandro, Auguſtino Maſcardo, Fabio Leonidæ, Hieronymo Moricuccio, Iulio Roſpilioſo, Aſcanio Belmiſſerio, Paganino Gaudentio cæteriſq; Academicorum Romanorum. 10

PRriſcianus extremo libro decimo de Hadriano Imp. commemorat, eum per literas conſuluiſſe Velleium Celerem, quomodo *Ambitus* cum eſt participium paſſiuum à nomine diſtinguatur, eiq; reſponſum à Grammatico fuiſſe, alterum ab altero cum declinatione, tum tenore, id eſt mediæ syllabæ quantitate diſcerni, quia ſcilicet *Ambitus* participium ſit ſecundæ declinationis, mediamq; habeat productam, nomen vero ſit quartæ declinationis & media correpta. Atq; hoc Priſcianus probat, & vſu confirmari putat. Sed vnus Ouidij verſus *Iuſſit & ambita circumdare litora terræ*, non ſatis probat, vt id vſu receptum credamus, cum præſertim ratio ei palam repugnet. Omnia enim reliqua participia verborum ex *Eo* & præpoſitione compoſitorum, I, habent breue, vt ipſe Priſcianus de *Aditus*, *Abitus*, *Exitus*, *Initus*, *Obitus* & *Præteritus* recitatis poetarum verbis demonſtrat. Itaque friuola eſt ratio illa Priſciani differentiæ cauſa factum dicentis, vt *Ambitus* nomen eſſet media breui, *Ambitus* verò participium eadem producta. Cur enim magis in hoc, quam in cæteris nomen à participio diſcerni oportuerit, nulla profecto reddi cauſa poteſt. Itaq; Scaurus vetuſtiſſimus Grammaticus non minus in participio *Ambitus*,

bitus,quam in nomine mediam breuem eſſe ſtatuit. Aut igitur omnia me fallunt,aut Hadrianus etiam ob iſtam Velleij ſententiam ſatis habere cauſæ ſibi viſus eſt, cur *Grammaticos* more ſuo *velut doctior rideret,contemneret,& obtereret*. Verum quicquid de illo ſit, de Ouidio nobis minime negligendum videtur, quemadmodum crimine eum liberemus,cuius quidem rei in libro de cauſis linguę latinæ mihi eueniet occaſio. Sed cum artis poeticæ non ſim æque peritus, veſtrum velut augurum Collegium capiundum mihi viſum eſt,quos honori ſummi & ingenioſiſſimi poetæ hoc daturos confido,vt hac de re capita conferatis, mihiq; quid vobis viſum ſit pro illo dici à me debere, ſignificare ne grauemini. Valete ſæculi lumina, mihiq; fauete nominis veſtri ſtudioſiſſimo Mediolano.a. d. 22. Martij 1628.

Iiſdem. 11

De voce *Ambitus*, viri clariſſimi,ſuperiori menſe ad vos retuli,quidq; Hadriani Imperatoris quęſito reſpondendum cenſeretis, fieri certior à vobis ſtudui. Sed inter moram iſtam aliquid ipſe commentus mihi videor, quod niſi me animi fallit,nullo negotio etiam ei,qui multis partibus ſit Hadriano captioſior,probare poſſim. *Ambitus* videlicet mediam habet ancipitem. nam I, per ſe & ex natura ſua breuis eſt, velut ex cæteris participijs *Aditus*, *Abitus*, *Exitus*, *Initus*, *Obitus & Præteritus*, itemque ex nomine *Itus*, diſcimus, quo Lucretium vſum videmus: *Nec ſentimus itum cuiuſuis cumq; animantis*. Hoc autem fortuitum eſt, & ab euentu, quod eadem I, in *Ambitus* produci poteſt,quoniam ei accidit, vt ex præpoſitione loquelari *Ambe*, poſtrema vocalis E, non elidatur per Synalœpham (id quod tum fit,quando Ambitus, I, correpta effertur) ſed cum conſequente vocali I, in vnam diphthongum coaleſcat. Eſt enim *Ambe eo*, *Ambeo*,& inde

natum

natum *Ambio*, idem quod *Circumeo*. Feſtus *AM*, *præpoſitio loquelaris ſignificat Circum, vnde Seruius ambactus, id eſt circumactus dicitur. Sumtum ex Græca præpoſitione quæ eſt ἀμφὶ & ſignificat Circum.* Varro de lingua lat. lib. 6. *Ambages profectum eſt à verbo Ambe, quod eſt in Ambitu, Ambuſtum, quod circum vſtum eſt. Ancilia dicta ab Ambeciſu, quod ea arma ab vtraq; parte inciſa.* Sicut ergo ex *Circumitus* factum eſt *Circuitus*, i, breui, vt apud Senecam Medea: *Orbem circuitis cornibus alligat.* Similiter *Ambeciſus*, i, correpta dicere oportet, ſi quatuor syllabis proferatur. Sin quis tribus efferat aut E, per Synalœphã elidit, vt fit in *Ambadedere* & *Ambuſtus*, & tum I, corripi neceſſe eſt, velut natura breue: aut E, non exteritur, ſed cũ I, ſequente coit in diphthongum, quæ iam dichronos eſt ac velut longa duo aufert tempora, quod ipſum in *Circuitus* vſuuenire poteſt. Recte enim dixero, *Alcida immenſo tellus circuita labore*, vbi I, longum eſt ex euentu ſeu per accidens, quoniam cum V, antecedente in diphthongum concreſcit. Sed ſi quis V, elidat, I, breuis manet, velut in *Circitor* videre eſt, qui eſt *Circuitor*, qua voce non Iuriſconſultos modò & Vegetium vſos videmus, ſed & poetam in libero carmine: *Quid mecum tibi circitor moleſte?* Ad idem porrò exemplum *Ambitor* dicebatur, I, breui, quod poſtrema præpoſitionis litera eſſet eliſa. Seruius in Aen. 4. *Ambitores dicuntur, qui vi honores conſequantur, diſcurrendo & rogando ſuffragia anquirunt.* Nihil autem refert, quod in *Ambitus*, cum media producitur, E, ſcribi non ſolet, ſi quidẽ veteres in I, longo ſemper diphthongõ pronunciaſſe ſcimus, ſic tamen vt I, tẽpus integrũ, E, non niſi dimidium, vel potius tertiam temporis vnius partẽ abſolueret, ita vt Velio Longo teſte, *ſonus eius ad aures fere periret.* quo pacto quod prius *Leiber*, poſtea *Liber* ſcribi fuit ſolitum nullo quamuis enunciationis diſcrimine, quoniam ſcilicet I, longa ſemper diphthongi ſono efferebatur. Ita planum fit in *Ambitus*, cum media longa eſt, E, ineſſe, idq; propterea contingere, quod præpoſitio, ex qua vox conflata eſt, nullam poſtremæ ſuæ literæ eliſio-

nem

nem paſſa ſit. Ac de hac quidem re ſic ego cenſeo. Vos tamen, viri clariſſimi, ſi meliorem tuleritis ſententiam, veſtra rata eſto, mea nulla eſto. Valete Mediolano a. d. 26. April. anni 1628.

PETRO VICTORIO Florentino. 12

PLures in Hetruria veſtra aquas calidas, earumque alias ad alium vſum idoneas iam tum ſua ætate fuiſſe Varro lib. 8 de lingua lat. literis prodidit. Earum tamen celeberrimas fuiſſe Cluſinas, opidulo Sancti Caſſiani ſubiectas, Horatianus ille verſiculus fidem facit. *Qui caput & ſtomachum ſupponere fontibus audent Cluſinis* — Harum Tibullus lib. 3. eleg. 5. hoc modo commeminit:

Vos tenet, Hetruſcis manat quæ fontibus, vnda.
Vnda per æſtiuum non adeunda canem.
Nunc autem Sacris Baiarum maxima lymphis.
Cum ſe purpureo vere remittit hiems.

Et infra.

At vobis Tuſcæ celebrantur numina Nymphæ,
Et facilis lenta pellitur vnda manu.

Significat nonullos thermis innatare, quod ipſe quoque abhinc circiter triennium facientes vidi. Sed tertio verſu tenebræ ſunt, quas vir ingenio & eruditione præſtans Achilles Statius hac explanatione diſſipare conatus eſt: *Hetruſcæ quidem aqua nullo modo per æſtatem adeunda. at nunc, id eſt, vere ineunte, etiam ipſis Baiarum aquis maxima atq; optima videntur. Dandi enim caſu,* Sacris lymphis, *poſitum accipio. quo ſane modo difficultas omnis tollitur, quæ multos exercuit, eoſq; adegit adeo, vt veterem lectionem commouerent, multaq; inepta & commentitia inculcarent.* Sed mihi quadam die cum bene mane potum ad fontes illos equo veherer, meq; loci huius Tibulliani ſententia exercitum ha-

haberet,in mentem venit, minima literarum mutatione pro *Maxima*, *Proxima* legendum videri. Ita ſententia erit perſpicua, proximam Puteolanis thermis laudem Cluſinas vindicare. Non diſſimiliter Virgil. — *proxima Phœbi Verſibus ille facit* — Et Propert.lib.1.eleg.13.*Nec mirum,cum ſit Ioue digna,& proxima Leda*. Et eleg.20.*Eſt tibi non infra ſpeciem,non nomine diſpar, Thiodamanteo proximus ardor Hylæ*. Ipſe quoq; Tibullus lib.4.*Valgius æterno propior non alter Homero*. Hanc tamen coniecturam meam tui,vir optime,facio iudicij,cuius ego & eruditionem ſuſpicio & exoſculor humanitatem,teq; à magno illo proauo tuo,literarum quondam principe, minime degenerare gratulor. Vale,meque vt cœpiſti, porro etiam redama. Mediolano proprid. Non. Mai.

GVILELMO MOONSIO I.C. Sereniſſ. Principum Electorum Colonienſis & Bauari Conſiliario. 13

ITa eſt,vir clariſſime,vt non ſemel tibi coram probaui. Valde propitias & quarumuis fabularum capaces auriculas in Batauis tuis Ioſephus Burdoſcaliger inuenerat. Vt enim alia multo plurima prætermittam, quorum familiam duxerit, quod eis ſe Scaligerum & ab illis Veronæ principibus oriundum perſuaſit,quem nos ex infima Veronenſis plebis fæce velut ex ſterquilinio & Burdonio fimeto Scarabæum exſtitiſſe, luculentiſſime demonſtratū nouimus: de Propertij quidem patria tam abſurda, nec ſolum manifeſtè falſa,ſed & indocta,ac neq; in eo, qui ſit in literis infimatum vnus, vllo pacto toleráda popularibus illis tuis obtruſit, vt aurem Batauam eis non immerito opprobrari te ipſum iudicaturū certus ſim. Propertij verſus ſunt lib.4.eleg.1.

Vt

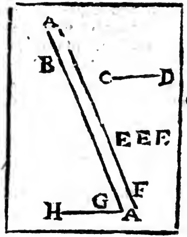
Vt noſtris tumefacta ſuperbiat Vmbria libris,
Vmbria Romani patria Callimachi.
Scandentes ſi quis cernet de vallibus arces,
Ingenio muros aſtimet ille meo.

Hic ſatis ſignificat patriam ſuam in planitie eſſe poſitam, cuius arces ſiue turres de valle conſurgentes longe ſint conſpicuæ, neq; tamen æque turres eius, lateritio quamuis muro inſignes, ac ſuum ingenium, in ea eminere. De Muro illo Plinius quoq; ſic meminit lib. 35. cap. 14. *In Italia quoq; lateritius murus Arretij & Meuaniæ eſt.* In eadem Elegia hæc Genethliaci ad ipſum Propertium verba ſunt, vt quidem in melioris notæ codicibus Ioh. Metellus Sequanus perſcripta inuenit:

Vmbria te notis antiqua penatibus edit.
Mentior, an patriæ tangitur ora tua?
Qua nebuloſa cauo rorat Meuania campo,
Et ſacer aſtiuis intepet Imber aquis,
Scandentique altus conſurgit vertice murus,
Murus ab ingenio notior ille tuo.

Quis iam relictus eſt dubitandi locus, quin Meuania ſit Propertij patria, illa, inquam, cuius celſa turris lateritio muro impoſita etiam ex longinquo in magna campi planitie cerni poſſit? *Imber ſacer* fuit fons aquæ calidæ muro incluſus, cuius etiamnum præclaræ viſuntur reliquiæ, quas ſibi viſas affirmat politiſſimi ingenij Theologus Ioſephus Paulus Meronus, ac thermarum illarum nomen nonnihil, vt fit, deprauatum hodie quoq; vſurpari. *Inuerſato* enim vel *Imberſato* appellant. Fieri poteſt, vt aquæ illæ fiſtula imbris modo deſuper expreſſa nomen ei *Imbris ſacri* pepererint. In vulgatis libris eſt: *Et lacus aſtiuis intepet Vmber aquis.* Sed certiſſimum eſt nullum in vniuerſo illo campo latiſſime patẽte lacum inueniri, & aquas Clitumni fontis in eodem campo *lato gremio* (vt Plinius minor ait) *pateſcentis* eſſe gelidiſſimas, ita vt eodem Plinio teſte *rigor earum niuibus certet*. cuius quidem ipſe priori anno magna cum voluptate experimentum cepi. Cum enim à meridie in maximis caloribus æſtiuis ac ſimul

quartanæ ignibus inflammatus ad fontis eius gurgitem perueniſſem, equos & rhedam, in qua æger cubabam, bene diu conſiſtere in eo iuſſi, hauſtamq; ex ipſis eius venis aquam puram & vitream auidiſſime obduxi. Burdo tamen ſumma ui contendit, uitreum hunc & pellucidiſſimum Clitumni fontis gurgitem eſſe tætrum & ſulphureum illum Vadimonis Lacum, nihil niſi fœdos ſerpentes ac teſtudines continentem & carbones ſubinde ex inferorum, credo, fornacibus ſubuectos eiectantem. Hoc amplius uero poſtulat, ut aquæ Clitumni non ex terra *pluribus venis exprimātur*, quod Plinius idem ſcribit, & omnes quotquot Spoletio Fulginium uerſus iter faciūt oculorum manuumque teſtimonio uerum eſſe comperiunt, ſed *ex Vadimone emittantur*. Tantum ne eſt, inquies, an alia etiam monſtra ac portenta loquitur? Ille uerò loquitur, & nullo quidem genere iam expoſitis tolerabiliora. Dum enim Vadimonem à Propertio *Vmbrum lacum* uocari cōtendit, ingenti prodigio agrum Stellatinum cum lacu illo Vadimonis ex Hetruria trans Tiberim in *Vmbriam* tranſportat & in loco quadraginta quaſi paſſuum millibus remoto collocat. Adhæc Ameriam à campis Meuanatibus contingi, ex eaque Clitumnum deſpectari confidentiſſime pronunciat, cum eam à Clitumni fonte non minus uiginti paſſuum millia diſſidere, multoſq; altiſſimos montes interiectos eſſe conſtet. nec enim hęc de campis Gurguſtidonijs eſt controuerſia, aut de Thomæ Mori Vtopia, ſed de ijs, quæ pæne in conſpectu urbis Romæ cuiuſuis oculis, niſi qui ſit ijs captus, ſubiecta ſunt. qui Geographorum principis Clyuerij Italiam antiquam conſulere uolent, de re tota exploratiſſimo iudicium facient, & ad confutandos tam portētoſos errores uerbum amplius addendum non putabunt. Sed quibus eius libri copia non eſt, ex ſubiecta figura nihilo deterius iudicare poterunt.

a a Tiberis fluuius
b Peruſia in Hetruria
c Meuania vrbs in Vmbria.
d Fons Clitumni.
e e e Montes inter Meuaniæ campos & Ameriam
f Ameria in Vmbria
g Caſtellum Amerinum in Hetruria.
h Lacus Vadimonis in Hetruria.

Peruſiæ mentionem non alia de re mihi facere hic uiſum eſt, niſi ut minore negotio intelligantur uerſus extremo libro primo, quibus patriam ſuam Propertius Peruſiæ finitimam eſſe hoc modo ſignificat:

Proxima ſuppoſito contingens Vmbria campo
Me genuit, terris fertilis uberibus.

Senſus eſt: Ego in ea Vmbriæ parte natus ſum, quæ contingit loca proxima campo illi, qui Peruſiæ eſt ſuppoſitus, quoniam inter campum illum & loca patriæ meæ contigua non niſi Tiberis intereſt. Paſſeratius ueniam mereretur, cum uelut cęcus nihil inter Peruſiam & Ameriam facit diſcriminis. nec enim eſt hominis capti oculis alba ſignare linea. nihil ſe erraturum credidit, ſi ducem ſequeretur Burdonem, tam *oculatum* uel deliciolo illius teſte hominem: cuius etiam opera contigiſſe ſuſpicio eſt, ut ex Clyuerij libro circumſcriberentur & inducerentur ea, quę ab illo detegēdę multiplici Burdonis inſcitię ſcripta fuiſſe ueri eſt ſimillimum. nec enim perinde ut exoleti illi & in Burdonio lectulo intercutiti, ſtupro doctus euaſerat, ut ſuam in eo exiſtimationem uerti crederet, Hammonis fonte relatum aut Pythiæ redditam ex oraculo uocem credi, quicquid impurata illa & furioſa bellua temere euomuiſſet. Cedo ſi uel ego, uel Italus quiſpiam tam flagitioſos errores literis conſignaſſemus, quas

non cinædorum iſtorum hiſtorias porrecto iugulo audire neceſſe haberemus? Iam verò talia Scaliger deſignauit, genus illud Deorum, vir per omnia Dijs, quam hominibus ſimilior, quem vnum longe plura, quam quotquot fuerunt, ſunt aut erunt Papiſtæ, ſciuiſſe prorſuſque ἀνεξαπάτητον fuiſſe ab omnibus credi plurimum in omnem partem totius Caluiniſmi intereſt. Itaq; vocem mittere nefas fuerit, quæ ad minuendam Herois huius opinionem vel minimum momenti factura videatur. Nimirũ hoc illud eſt, cur nihil in Cluuerio pro patria Propertij aduerſus Burdonis furias diſputatum legamus. Sed non ego hac cauſa minuero, quæ facio, vt ne quid ſcilicet auctoritas hominis ad generum Cereris iam olim amandati cauſæ Eccleſiæ Catholicæ fraudi eſſe, aut alijs errorẽ peſtiferum probare poſſit. Age ergo animum parumper attende, & ipſa Burdonis verba accipe, quibus de Propertij patria à ſe vno demum inuenta gloriatur. *Procul dubio*(inquit)*hactenus ignorata fuit patria Propertij. nam quod Meuaniam, quæ hodie* Beuagna *dicitur, putant, falluntur.* Et infra: *Quare & cuias eſſet Propertius, & quis ſit lacus Vmber, & quæ hic accipienda ſit Meuania, primi indicauimus. Deniq; meo periculo Amerinum fuiſſe Propertium, omnes mihi concedant neceſſe eſt.* quid pote confidentius? Neceſſe eſt, inquit, omnes mihi concedant, Propertium non Meuanienſem, ſed Amerinum fuiſſe. Nunc quæ argumenta eam in rem dicat, porro percipe.

Propertij patria, ait, *eſt in monte ſita.*
Meuania non eſt in monte ſita.
Meuania igitur non eſt Propertij patria.

Aſſumtio nullius probationis indiget. Propoſitionem iam ſatis ſcio ex ijs, quæ ſupra recitaui, falſitatis condemnas. Dixerat quippe Propertius, arces patriȩ ſuȩ non in cliuo eſſe, ſed *de vallibus ſcandere*, ſiue in editum extolli. At Burdo ad rauim vſq; oggannit, eam in colle aut edito cliuo ſitam à poeta prædicari. *Cum poeta*(inquit)*manifeſte dicat, patriam ſuam in colle ſitam, quomodo Meuania, quod oppidum in planitie ſitum eſt, erit eius patria?* Et iterum: *Patria*

tria Propertij in cliuo fuit. Et tertium: *In montanis patriam ſuam ipſemet conſtituit.* Et quartum: *Suam patriam in colle ponit.* Iam ſi quæras, vbi nam hoc Propertius dixerit, cũ eius rei in verſibus ſupra recitatis ne minimum quidem veſtigium, ſed contrarium potius appareat: duo tibi poetæ loca afferet, quibus ſibi quod ipſe conſomniauit, planiſſime expreſſum perſuaſit. Primum enim ſcribit poeta: *Scandentes ſi quis cernat de collibus arces.* quis ergo iam dubitet, quin ipſe patriam ſuam in colle ponat? Ain verò Burdo, in colle poeta patriam ponit? non tu ipſe in editione tua poſuiſti, *de vallibus*, quomodo in omnibus manu formaq; deſcriptis libris legitur, non *de collibus*? Iam ne igitur te ſtultiuidum, vel potius amentem fuiſſe ſentis, qui cum tibi nouum quid & à nemine vmquam dictum inueniſſe videreris, voluptatis vi præceps actus ne oculis quidem dehinc ſincerè vti potueris, & in poeta *Collibus* pro *Vallibus* legeris? Adeo verum eſt, quod Tertullianus ait, *cæcitatis duas ſpecies facilè concurrere, vt qui non vident, quæ ſunt, videre videantur ea, quæ non ſunt.* Hoc tuum παρόραμα & væſani hominis alucinationem quis non riſerit, cum nonniſi ſinapi victitare & flebile cæpe comedere conſentaneum fuerit. Alter poetę locus eſt: *Scandentiſq; axis conſurgit vertice murus.* Sic enim ipſe Burdo edidit, & *Axis* voce editum collem ſignificari Iuuenalis, Statij & Silij locis docere conatur. Sed omnem in iſtis quoq; ludit operam, velut ipſe eius ſubſcriptor & adſtipulator Paſſeratius fatetur. Primum enim non ea vocabuli *Axis* eſt ſignificatio apud tres illos poetas. Deinde ſi omnino id ſignificaret, aliter catuli longe olent, aliter ſues, id eſt, longe ab aurea Propertij ætate trium illorum Latinitas degenerauit, quod non vno loco aperte fert æqualis eorum Quintilianus. Tertio non eſt in veteribus Propertij libris *Axis.* nam in ſuo Paſſeratius legi ait *Arcis*, idque probat. Sed in alijs Metellus inuenerat, vt nos ſupra poſuimus. Sed ſiue *Arcis*, ſiue *Altus* legas, nō aliud dicere poeta voluit, niſi quod ipſum prius dixerat, Turrim ſcilicet ſiue arcem lateritio muro impo-

ſitam valde editam & eminus conſpicuam fuiſſe. *De vallibus*, inquam, non *de Collibus* arces illæ confugebant, adeoq; tota iſta Burdonis diſputatio huc deniq; euadit, vt Hircum mulgere videatur, cui exoletus ſuus ſi libeat, cribrum ſubijcere poterit. Nunc porrò audi, quo pacto idem Ameriam Propertij patriam fuiſſe vincat:

Propertij patria(ait)*eſt in cliuo poſita, eſt antiqua, eſt continua Meuania campo, & deſpectat lacum Vadimonis.*

Ameria eſt in cliuo poſita, eſt antiqua, eſt contigua Meuania campo, & deſpectat lacum Vadimonis.

Ergo Ameria eſt Propertij patria.

Propoſitio eſt quadrimembris. Primum membrum iam falſimoniæ reuicimus, patriamque Propertij in planitie poſitam demonſtrauimus. Secundum ex poetæ verbis cogi non poteſt. non enim ille opidum, in quo natus erat, ſed *Vmbriam antiquam* vocat. Tertium ita eſſe aſſentio, cùm opidum Meuania non ſit in medio illius campi, ſed propius ad oram ſiue extremitatem ſita. Quartum eſſe falſiſſimum ex ſupra dictis patuit. Vadimon enim eſt in Hetruria plus quàm triginta paſſuum millia à Meuanię campo remotus interiectis altiſſimis montibus. Aſſertionis pars conſequens itidem quadrimembris eſt. Primum membrum verum eſſe fateor, non magis tamen de Ameria, quam de Tudertum opido. Alteri nihil moueo controuerſiæ. Tertium vero eſt falſiſſimum, nihiloque verius, quod appingit Burdo, Amerinos eſſe quidem Meuanates, etſi non Meuanienſes. nihil enim eſt Ameriç cũ Meuaniæ ſiue opido, ſiue campo.

Interiecta etenim terrarum millia multa,
Quæ varij retinent montes & ſacla ferarum.

Falſum etiam diſcrimen eſt inter Meuanates & Meuanienſes, vt Meuanienſis ſcilicet ſit natus in opido, Meuanas vero natus in planitie. nam tria omnino campus ille habet opida, Meuaniam, Hiſpellum & Fulginium, quorum ciues ab auctoribus Meuanates, Hiſpellates & Fulginates appellantur: cui conſequens eſt, vt quoniam

qui

qui Hiſpellum & Fulginium ſortiti ſunt patriam, & in medio Meuaniæ campo nati ſunt, Meuanates tamen dici non poſſunt, abſurdiſſimum ſit Amerinos Meuanatibus contribuere, quorum patriam in alto monte circiter viginti paſſuum millia diſtante poſitam eſſe conſtat. neq; tamen Meuanates negauerim eoſdem rectè Meuanienſes dici. nam locus Plinij, quo Meuanates à Meuanienſibus diſtinguuntur, mendoſè legitur. In omnibus enim antiquioribus Plinij exemplaribus non *Meuanienſes*, ſed *Meuanionenſes*, idq; perperam legi doctiſſimus Clyuerius monuit, qui & *Meuaniolenſes* legendum docet, cæterum Propertium rectè Meuanatem dici, tamquam in opido Meuaniæ natum, vltro confitetur. Tandem quartũ membrum ſimiliter falſum eſſe, ex eodem Clyuerio quiuis diſcat licet. Burdonis verba ſunt: *Præterea & illud mire conuenit, quod ait patriam ſuam deſpectare lacum Vmbrum, qui lacus non alius eſt, quam ille Vadimonis lacus veteribus celebratus. Hoc plane cognoſcitur epiſtola Plinij ad Gallum libro octauo: Exegerat (inquit) proſocer meus, vt Amerina prædia ſua inſpicerem. hac perambulanti mihi oſtenditur ſubiacens lacus Vadimonis &c. Iunius Philargyrius: Clitumnus & Deus & lacus in finibus Spoletinorum, ex quo bibentia pecora alba fiunt. Lacum Vadimonis Clitumnum vocat, quod ab eo lacu Clitumnus emittitur. Vides Ameria lacum eſſe Vadimonem?* Hic enimuero nihil denuo demonſtrare attinet, quanta inſcitia ſit Vadimonem vel in Vmbria ponere, vel Clitumnum dicere. Satis enim iam oſtendi, nihil ab eo, qui vel primoribus labris literas delibarit, dici potuiſſe ſtolidius & indoctius. Hoc tantum addere libet, Philargyrium minus proprie Clitũni fontem appellaſſe *lacum*, cum eum nõ niſi late patentem fontis gurgitem eſſe præter Plinij auctoritatem ipſa *αὐτοψία* omnibus probet. Fieri tamen poteſt, vt Philargyrius Virgilianè loqui voluerit. nã Aen. 8. hæc Aeneæ ad Tybrin verba sũt: *Quo te cumq; lacus miſerantem incommoda noſtra Fonte tenet*. Vbi Seruius: *Lacus eſt quoddam latentis adhuc aquæ receptaculum, & dictus lacus quaſi Lacuna, ex qua erumpens aqua efficit*

 cit

Digitized by Google

ſit fontem, qui cum fluere capit, aluium facit. Similiter autem & Valerius Maximus lib. 1. cap. 8. *Iuturnæ lacum* & *fontem* indiſcriminatim dicit. Quod verò ad Plinij locum attinet de lacu Vadimonis Amerinis prædijs ſubiecto, id Clyuerius rectè de *Caſtello Amerino* nõ de *Ameria* accipiendum docet. nam Caſtellum illud eſt in Hetruria, cum Ameria trans Tiberim ſit in Vmbria. Hoc autem loco merito quis obſtupeſcat, cum eodem octauo libro duæ ſint Plinij epiſtolæ, quarum octaua fontem Clitumni, vigeſima vero lacum Vadimonis curioſiſſima narratione exſequitur, quomodo adhuc Burdo ſibi perſuadere potuerit, lacum eundem eſſe & Clitumni fontem. quis dehinc vllius rei fidem belluæ habendam putet? quis eũ quoties maxime paratragædiat & intolerantiſſime de nouis & à ſe primum inuentis opinionibus gloriatur, non ad idem exemplum magno conatu maximas nugas agere exploratum habeat? quæ tandem deliciolis eius cauſſificatio eſt, quin ſimul quid Catholicis ex Burdonis libris obijcitur, illi eum propter tantum inſcitiæ & ſtoliditatis, quantum iam modo deteximus, ne reſponſo quidem vllo dignum arbitrentur, ſed paſtoritia fiſtula mentionẽ eius exſibilare ſatis habeant? quod quidem qui magis faciant, aliud ex Feſto eius paris inſcitię & audaciæ ſpecimen lectorum oculis ſubijcere hoc loco placet. Scripſerat ſummus vir Antonius Auguſtinus, verſus, quos Feſtus in voce *Topper* ex Odyſſea veteri recitat, ſenarios magis, quam Heroicos, ex eoque ſuſpectos eſſe. Burdo vt in hoc quoque Auguſtinum præ ſe fænum eſſe oportere declaret, imperitè ac velut in omni antiquitate hoſpitem cenſuiſſe inſimulat, dum Liuium Andronicum veteris Odyſſeę ſcriptorem, Næuio antiquiorem, Hexametros verſus ſcripſiſſe ſenſit. Verba eius ſunt: *Ita legenda verba Liuij, quæ neq; Senarij ſunt, neq; Liuius alijs verſibus Odyſſeam vertit, quam Saturnio: tantum abeſt, vt debeant eſſe Hexametri, quod tamen videntur ſentire doctiſſimi viri. nam ante Næuium nemo adhuc Hexametros latine ſcripſerat, ne ipſe Næuius quidem.* Hæc poſtrema nos obtuſioris homines ingenij percipere

non poſſumus, quomodo ſcilicet ne ipſe quidem Neuius ante Næuium Hexametros ſcripſerit. Verum aliquis ex puſionibus eius, quibus ille in Batauis olim ſimul cum Lucilliana omnem Burdoniæ doctrinæ vim immulſit, facile nobis iſtud tam ſęptuoſum delicauerit. nos interea tria in paucis verbis illis mendacia notabimus, quæ hominem antiquitatis turpiter imperitum arguant. Primo Næuium Hexametros ſcripſiſſe negat. In hoc eum mentiri nullo negotio demonſtrari poteſt, Priſcianus enim lib. 10. hunc eius Hexametrum ex Ilid. 2. laudat: *Fecunda penetrat penitus thalamoq; potitur*. Hunc verò Feſtus in voce *Sola* ex tertio eius belli Punici: *Tarquinio dedit impeperium, ſimul & ſola regni*. Nonius in *Locos* iſtum ex ſexto Punico: *Conuenit regnum ſimul atque locos vt haberent*: Hunc autem ex Punicis Feſtus non expreſſo libri numero: *Summe deorum regnator quianam genus iſti*. Vbi legendum ſuſpicor, *Genuiſti*? Partem verò Hexametri Iſidorus: *— pulchramq; ex auro veſtemq; citroſam*. Itaq; quod Feſtus in voce *Saturnus* Bellum Punicum à Næuio Saturnijs verſibus ſcriptum ait, de maiore operis parte intelligi oportere vel ex iſtis planum fit. nam alicubi & Senarios Iambicos intexuit, qualis eſt, quem libro ſexto Priſcianus refert, vt *Decorem* media ſyllaba correpta poſitum probet: *Magnamq; domum decoremq; ditem vexerant*. Deinde nec Liuium Andronicum vllos Hexametros Epicos ſcripſiſſe Burdo contendit. At enim certa res eſt, libros eius XVIII. quos *Romanidem*, vel *Annales Romanos* inſcripſerat, magna ſaltem ex parte Epos ſiue Heroicum poema fuiſſe. Hæç enim Diomedis libro tertio verba ſunt: *Epos Latinum primus digne ſcripſit Liuius, is qui res Romanas decem & octo cõplexus eſt libris, qui &* Annales (*quod ſingulorum fere annorum actus contineant, ſicut publici Annales, quos Pontifices ſcribaq; conficiunt*) *vel* Romanis, *quod Romanorum res geſtas declarat* &c. Ex horum primo & ſecundo libro verſus Feſtus in *Quamde* recitat, quos ita legendos arbitror: *Iuppiter vt muro fretus mage, quamde magnum vi*. *Et in ſecundo*: *Quamde tuas omnes legiones ac popu-*

laris.

laris. Sed & Victorinus ac Terentianus Heroum verſum cum ſubiectis Hexametris menſuris ex Liuij Ione ſic recitant:

Et iam purpureo ſuras include cothurno,
Baltheus & reuocet volucres in pectore ſinus:
Preſſaq; iam grauida crepitent tibi terga pharetra.
Dirige odori ſequos ad cæca cubilia canes.

Sic igitur ſecundum Burdonis mendacium ſatis luculente reuictum arbitror. Tertium eius mendacium eſt, Odyſſeam Liuij nullo alio verſuum genere, quam Saturnio, fuiſſe conſcriptum. Priſcianus enim hos indidem Hexametros laudat:

At celer haſta volans perrumpit pectora ferro.
Inferus, an ſuperus tibi fert Deu' funera Vlyſſes.
Non etenim te ſum oblitus Laertie noſter.
Cum ſocios noſtros mandiſſet impiu' cyclops.

Vbi ne quis miretur in *Mandiſſet*, T, produci, idem hoc verſu Ennius fecit:

Omnis cura viris, vter eſſet induperator.

Sed quid verbis opus eſt, cum ipſe ſe Burdo de hoc mētitum fateatur? Ait enim etiam Iambicos Senarios in Liuij Odyſſea inueniri, qualis eſt, quem in *Nefrendes* affert Feſtus: *Quem ego nefrendem alui, lacteam immulgens opem*. Verumtamen non hac fine ſtāt Burdonia flagitia. Aliud enim eſt reliquum, idque multo etiam deformius. Qui enim Grammaticorum principem omniſq; antiquitatis condum & promum ſe profitetur, is adhuc ignorat, quod genus carminis fuerit Saturnium, quotq; pedes habuerit. Nam hoc ipſo loco tres hos verſus ex eiuſdem Liuij Odyſſea petitos & Saturnios eſſe contendit:

Namq; nullum peius macerat humanum,
Quamde mare ſæuum. Vires quoi ſunt magnæ,
Topper confringent importunæ vndæ.

At enim vel puer non quidem ex doctis illis, quos muto Burdonius in Pimplæum montem enitens, Muſarum choro vna cum Crepūdijs ſuis intulit, ſed qui peruulgata modò Grammaticorum de verſibus præcepta non ignoret,

ignoret, verſus iſtos ſtatim agnoſcat eſſe Iambicos ſenarios Catalecticos, quibus ſcilicet vna in fine deſit ſyllaba, cuius generis eſt Horatianus ille, *Trahuntq; ſiccas machina carinas*, dum tamen in primo verſu *Namque* per diæreſin ſit trium syllabarum, & in poſtremo diphthongus nó elidatur. quid ergo? hos Saturnios eſſe Burdo perſuaſum habet? quid hunc hominem in bonis auctoribus legiſſe credas, qui Saturnium verſum neſciat eſſe Iambicum Senarium Hypercatalectum, id eſt, in cuius extremo vna ſyllaba redundet? qualis eſt iſte Plauti: *Vt demonſtrata ſunt, haſce ades eſſe oportet*. Audiatur Aſconius Pedianus, cuius in Cicer. Verrin. 2. verba ſunt: *Antiquum Nauij eſt*: Fato Metelli Romæ fiunt cõſules.. *Cui tunc Metellus conſul iratus verſu reſponderat Senario hypercatalecto, qui & Saturnius*: Dabunt malum Metelli Nęuio poetę. Hæc Aſconius: quibus conſentanea ſunt, quę lib. 3. Diomedes ſcribit. *Saturnium* (inquit) *in honorem Dei Nauius inuenit, addita vna ſyllaba ad Iambicum verſum, ſic*: Summas opes qui regum regias refregit. *Huic ſi demas vltimam ſyllabam, erit Iambicus*. Eadem Victorinus, Terentianus, Plotius cæterique Grammaticorum conſenſu tradiderunt, quanti ergo flagitij merito putabimus, hoc eum, qui perpetuus literarum dictator audiat, ignoraſſe, prorſuſq; domi ſuę hoſpitem fuiſſe? Nimirum inſaniuit, cum iſta ſic ſcriberet, ſed nempe ſolemnia. quod ei non minus in Varrone ſuo vſuuenit, cum Gingiuam nihil dentibus intereſſe, nihilque ab albo vel candido ruſſum colorem differre cenſuit, quod tu ſi minus credis, hem tibi ipſa cerriti hominis verba:

> *Apud Catullum ex Apuleio legi debet*: Dentem atque ruſſam defricare gingiuam. *Ruſſam gingiuam, id eſt dentes, dicit habere Egnatium: quia eum colorem cõtraxerat ex lotij defricatione. Lotij verò color ruſſus eſt, maximè ὑπὲρ πεπαλαιωμένου, vt vocat Strabo. Itaque quo plus ruſſam gingiuam haberet, eo plus vrinæ ebibiſſe videretur*.

Vides eius opinione Egnatij gingiuam, id eſt, dentes eſſe ruſſos,

ruſſos, idq; ex vrinę vſu in dentibus defricandis. At enim gingiua illi perinde vt cęteris mortalibus à ſuffuſo ſanguine rubebat, cum dentes ab vſu lotij albicarent. Sic enim ait: *Egnatius, quod candidos habet dentes, Renidet vſque*. Quid iam? ecquid cauſę eſt, quin me, quod his epiſtolis facturum me receperam, optima fide pręſtitiſſe, hoc eſt, Paradoxa nihilo Stoicis illis credibiliora attuliſſe prędicet? Habes quippe, ſi numerum capere velis, ſexdecim à Burdone:

1. *Propertium fuiſſe Amerinum, non Meuanienſem.*
2. *Valles idem eſſe quod Colles.*
3. *Ameriam Meuania campis eſſe affinem ſeu contiguam.*
4. *Amerinos rectè dici Meuanates.*
5. *Alios eſſe Meuanates, alios Meuanienſes.*
6. *Clitumni fontem e lacu Vadimonis emitti.*
7. *Lacum Vadimonis eſſe in Vmbria.*
8. *Aquam Vadimonis eſſe tepidam.*
9. *Nauium nullos ſcripſiſſe verſus Hexametros.*
10. *Liuium Andronicum nullos ſcripſiſſe Hexametros.*
11. *Liuij Odyſſeam nullo alio verſuum genere, quam Saturnio, conſcriptam fuiſſe.*
12. *Saturnium verſum eſſe Iambicum Senarium catalecticum.*
13. *Gingiuas nihil à dentibus differre.*
14. *Ruſſum colorem candido nihil intereſſe.*
15. *Dentes vrina defricatos non albos, ſed ruſſos fieri, quoniam ipſa vrina ruſſa ſit, ſuoq, dentes colore tingat.*
16. *Vrinam veterem eſſe, quod quiſq; minxit mane.* De hac quippe Catullus loquitur, cum ea ruſſam Iberorum gingiuam defricari ait.

His duo à Batauis tuis accedunt:

1. *Qui hoc genus monſtra ac portenta ſcribat eſſe principem literarum, eſſe per omnia dijs, quam hominibus ſimiliorem, eſſe Deum, eſſe ter maximum.*
2. *Quibus Burdonem viuum officio ætatis demereri, defunctum vero defenſionis & prædicationis beneficio proſequi*

proſequi verecundię non fuit, viros bonos & honeſtos eſſe.

A me tandem hoc addas licet:

Cum Bauaria Scaligeri à Verona principibus oriundi vulgo perhibiti fuerint eſſe Tricolei, *ex eoque* vernis paſſeribus ſalaciores: *nullum Burdonis exoleto relinqui argumentum, quo eum verum Scaligerum & Principũ eorumdem ſtirpem fuiſſe doceat, quam ſi & ipſum* Tricoleum *fuiſſe fateatur. De hoc enim cum alijs, tum mihi ac lectoribus meis minimo negotio fidem fecerit. Aliis quidem, tamquam teſtis oculatus, qui vt plurimum crederet vtraq; manu officioſiſſima Helleſpontiaci numinis beneficia cum plauſu & admiratione timidiſſime ſæpe tractauerit. Nobis autem, præſertimq; in Italia viuentibus, quoniam tanti ſtuporis ſunt, de quibus velut acutiſſime excogitatis vſque eo ſibi Burdonem placere demonſtrauimus, vt iã præ illo nõ Veronenſes modo Scaligeri, ſed ipſi etiam Bergomates Colei nullo pæne numero eſſe videantur.*

Sed Paradoxon ſatis eſt. Tu vir pręſtãtiſſime ride & vale.

ALEXANDRO TASSONIO Philoſopho præclariſſimo. 14

NArro tibi, amicorum cariſſime. Magna cum voluptate tuorum Problematum librum ſubinde manibus verſo, deq; ingenio tuo ſic variarum diſciplinarum ſcientia exculto, atque polito & limato iudicio ætati noſtræ gratulor. In primis autem me extrema libri illius tui pars oblectat, qua noſtrorum temporum ingenia cum Græcorum & Romanorum præſtantiſſimo quoque contendis, quaque laude alteri alteros ſuperent, diſtinctè diſputas. De Grammaticis tamen diſſimulare nequeo, minus me, quam ab illa ingenij tui feſtiuitate exſpe-

exſpectabam, inueniſſé. Tibi ſcilicet ſatis fuit recentiores eius artis profeſſores antiquis illis pares facere, & ſcientiæ palmam non his magis, quam illis, adiudicare. At enim non ſola eruditione & literarum notitia, ſed & ſtoliditate Grammaticos cenſeri ſolere noſti. Legiſſe enim te illud Athenæi oportet: *Exceptis medicis nihil Grammaticis eſſe ſtultius*. nec minus hoc alterum Sexti Empirici: *Maxime de artificio ſuo ſibi placent ſeq; magnifice iactant Grammatici: eos autem ſemper inſectantur, qui ſunt alijs ornati diſciplinis, quaſi illi ne communem quidem Græcorum morem & conſuetudinem nouiſſent: atque adeo ſi quando in diſputatione premantur, ſæpe non inueniunt aliam euadendi rationem ad abſtrahendos eos, cum quibus diſputant, quã quod barbara ſit ac ſolœca eorum oratio. Videmus etiam Grammaticos, qui fere ne duo quidem verba dextre poſſunt contexere, velle vnumquemq; ex antiquis, qui dicendi facultate & Græci ſermonis proprietate plurimum valuerunt, vt Thucydidem, Platonem, Demoſthenem, tanquam Barbaros reprehendere.*
Huius rei ſpecimen paſſim in Seruio inuenias. Cum enim regulas Grammaticorum ratione nixas videri poſtulet, quæq; loquendi genera cum regulis illis non ſatis conſentiunt, ea *vſurpari*, ſiue *vſurpatione*, aut *vſurpatiue*, hoc eſt, *vſu potius, quam ratione* dici contendat, non raró Virgilium, Horatium alioſq, linguæ latinæ auctores locupletiſſimos quaſi die dicta in crimen raptare non dubitat, velut ex ijs, quæ ſubijciam, apparebit. Virgilius Aen. 5. Cloanthum *vtraſq; palmas tendere* ait. Hoc Seruius cum Carminio nota dignum cenſet. *Per naturam enim vitioſam eſſe hanc elocutionem, & ſiue vtramq; palmã, ſiue vtraſq; palmas dixerimus, eſſe in aliquo vſurpationem*. Similiter quod Aen. 2. poeta dixit, *Ingens ara fuit, iuxtaq; veterrima laurus*, nulla ratione dictum, ſed *vſurpatum* cẽſet, vbi & à *Vetus*, ſeu *Veter* comparatiuum habere negat, cum tamen Priſcianus in extrema Bacchidum Scena apud Plautum legat: *Senem illum tibi dedo veteriorem*. Et Aen. 3. *Terra hoſpita, vſurpatiue* dictum cenſet, *quæ enim in ES exeunt, Communia eſſe poſſunt: nam feminina in A, non mittunt.*

mittunt. *Lucanus*: *Hoſpes in externis audiuit curia tectis*. Itaq; nec Terentius ſatis Latinè in Andria dixerit: *Propter huiuſce hoſpita conſuetudinem*. Ibidem & Plauto velut diem dicit, quod *vſurpatiue Pauperam* dicere auſus fuerit. Et Aen.6. *Stabulant* à Virgilio *vſurpatiue poſitum* ait, *cum Latinum ſit ſtabulor*, cui conſequens eſt, vt nec Varro Latinè ſciuerit, cuius 1. rei ruſt. 21. verba ſunt: *Vt alienum pecus in ſuo fundo paſcat ac ſtabulet*. Et Aeneid. 3. ad hæc poetæ verba: *Lenis crepitans vocat Auſter in altum*, cenſoriam notionem ſic exercet: *Duo epitheta poſuit vitioſe*. *Fecit autem hoc improprie in decem verſibus*. Ita nec Cicero non habebit, cur à Grammatici ſcutica metuat, quando eum perſępe bina aut plura adeo eiuſdem rei epitheta poſuiſſe ſcimus. Eodem libro ad illud, *Erigit eructans*, Horatio dicam impingit, qui *vſurpatiuè* dixerit: *Hic dum ſublimes verſus ructatur*. Eundem ſolœciſmi poſtulat in Aen. 2. quod *Pulchras clunes*, non *pulchros* dixerit. Et iterum in Aen. 3. quod contra regulam *Stirpes raptas*, non *raptos* protulerit. Ad hos etiam Virgilij verſus Aen. 4. *Me puer Aſcanius, capitiſq; iniuria cari, Quem regno Heſperiæ fraudo & fatalibus aruis*, hanc notam apponit: *Longe repetijt* Quem, *& non ad caput, ſed ad Aſcanium retulit*. *Et licet excuſetur, tamen ſolœcophanes eſt*. Eiuſdem in 1. Georg. verba ſunt: *Supellex vſurpatum eſt, nam artis eſt hęc ſuppellectilis. Genitiuus enim aut par debet eſſe nominatiuo, aut vna ſyllaba maior, vt Muſa, muſæ, Doctor, doctoris. Si duabus maiorem inuenerimus, contra artem id eſſe manifeſtum eſt, vt Anceps, præceps, & pauca alia*. Et in Georgic. 3. *Lea* dicit eſſe *vſurpatum. nam Leana eſſe Græcum*. *Latine autem dici Hic & hæc Leo*. Ergo Grammatici huius iudicio ipſe Lucretius, quo nihil in omni Latio fuit Latinius, non ſatis Latinè ſcripſit lib. 5. *Irritata lea iaciebant corpora ſaltu*. nec Ouidius Metamor. 4. *Vt lea ſæua ſitim multa compeſcuit vnda*. Tandem in in principio Aeneidos, vbi de hoc verſu commentatur, *Italiam fato profugus Lauinaque venit Littora*, hoc modo ſuam reliquorumq; Grammaticorum ſtoliditatem teſtatam facit: *Ars quidem hoc exigit, vt no-*

minibus

minibus prouinciarum præpoſitionem addamus ; ciuitatum numquam. Tamen hoc plerumque peruerſo ordine legitur, vt eſt hic, Italiam venit, *pro* ad Italiam. *Tullius in Verrinis:* Ea die Verres ad Meſſanam venit, pro Meſſanam venit. *Sane ſciendum eſt vſurpari ab auctoribus, vt vel addant, vel detrahant præpoſitiones.* Vſurpari eſt vſurpatiue, & ſine ratione contraq;artis regulas dici. Fatetur ergo plerosq; auctorum aliter loqui,ac regulæ Grammaticorū loquendum eſſe doceant. quod quidem nihil eſt aliud , quam aperte ferre, Regulas eſſe mendoſas & fallaces, quiq; ex præſcripto earum loquuntur aut ſcribunt,optimi cuiuſq; auctoris linguæ latinæ fore diſſimillimos. Et has tamen regulas linguam latinam diſcere auentibus obtrudere nō dubitarunt veteres Grammatici , vt quin ſtolidi ac dementes iudicentur,neminem interceſſurum putem. At enim recentiores hoc eis præſtant, quod eaſdem regulas, quas illi ſtolidè commenti fuerant, ipſi approbant, & à linguę tironibus memorię infigi poſtulant. Vt enim ipſe in Problematum tuorum παλιγγενεσίᾳ lib.6.cap.17.luculente viciſti , haud dubie maior eius eſt ſtultitia, qui quod alteri ſtulte in mentem venit, comprobat, quā qui ipſe ſtulte quid comminiſcitur. Eſt tamen & aliud quiddam , cuius nomine ſtultitię palma recentioribus debetur,quod pueros Grammaticę pręcepta prius diſcere poſtulant,quam illi linguam latinam,qua pręcepta traduntur,intelligant.quo quidem haud ſcio quid magis abſurdum & abhorrens excogitari poſſit. Veteres quidem certè artis magiſtri non niſi eos,qui iam Latine loquerētur, in diſciplinam recipiebant.neque dubium habeo, ſi quis hodie Germanum hominem Hetruſcum ſermonem ex Pergamini veſtri Grammatica, quę tota Hetruſcis verbis conſtat, diſcere iubeat, quin omnes ei Sinciput minime ſanum eſſe iudicent, eiuſq; notę magiſtrum ad agnatos & gentiles deducēdum cenſeant. Bono itaq; meo periculo Grammaticos noſtros antiquis nec ſcientia artis inferiores,& ſtoliditate multis partibus priores pronunciare poteras. Hoc autem multo minore negotio alijs

proba-

probaueris, ſi tibi concedatur, quod vel propter Ariſtotelis auctoritatem negari non debet, cuius generis maximũ maximo alterius generis præſtet, etiam illud genus alteri generi præſtare, vt ſi maximus vir maxima muliere maior ſit, omnino viri mulieribus maiores cenſeantur. Iam Grammaticorum veterũ quin multo maximus fuerit *M. Varro*, nemini paulum modo humaniori dubium eſſe poteſt. Hunc enim ipſe Cicero *hominem omnium facile acutiſſimum & ſine vlla dubitatione doctiſſimum, virum ingenio omnique doctrina præſtantem & diligentiſſimum antiquitatis inueſtigatorem* prædicat, *qui poetis Romanis, omninoque Latinis & literis & verbis plurimum luminis attulerit*. Hunc Quintilianus *Romanorum eruditiſſimum, linguaq; latinæ, & omnis antiquitatis peritiſſimum* fatetur. Recentiorum palmam omnium conceſſu *Ioſephus Burdoſcaliger*, ſibi vindicat, *genus Deorum, per omnia dijs, quam hominibus ſimilior, literarũ Dictator perpetuus, aquila in nubibus, imo Deus, & quidem ter maximus, ad cuius aram ſupplices ſe literati abijciunt, cuius numen ſi placatum habeant, iratas Muſas nequaquam pertimeſcant*. Sic videlicet Lipſius, Caſaubonus, Acidalius, alijq; literatores homini vaniſſimo acclamabant. Iam de togatorum illius doctiſſimi ſtoliditate voluminis res ſit omnia, quæ ex libris eius afferri poſſent, cõplecti, ſed ſatis erit vnius ea de re Burdoſcaligeri teſtimonium referre. Eius in libro de re nummaria pag. 67. verba ſunt: Illud mirum, veteres illos, cum dicerent *Mille nummum*, putaſſe τὸ *nummum* eſſe caſus quarti, hoc eſt accuſatiui ſingularis. Nam vt omittam Nonium, qui in illis exemplis, quę non pauca adducit, accuſatiuum pro genitiuo poſitum ait in *mille paſſum, mille nummum*, audiamus Varronem VIII. de lingua latina: *Numeri*, inquit, *qui as non ſignificant, vſq; à quatuor ad centum, triplices habẽt formas: quod dicuntur hi quatuor, hæ quatuor, hæc quatuor. Quum peruentum eſt ad mille, quartum adſumit ſingulare neutrum, quod dicitur* hoc mille denarium: *a quo multitudinis fit millia denarium*. Item infra: *Si eſſet denarij in recto caſu, atq; infinitam multitudinem ſignificaret,*

tunc

tunc in patrio denariorum dici oportebat: & non ſolum in denarÿs, victoriatis, drachmis, nummis, ſed etiam in viris idem ſeruari oportet, quum dicimus, iudicium fuiſſe triumuirum, decemuirum, non trium virorum, decem virorum. Quis tam futilem ſententiam in doctiſſimo togatorum non miretur? Vult enim, vt ex eius verbis clarè colligitur, *mille drachmum* ita dictum, vt *drachmum* ſit quartus caſus ſingularis. Adeo hæc ſtulta opinio mentibus illorum veterum inoleuerat, vt putarent *amphorarum*, *drachmarum* non poſſe dici coniunctim, *decem millia amphorarum*, ſed *decem millia amphorum*, in qua ſententia fuit C. Iulius Romanus vetuſtiſſimus & doctiſſimus magiſter, vt a Chariſio vocatur. Quis hoc ferat in tanto Critico? quaſi Lucilius non dixerit *ſcalprorum forcipiumq; Millia viginti* — Et Plautus Trinummo act. 2. ſc. 4. *Mille drachmarum Olympicum*. Hæc Ioſephus, qui addere poterat hoc Terentij Heaut. *Huic drachmarum argenti hæc mille dederat mutuum*. Ioſephi ergo iudicio iocularis iſta eſt Varronis ſtultitia, quod *Drachmum* & *Denarium* in *Mille drachmū*, & *Mille denarium*, quæ genitiui pluralis ſunt, pro accuſatiuis ſingularibus neutri generis habuit. At enim valde vereor, ne Varroni ea in re fiat iniuria. nam in Ingolſtadienſi eius editione fide optimarum membranarum, quibus Faernus vſus fuerat, ita ſcriptum habemus: *Cum peruentum eſt ad millenarium, adſumit ſingulare neutrum, quod dicitur Hoc mille, à quo multitudinis fit Millia.* Veruntamen ſic quoq; tenebroſus eſt Varronis locus, neq; facile quis, quid verba eius ſibi velint, expediuerit. Illud quidem ſatis planum eſt, in triplici eum errore fuiſſe, quorum nullus vel puero non ſit pudendus. *Mille* ſcilicet nomen ſubſtantiuum, & genere neutrum, & numero ſingulare eſſe credidit, idq; propterea, quod id cum genitiuo conſtrui videret. Legerat ſcilicet apud Plautum Milite: *Mille annorum viuunt. Habet mille modiorum auri.* Et Stich. *Velim mihi eſſe mille Modium argenti.* Hinc porrò ſatis intelligebat *Modium* non eſſe accuſatiuum ſingularem neutri generis, ſed *Modium* pro *Modiorum* eſſe dictum, quod

nihil

nihil dubito; quin etiam in *Denarium* & *Drachmarum* vſuuenire probe perſpexerit. Sed tamen quoniam genitiuum à nomine ſubſtantiuo regi oportet, hos genitiuos à nomine *Mille* regi exiſtimans, *Mille* ſubſtantiuum eſſe ſtatuit. In quo quam turpiter ratio eum fugerit, hinc iudicari poterit. Latine recte quæritur, *Quantum nummorum eſt in arca?* Sic ſcilicet paſſim legimus. Sed vnum Catulli exemplum ſatis ei fidem fecerit: *Lugete ò Veneres Cupidineſq;, Et quantum eſt hominum venuſtiorum*. Et hoc Iuuenalis: *Quantum quiſq; ſua nummorum poſſidet arca*. Iā in *Quantum* ſubauditur *Negotium*, quod idem ſignificat ac *Res*, velut apud Græcos χρῆμα vel πρᾶγμα. Cum enim adiectiuum & ſubſtantiuum ſint ex eorum cenſu, quæ πρόςτι, ſeu *Relata* dicūtur, vbicumq; nomen Adiectiuum eſt, inibi ſubſtantiuum, cui adijciatur, vel expreſſum, vel ſuppreſſum ac ſubaudiendum ſit neceſſe eſt. Similiter igitur recte reſpondebitur: *Negotium* ſeu *Res mille nummorum* ſeu *nummum eſt in arca*. Atq; hæc eſt plena & regulis artis conſentanea oratiò. Sed quoniam Romani cōpendia ſermonis cōſuetudine conſectabantur, ſic factum eſt, vt per Ellipſin figuratè dicerent *Mille nummorum eſt in arca*, voce *Res* aut *Negotium* ſuppreſſa. quod ipſum in multis alijs vſuueniebat. Verbi gratia: *Moris eſt, Hoc laboris magni eſt, Satis eſt auxilij, Parum eſt vini, Non noſtræ opis eſt, Non mihi operæ eſt*. In quibus omnibus *Res* vel *Negotium* ſubauditur. Cum enim Genitiuus omnis velut poſſeſſorem ſignificet, cuius ſcilicet res eſt, ad ſubſtantiuū nomen velut ad rem poſſeſſam referatur neceſſe eſt. Id enim Relatorum natura poſtulat. Eſt autem *Res moris* idem quod Mos, *Res laboris* quod labor, *Res auxilij*, quod auxilium, eodemq; modo in cæteris, quod loquendi genus Latinos à Græcis mutuatos diſertiſſimus Muretus in Varijs lectionibus olim demonſtrauit. Ita Plauto Amphit. *Parua res voluptatum in vita*, eſt parua voluptas, pro quo & *Parum voluptatum*, ſeu *Paruum negotium voluptatū* dicere poterat. Similiter apud Phædrum cultiſſimum fabularum ſcriptorem legimus lib. 4. fab. 65. *Cum tenta-*

F 2 *ret*,

ret, *ſi qua res eſſet cibi*. id eſt, ſi quis eſſet cibus. pro quo ſi dixiſſet, *ſi quid eſſet cibi*, *Negotium* ſuppreſſum eſſe intelligeremus. Non minus autem recte dixero, *Decem nummorum eſt in arca*, vt eodem modo *Res* vel *Negotium* ſubauditur. atq; ita Paulum primi nominis Iuriſconſultum loqui videmus, cuius verba ſunt L. ſeruum teſtamento Dig. de manumis. teſtam. *Seruum teſtamento ita manumiſi: ſi iurauerauerit ſe filio meo decem operarum daturum, liber eſto*. Similiterq; L. ſi peculium §. quædam. Dig. de Statu lib. *Cum decem operarum iuſſus eſt dare*, hoc eſt decem operas. Hac ratione & auctoritate ſatis defenſus fuero, ſi mihi cognatum teſtamento decem talentorum reliquiſſe dicam. *Rem* porrò in eo ſubaudiri, ex Terentio diſcamus lidet, in cuius Phorm. act. 2. ſc. 3. legimus: *Si cognatus talentum rem reliquiſſet decem, Progeniem veſtram vſq; ab auo atq; atauo eſſes proferens*. Iam nemo tam hebes futurus videtur, vt in hoc, *Reliquit mihi decem talentum*, *Decem* Subſtantiuum nomen ſingularis numeri eſſe, & genitiuum *Talentum* ab eo tamquam ſubſtantiuo regi exiſtimet. Satis quippe iam conſtat *Decem talentum* eſſe Syntaxin adiectiui nominis cum ſubſtantiuo, Rectionē verò genitiui non eſſe regularem, ſed figuratam, id quod per Ellipſin nomen *Rem* aut *Negotiū* ſuppreſſum ſit, à quo genitiuus regitur. Flagitioſus igitur Varronis error eſt, quod in *Mille hominū* vel *nummum* Syntaxin genitiui cū ſubſtantiuo eſſe credidit, adeoq; *mille* adiectiuum plurale patrij caſus eſſe non intellexit. *En cor Zenodoti, en iecur Cratetis!* Neq; tamen non multo maioris ſunt flagitij, quæ cum alias paſſim, tum in hac ipſa aduerſus Varronē diſputatione illuſtriſſimus ille & incomparabilis Burdo noſter deſignauit. Primum enim quod Varroni prius ſtulte in mentem venerat, auidiſſime arripuit, vt ne ſcilicet ſtultitiæ priores alteri relinqueret. *Mille*, ait, *purum putum ſubſtantiuum eſt vt* χιλιὰς *Græcis*. quod etſi ab Agellio quoque affirmatum, quam falſum abſurdumque ſit, ſatis iam demonſtraui. nec quicquam in Lucillij verſu momenti eſt: *Tu milli nummum potes vno*

quærere

querere centum, Scimus enim quæ literarum E, & I, fuerit affinitas, quamq; nulla poetis, vt ne verſum morarentur, alteram pro altera ponere religio. Non magis ergo aut nouum aut mirum videri debet, Lucillium *Milli* pro *Mille* poſuiſſe, quam *Corpore* pro Corpori: *Sic facies faciei præſtat, ſic corpore corpus.* Cuius exemplo Ouidius. Faſt. 6. *In qua par facies nobilitate fuit*. Mitto iam, quod Lucillium ſatis conſtat plus æquo ſibi ſumere & à publica conſuetudine diſcedere fuiſſe ſolitum, quo nomine à Varrone & Quintiliano reprehenditur, vt qui *Meille*, *Meillia*, *Meiles*, *Illei*, *puerei* ſcribendum ſibi duxerit. Deinde vero ſumma vi pugnat Burdo omninoque perſuaſum cupit omnibus, uti cum *Seſtertium* in genitiuo legimus, nos *Seſtertia* legamus, dicamuſque uerbi gratia, *decem millia ſeſtertia*, non Seſtertium. quaſi eſſet, *decem chiliades ſeſtertia aſſium*, non decem millia aſſium ſeu numorum ſeſtertiorum. At enim Priſcianus ſibi Verrinas Ciceronis *in antiquiſſima ſcriptura emendatis codicibus* lectas fuiſſe, ſeq; *Seſtertium* pro, ſeſtertiorum, *Modium* pro Modiorum & *Medimnum* pro Medimnorum per Syncopam ſcripta inueniſſe teſtatur. Hoc Priſcianum dicere ipſe quoq; Burdo confitetur, ſed quoniam quæ in iſtis loquendi generibus ſit syntaxeos ratio, non intelligit, ingenio utitur, & omnia auctorum loca interpolare ac deprauare poſtulat. Verbi gratia Ciceronis in Verrina 3. de Frumento numero 58. uerba ſunt: *Facta eſt ſponſio ſeſtertium quinq; millium.* quo loco Burdo extremam uocem *Millium* inducit, quod in uoce *Seſtertium* ea ſubaudiatur, ut idem ſit *Quinque ſeſtertia*, & *quinq; millia ſeſtertia*, quo tamen modo nemo ueterum locutus eſt. Etſi enim *Seſtertia*, in plurali Adiectiuum eſt, natura ſua, uſu tamen factum eſt ſubſtãtiuum, ſicut *Patria*, cum adiectiuũ ſit, in quo *Terra* ſubauditur, uſus tamen Subſtantiuum fecit, ut alij adiectiuo ſubijci uel ſubſtare poſſit, quod fit, cum dicitur, *Neapolis mihi materna patria eſt*. Similiter *Seſtertia quinq;* ſubſtantiuè uſurpantur, ad ſignificanda totidem minæ ſeſtertiæ pondera, quæ conficiunt 125 aureos ſiue ſcutatos, cum

vnumquodq; Minę pondus valeat decem aureis ſeu centum denarijs, aut Iulijs Romanis, uel Regalibus Hiſpanicis: ex quo *Seſtertium mina pondus* (quod per ellipſin *Seſtertium* dicitur) 25. aureos, ſeu 250. denarios, hoc eſt mille nummos, ſiue aſſes, ſeſtertios ualere omnes intelligunt. Non ergo Cicero *quinq; millia ſeſtertia* dixit, ſed *Seſtertiũ* ſiue *Seſtertiorum nummorum*, hoc eſt, *Aſſium ſemitertiorũ*, qui duos ſcilicet aſſes & ſemiſſem ualent, qui Romanis hodie *dimidij groſſi*, Germanis *Drit halb creuzer* uocantur, Denario ſcilicet pro denis crucigeris accepto. Ita mox Cicero numero 60. de eadem ſumma uerba faciens: *Cogit Scandilium quinq; illa millia nummum dare*. Et iterum: *Cogit Scandilium Apronio Seſtertium quinque millia mercedis dare*. Eiuſdem 2. Ver. de Iuriſdictione num. 19. uerba ſunt: *Seſtertium ducenta quinquaginta millia iuſſu Prætoris data*. Et mox: *Numerantur illa ſeſtertia ducenta quinquaginta Syracuſanis*. Simili modo 5. famil. epiſt. 20. *centum millia ſeſtertium*, & *centum ſeſtertia* indiſcriminatim dicit. Vnde planum fit, idem eſſe *Quinq; ſeſtertia*, & *quinq; millia ſeſtertium*, ſiue *nummorum ſeſtertiorum*. Neq; quicquam negotij nobis exhibere debet, quod eſt apud Horatium: *Accipit & bis dena ſuper ſeſtertia nummum*. nam ibi *Seſtertia* non adiectiue poſitum eſt, nec in eo *Millia* ſubauditur, ſed uelut de *Patria* dixi, naturam Subſtantiui induit, adeoq; genitiuum regit. quomodo *Culmen tecti* recte dixeris, etſi *Tectum* natura ſit adiectiuum, in quo *Culmen* ſubauditur: quæ ipſa in multis alijs eſt ratio, ut *Iuſta funeris*, *Nemo homo* uel *hominum*, *Liber tertius Annalium*, *Altum maris*, *Locum æſtiuorum*, in quibus omnibus eiuſdem nominis ſubſtantiui genitiuus regitur ab adiectiuo, in quo ſubaudiebatur. Sed nec Chariſij quicquã nos mouere debet ſententia, negantis recte dici *Quinquaginta ſeſtertium*, uel *Centies nummum*, cum tamen *quinquaginta ſeſtertia*, & *centies ſeſtertium* rectè dici agnoſcat. Primum enim in alijs quoq; alucinatum eum uidemus, quale eſt, quod *Oſtrea* neutrum plurale eſſe negat, cum Lucillius perſpicue dixerit, *Luna alit oſtrea & implet echinos*.

nos. Ita *Peruigiliam* dicendum contendit, cum Peruigilium in Catulliani trochaici inſcriptione & apud Liuiũ, Suetonium, Tacitum & Petronium habeamus. *Fautor* quoq; pro *Fautor nec auctoritate nec ratione dici* affirmat, cum eo Plautus Amphit. & Lucillius apud Nonium vtatur. Horum ſimilia multo plura afferri poſſent, ſed vel iſta ſatis ſunt, vt ne quid ei temere credamus. Deinde habemus Liuij locũ lib. 40. *Seſtertiũ nummũ quater & vicies ab ijs eſt exactum*. Vbi ridicule Burdo τὸ *Nummum* tolli iubet, quia Chariſius neget recte dici *Vicies nummum*. nã cauſæ nihil eſt, cur Chariſio potius, quam Liuio credatur, & ad Syntaxin nihil prorſus refert, ſiue *Vicies nummum*, ſiue *Vicies ſeſtertium* dicas, cum vterq; genitiuus pluralis ſit, & alter cum altero ſemper intelligatur, pendeatq; à Subſtantiuo, quod per ellipſin ſubticetur. Integra enim oratio ſecundum regulas eſt: *Quater & vicies centena millia nummorum ſeſtertium ſunt ab ijs exacta*, & per Syllepſin numeri, *eſt ab ijs exactum*. Rem ita ſe habere docet Cicero, qui Dionem modò *decies ſeſtertium*, modò *decies centena millia ſeſtertium Verri numeraſſe* ait, vt in *Decies, Vicies, Centies*, ſemper *Centena millia* ſubaudienda intelligamus, adeoque nihil in hoc Capitolini loco mutari debet: *Omne conuiuium æſtimatum dicitur ſexagies centenis millibus ſeſtertium*, quod quiuis non indoctus 150. millia aureorum ſeu Philippeorum eſſe intelligit, cum *decies* Plutarcho teſte ſit 25. myriades drachmarum, ſiue 250. millia denariorum. Sic neq; in Velleij loco de Curione quicquam mutandum eſt: *Simulatione contra Pompeium & Cæſarem, ſed animo pro Cæſare ſtetit. Id gratis, an accepto centies ſeſtertium fecerit, vt accepimus, in medio relinquemus*. Nam eodem modo Cicero dixerat: *Multorum tabulis ſatisfactum vobis eſt, Seſtertium decies numeratum eſſe*. Etſi ibi legi quoq; poteſt, quomodo in nonnullis libris ſcriptis exſtat: *numerata eſſe*. Vtrouis enim modo integra oratio erit ſiue dicas, *Negocium decies centenorum millium ſeſtertiorum eſſe numeratum*: ſiue, *Decies centena millia ſeſtertiorũ eſſe numerata*. Hanc Syntaxeos rationem quod non intelli-

telli-

telligeret Burdo, iſta loquendi genera *barbara* eſſe pronunciare, & viginti quatuor auctorum loca interpolate auſus eſt, vt quin ſtultitiæ priores ferat, nihil te interceſſurum arbitrer. quem in eo quoq; fugit ratio, quod hunc Liuij locum lib. 38. corrigendum cenſuit: *De pecuniæ ſumma, quam penderent Romanis Aetoli, nihil ex eo, quod cum Conſule conuenerat, mutatum: pro argento ſi aurum dare mallent, conuenit, dum pro argenteis decem aureus vnus valeret*. Contendit enim barbariſmum eſſe, *Aureus valet pro decẽ argenteis*, ac propterea præpoſitionem inducendam. Ratio eius eſt, *quia Plinius ſoleat præpoſitionem omittere*. Itaq; ſi huic Grammaticorum principi dicto audientes ſimus, quicquid Cicero, Cæſar, Liuius, alij aliter quam Plinius dixerunt, barbarum iudicare nos oportebit. Atqui ephebus quiuis, qui noſtra Grammatices præcepta cognouerit, omnem ablatiuum ab aliqua præpoſitionum ſiue expreſſa, ſiue ſuppreſſa regi intelligit, adeoq; ęque Liuium ac Plinium Latinè locutum defendet: Plinium quidem Syntaxi irregulari, ſeu figurata, vt qui Præpoſitionem conſtructioni neceſſariam per ellipſin ſubticuerit, Liuiũ vero regulari, vt qui eam expreſſerit, quemadmodum & Seneca fecit lib. 7. de beneficijs cap. 15. *Non ſemper numero numerus æquandus eſt. aliquando vna res pro duabus valet*. Sed ad *Mille Seſtertium* & *Decies Seſtertium* redeo, quæ vt per Genitiuum pluralem efferri fiat manifeſtius, notat Priſcianus à Tullio in Frumentaria Verrina dictum: *Sed tritici ſepties medimnum ex Nymphonis arationibus tollit*. aitque *Medimnum* eſſe Medimnorum. Burdo fatetur ſubaudiri *centena millia*, & nihilominus *Medimnum* eſſe Adiectiuũ pugnat. quæ iam eius notæ eſt non ſtultitia, ſed inſania, vt ellebori iugere, vel dicã omni Anticyra perſanari nequeat. quid homini putas eſſe reliquum, niſi vt *Talentum* quoque dicat eſſe Adiectiuum? quippeni? cum prorſus ad exemplum Seſtertij dicatur *Mille talentum*, *Decies centum millia talentum*. Valerius Maximus lib. 6. cap. 4. *Dario filiam in matrimonium cum decies centum millibus talentum pollicente*. Nec tamen hactenus tantum

Burdo-

Burdonis delirat acumen. Monet enim nos,vt obſeruemus,Latine quoq; dici ſolitum *Ducentum millia* & *Sexcentum millia*, pro ducenta & ſexcenta. quomodo ſi denū annorū puer locutus fuiſſem,certo, non arbitrario vapulaſſem. Et tamen Lucillij verſibus,vt nobis perſuadeat, vtitur. Sed eos minime bona fide,nec vt à Nonio laudati ſunt,recitat. Verba enim Nonij ſunt: *Sexcentum pro ſexcentorum.Lucillius:Maximus ſi argenti ſexcentum ac mille reliquit. Idem:Quid vero eſt,centum ac ducentum poſſideas ſi Millium?* Hic videmus prioris verſus ſententiam eſſe: Maximus ſi rem mille ac ſexcentorum numorum argenti reliquit. Poſterioris autem:Quid magni eſt,ſi rem centum ac ducentorum millium numorum poſſideas? Vbi ergo ſunt *ducentum millia*,& *ſexcentum millia*, quæ Burdo nobis obtrudit? Tertius Lucillij verſus eſt iſte: *Millia ducentum frumenti tolle medimnum, Vini mille cadum*. Sed in eo legendum *Millia tu centum*, nemini non obeſæ naris ſtatim ſuboleat,vt ſenſus ſit:Tu tolle negotium mille cadorum vini, & centum millium medimnorum frumenti. Sed neq; non ſecunda intelligentium voluntate in ſuperiore verſu ſcriptum quis fuiſſe cenſeat: *Centum atque ducentum poſſideas ſi*. Eadem ſcilicet opera & legi pedariæ ſatisfiet, nec ſolœciſmi poeta inſimulari poterit. Et dubitamus adhuc, quin ex facili lectoribus libri tui probatus ſis,quęcumq; in ueterum Grammaticorum ſtultitiam dici poſſunt,ea longe recentiorum fatuitatem exſuperare? Vale Italiæ lumen,meq; mutuè amare perge, Mediolano Kalend. Maijs anni M.DC.XXVIII.

ALBE-

ALBERICO ET CAROLO SEPTALIIS Mediolanenſibus. 15

NIhil mirum eſt, idem ipſum vobis, nobiliſſimi iuuenes, quod alijs plurimis in legendis linguę latinę auctoribus vſuuenire, vt permoleſta vobis accidat rei nũmarię, qua Romani & Gręci vtebantur, ratio. Sed ea moleſtia non magno negotio liberabimini, ſi hominum doctorum ea de re Syntagmata, quę poſtremum exierũt, conſulere volueritis, pręcipueq; *Petri Ciacconij Toletani*, ſummi in omni diſciplinarum genere viri, edita Romæ opuſcula, & *Andreæ Schotti* rei nummarię tabulas Antuerpianis typis deſcriptas, quos libros non dubito, quin ornatiſſima patris veſtri bibliotheca contineat. Is enim cum Peripateticorum philoſophorum & Medicorum ętatis noſtrę familiam ducat, nec humanitatis ſtudia faſtidit, quod alij ſolent, ſed quoties à grauiorum curarum ſeueritate laxare animum cupit, ad amęnitates iſtas diuertere conſueuit, eaque re vix vllo librorum carere animum inducit, quem ad veterum ſcriptorum intelligentiam momentum aliquod facere intellexerit. Sed quoniam Schottus *Manutios* & *Ciacconium* ſequendos ſibi putauit, egoque *Fuluium Vrſinum* & *Iuſtum Lipſium* rectius Seſtertia & Talenta ad hodiernum Romanę monetę vſum reuocaſſe arbitror, rem minime vobis ingratam facturus mihi viſus ſum, ſi nouas vobis tabulas conficerem, quarum inſpectione dubium omne, ſi quod vobis inter legendum auctores vobis obijciatur, diſcutere poſſitis. Eas ergo vobis nunc mitto, vt me officiorum, quibus me ſibi ac vobis pater veſter deuinxit, memoriam conſeruare intelligatis. Verum hoc vos præmonitos velim, non eadem ſemper ſignificatione *Nummi* vocem in auctoribus vſurpari. Alias enim *Denarium* ſignificat argenti,

genti, qui eſt decem aſſium, cui par eſt pretium Iulij Romani & Regalis Caſtellæ. Sic Terent.Heaut.act.3.ſc.3. *Mille drachmarum* & *Mille nummum* indifferenter pro mille denarijs dixit, qui & *Nummi argenti* dicuntur, vt Plaut. Pſeud. *Nummum nuſquam reperire argenti queo.* Et Moſtel. *Locare argenti nemini nummum queo.* Alias *Nummus* ſignificat *Drachmam auri*, ſeu decem denarios argenteos, qui Romæ hodie *Scutatus moneta* vocatur, decem puta Iuliorum, quem vos Mediolani Ducatonem dicitis, Germani Talerum Philippeum. Liuius lib.38. *Dum pro argenteis decem aureus unus valeret*, ſubaudi Nūmis. Plaut. Rud. *Nummi octingenti aurei in marſupio inſuerunt*. Idem Perſa: *Sexcenti nummi quid agunt?* aurei puta, quos aliter ibidem vocat *Sexaginta minas*, id eſt, ſexcentæ drachmæ auri, ſiue 600. ſcutati vel ducatones aut philippi. Et hic eſt *Nummus auri*. Abſolute tamen cum *Aureus* dicitur, nummus auri ſeſtertius intelligitur, qui valet 25. denarios argenti ſiue Iulios. Alias *Nummus* pro *didrachmo* accipitur ſeu duobus denarijs argenti, vt Ciaccouius notat in hoc Plauti loco Trucul.act.2.ſc.7.

Nam iam de hoc obſonio de mina deminui modo quinq;
Nummos: mihi detraxi partem Herculaneam.

Ioſephus Burdo, qui turpe ſibi putaret aliquid à Ciacconio diſcere, quem tamē multo ſe doctiorem eſſe facile intelligebat, quinq; nummos interpretatur totidem drachmas auri, ſiue 50. denarios, quod ea ſit Herculanea ſeu decima pars de quinq; minis ſeu 500 drachmis. At enim ſeruus non de quinque minis, quas meretrici ferre iuſſus erat, ſed de vna illa mina, qua obſonauerat, quinq; ſe nūmos ait detraxiſſe: qui quoniam decima Minæ pars ſunt, decem denarij ſint oportet, ex quo nummum duobus denarijs hic valere apparet. Alias *Nummus* ſignificat *Aſſem*, qui eſt nummus æreus penditq; libram æris, ex quo & *Aſſipondius*, & *Aſſarius* dicebatur, uoce *Nummus* per ellipſin ſuppreſſa. Aliter & *Libella* dicitur, Romanis hodie *Baioccus*, Germanis *Ein creuzer* ſeu cruciger aut cruciatus, ſi Philippeus centum cruciatis æſtimetur. Hinc *Du-*

pondius

pondius eſt As vel Aſſis duorum ponderum, ſeu duarum librarum, hoc eſt, duo aſſes, pro quo *Bini æris* dicebant, vt ſubaudiretur *Nummi*. Sic *Treſſis*, id eſt, tres aſſes, terni æris: *Quartuſſis, quinqueſſis, ſextuſſis, ſeptuſſis, octuſſis, nonuſſis, decuſſis, viceſſis, triceſſis, centuſſis*, ſiue quatuor æris, quini æris, ſeni æris, ſepteni æris, noueni æris, deni æris, viceni æris, triceni æris, centeni æris, pro quatuor, quinq; &c. centum aſſes. *Mille æris, mille aſſium, mille aſſariorum, & centum millia aſſium*, vel *centum millia æris*, ſubaudi nummum aut nummorum. Eſt autem *res mille æris* idem quod mille ſcutati, vel ducatones, vel philippi. Tandem *Nummus* plerumq; ſignificat *Seſtertium*, id eſt, quartam denarij partem, qui Romæ *dimidius groſſus* vocatur, qui valet duos aſſes & ſemiſſem, adeoque hac nota inſignitur IIS. quod eſt Aſſes duo & ſemis ſeu dimidius, aut LLS. id eſt, duæ libellę ęris & ſemis. Dicitur *Seſtertius nummus* quaſi as ſemitertius. Sæpe autem tam *Seſtertius*, quam *Nummus*, in proferenda pecuniæ ſumma ſubticetur, adeoq; indiſcriminatim dicitur: Debet mihi quinq; millia nummum ſeſtertium, & Debet mihi quinq; millia nummum, & Debet mihi quinq; millia. Sed *Seſtertium* neutro genere ſignificat ſummam mille nummorum ſeſtertiorum, quæ facit 25. ſcutatos, philippeos aut ducatones. Eſt autem nomen adiectiuum, in quo ſubſtantiuum aliquod neceſſario ſubauditur. Et quoniam Chariſij monitum eſt: *In adiectiuis abſolutè poſitis ſubaudiendum quod quiſq; voluerit*, modo ſcilicet ſenſui exprimendo ineptum non ſit: propterea mihi, dum alij melius quid inueniant, *Pondus minæ* ſubintelligere placet. Cum enim Minæ pondus pendat decem ſcutatos, ſiue centum denarios, vel regales, vel Iulios: duo minæ pondera conficiunt ducentos denarios, ſeu 20. ſcutatos, Ita minæ pondera duo & ſemis, ſiue pondus minæ ſeſtertium ſummam 250. denariorum ſiue ſcutatorum 25. conficiet. Cæterum de nodo illo, quem ex Plauti Rudente Burdo affert, ubi Talentum magnum mille ducentis nummis ſeu ſcutatis valet, aliud quod dicam non habeo, niſi videndum

dum eſſe, alia ne Cyrenis, vbi ea fabula agi fingitur, rei nummariæ ratio fuerit, vt ſcilicet nummus auri non niſi dimidium eius, quod alibi valebat, Cyrenis valuerit. Nunc, ſi vobis libet, noſtras porrò Tabulas inſpicite ac valete.

Digitized by Google

TABVLA I.

Seſtertij Nummi.

Seſtertius		
1	Valet aſſes ſeu baioccos 2 $\frac{1}{2}$	
2	5	
3	7 $\frac{1}{2}$	
4	10	*id eſt Denarium ſeu Iu-*
5	12 $\frac{1}{2}$	*lium, ſeu Regalem.*
6	15	
7	17 $\frac{1}{2}$	
8	20	*id eſt duos denarios ſeu*
9	22 $\frac{1}{2}$	*Iulios ſeu regales.*
10	25	
20	50	
30	75	
40	100	*id eſt, decē denarios, ſiue vnū*
50	125	*ſcutatum aut Ducatonum,*
60	150	*aut Philippeum.*
70	175	
80	200	*id eſt, 20. denarios ſeu duos*
90	225	*ſcutatos. (Romanū*
100	250	*id eſt, 25. denarios, ſiue Aureū*
200	500	*ſiue 5. ſcut. ducat., philippeos.*
300	750	*ſiue ſcutatos 7 & dimidium.*
400	1000	*id eſt decem ſcutatos.*
500	1250	*id eſt ſcut. 12. & dimidium.*
600	1500	*id eſt ſcutatos 15.*
700	1750	*id eſt ſcut. 17. & dimidium.*
800	2000	*id eſt ſcutatos 20.*
900	2250	*id eſt, ſcut. 20. & dimium.*
1000	2500	*id eſt ſcutatos 25.*

TABVLA II.

SESTERTIA.

Seſtertia duo, vel duo ſeſtertia nummum, vel duo millia nummum, vel duo millia ſeſtertium.

2	valent ſcutatos	50	
3		75	
4		100	
5		125	
6		150	
7		175	
8	————————	200	
9		225	
10		250	
20		500	
30		750	
40	————————	1000	
50		1250	
60		1500	
70		1750	
80	————————	2000	
90		2250	
100		2500	— *Hec ſic effertur, Debet mihi centũ, debet centum ſeſtetia, debet centũ millia ſeſtertiũ.*
200		5000	
300		7500	
400	————————	10000	— *Debet quadringenta, debet quadringent a nummum, debet quadringenta millia ſeſtertium.*
500		12500	
600		15000	
700		17500	
800	————————	20000	
900		22500	
1000		25000	

TA-

Digitized by Google

TABVLA III.

Decies Seſtertium &c.

Cum Aduerbijs ſemper ſubauditur Centena millia & in Seſtertium ſubauditur Nummum ſeu Nummorum. Decies, vel Decies ſeſtertium, vel decies centena millia HS, vel mille ſeſtertia valet ſcut. millia 25.

Vndecies valet ſcut.ſeu ducatonũ millia 27 & 500

Duodecies *millia*	30	
Tredecies	32 & 500	
Quaterdecies	35	
Quindecies	37 & 500	
Sedecies ———	40	
Decies ſepties	42 & 500	
Decies octies	45	
Decies nouies	47 & 500	
Vicies, vel Vicies HS. ——	50	
Tricies	75.	
Quadragies	100	*Germanis dicitur Tonna.*
Quinquagies ———	125	
Sexagies	150	
Septuagies	175	
Octogies	200	*Germanis duæ Tonnæ.*
Nonagies	225	
CENTIES, vel Centies HS.	250	
Ducenties	500	*Quinq; Tonnæ. Dimidius Millio Italis.*
Trecenties	750	
Quadringenties	1000	*Italis Millio. Germ. Decem Tonnæ.*
Quingenties	1250	
Sexcenties ———	1500	*Millio vnus & ſemis.*
Septingenties	1750	
Octingenties	2000	*Milliones duo. Viginti Tonnæ.*
Nongenties	2250	
MILIES HS. ———	2500	*Milliones 2 ½ Tonæ 25.*
Millies decies.	2525	*Million. duo ½ & millia 525.*
Millies centies	2750	*Milliones duo & millia 750.*
Bis millies		*Milliones quinq;*
Bis millies centies		*Milliones quinq; & millia 250.*
Tres millies.		*Milliones ſeptem & dimidius.*
Quater millies HS.		*Milliones decem.*

TA-

TABVLA IV.

Drachmæ ſeu Denarij.

Drachma vna ſiue Denarius vnus valet decem aſſibus ſeu baiocis, ſeu cruciatis, qui ſunt quatuor nummi ſeſtertij.

Drachmæ ſeu Denarij		
10.	valent aureum, ſeu ſcutatum, ſeu ducatonem aut talerum philippeum	1
20		2
30	———	3
40		4
50		5
60	———	6
70		7
80		8
90	———	9
100		10 *Et hi valent Minam.*

TABVLA V.

Mina.

Mina valet centum drachmas ſeu denarios, ſiue decem ſcutatos, ducatones, philippeos.

Minæ		
2	valent ſcutatos, ſeu ducatones aut philippeos	20
3		30
4		40
5	———	50
6		60
7		70
8		80
9		90
10	———	100
20		200
30		300
40	———	400
50		500
60		600 — *Et hæ valent Talẽtũ.*

Digitized by Google

TABVLA VI.

Talentum.

Talentum valet Sexaginta minas, ſiue 600. ſcutatos, philippeos, ducatones.

Talenta	
2 valent ſcutatos, philippeos, ducatones	1200
3	1800
4	2400
5	3000
6	3600
7	4200
8	4800
9	5400
10	6000
20	12000
30	18000
40	24000
50	30000
60	36000
70	42000
80	48000
90	54000
100	60000
200	120000
300	180000
400	240000
500	300000
600	360000
700	420000
800	480000
900	540000
1000	600000

Digitized by Google

Syllabus Auctorum linguæ Latinæ Aetatis Aureæ.

M. Tullius Cicero, editus à Petro Victorio, Paulo Manutio, Dionyſio Lambino, Iano Grutero, Alexandro Scoto. Eius editiones Venetæ recentiores flammis aboleri debebant, cruces verò figi Typographis, vt documento ſint alijs, ne tam improbo furto emtores argento emungere & depeculari audeant. Senatui certe Veneto curę eſſe oportebat, ne iſtæ Typographorum fraudes tam deformem Veneto nomini maculam impune imprimant.

Plauti Comœdię editę à Plantino & Raphelengio, & poſtremum à Friderico Taubmanno cum magni ponderis & oneris commentario.

Terentij Comœdiæ editæ à Gabriele Faerno & M. Ant. Mureto. In eas commentarij Donati & Eugraphij veterum Grammaticorum editi ſunt Lutetiæ Pariſiorū.

In Terentium Index Auguſtini Gambarelli editus eſt Bergomi.

Ennij fragmenta omnia cum commentario Hieron. Columnæ edita ſunt Neapoli: Annales cum Pauli Merulæ Comment. Lugduni Batauor.

Lucillij fragmenta edidit Franciſcus Duſa Lugduni Batauor.

Fragmenta veterum poetarum Latinorum edidit Henric. Stephanus.

Fragmenta Hiſtoricorum latinorum collecta ab Antonio Auguſtino vna cum Fuluii Vrſini notis edidit Plantinus.

Catonis opera à ſe collecta & reſtituta edidit Auſonius Popma Lugduni Batauor.

Lucretij poemata cum Lambini comment. edita Pariſ. & Francofurti.

Lucretium cum Oberti Giſanij Indice edidit Plantin. & Rapheleng.

Cæſaris opera cum variorum notis edita Francofurti.

Cornelius Nepos (malè vulgo Æmilius Probus) cum Sauaronis notis editus Lutetiæ, & cum Lambini, Schotti, aliorumq; comment. Francofurti.

Catullus. Tibullus. Propertius editi à Plantino & Rapheleng. & cum variorum comment. Francofurti.

In Propertium commentarius Iohannis Paſſeratij, quo numquam quicquam viſum fuit perfectius, editus Pariſijs.

Varronis opera omnia cum ſuis notis edidit Auſonius Popma Lugduni Batauor. Eadem cum Antonij Auguſtini, Ios. Scalig. & Pet. Victorij notis Lutetiæ.

Varronis libros de lingua latina infinitis locis emendatos edidit Gaſpar Scioppius Ingolſtadij anno 1605.

Virgilij opera cum commentario Seruij ex bibliotheca Petri Danielis & Gaſp. Scioppij editæ Pariſijs anno 1600.

In Virgilium vaſtæ molis commentarios ediderunt Iacobus Pontanus & Ludouicus Cerda Ieſuitæ.

Horatium edidit Muretus, Xylander, Cruquius, Heinſius, & cum Commentar. Lambinus & Marcilius, cum Paraphraſi Frideric. Ceruтus.

Salluſtij opera cum variorum notis & comment. edidit Gruterus Francofurti, & Raphelengius Lugd. Batauor.

Liuij opera cum variorum notis Franciſcus Modius Francofurti edidit. ſine notis Gruterus ibidem, ſed ea editio parum reſpondit Gruteri voto, neq; eſt ex lectorum vſu, cum typographus typis obſoletis & euaneſcētibus vſus fuerit, operæ verò frequentius oſcitauerint.

Catalecta Virgilij & veterum poetarum edidit Pariſijs Petrus Pithœus anno 1590. & cum Ioſephi Scaligeri ſuiſque notis Frideric. Lindebrugius Lugduni Batauor. 1595.

Vitruuium de Architectura cum comment. edidit Daniel Barbarus Venetijs anno 1567. vbi & anno 1557. editæ ſunt annotationes in eundem Guilelmi Philandri.

Ber-

Bernardinus Baldus Vrbinas de Vitruuianorũ verborum ſignificatione eruditiſſimum Commentarium edidit Auguſtæ Vindel. 1612.

Aetatis Argenteæ.

Ouidij opera cum commentarijs variorum Francofurti. In eius Metamorphoſin, Triſtia & de Ponto comment. edidit Pontanus Ieſuita.

Velleius Paterculus editus à Lipſio, Acidalio, alijs.

Valerius Maximus editus à Pighio, Lipſio, Colero.

Curtij hiſtoriam edidit Modius, & Acidalius, cumque commentario ſuo Matthæus Raderus Ieſuita.

Dictys Cretenſis de bello Troiano cum Merceri notis Lutetiæ.

Cornelius Celſus de re medica.

Phædri Auguſti liberti fabulas Aeſopicas edidit Rigaltius Pariſijs.

C. Iulij Hygini mythologica & Aſtronomica edidit Comelinus.

Aſconius Pedianus in orationes Ciceronis editus à Manut. & Hotoman.

Senecæ Rhetoris & Senecæ Philoſophi opera cum variorum notis edita Pariſijs & Lugduni Bat.

Senecæ Tragædias cum comment. edidit Delrius Ieſuita.

Perſius cum Vineti, Pithœi, Marcilij notis editus Pariſijs, cum paraphraſi Friderici Ceruti Veronæ, cum comment. Caſauboni Paris.

Lucanus cum comment. Baſileæ.

Columella cum Catone, Varrone & Palladio de re ruſtica cum Fuluij Vrſini notis editus à Comelino 1593.

Pomponius Mela & Iulius Solinus à Schotto Ieſuita editus Antuerp.

Manilij Aſtronomica edita cum comment. Ioſ. Scalig. Pariſ. & Lugduni Bat.

Quintiliani Patris Declamationes editæ à Pithœo apud Comelin.

Quintiliani Oratoriæ Inſtitutiones editæ Pariſ. & Lugduni.

Plinij maioris Hiſtoriam edidit Iacobus Dalecāpius.

Plinij minoris epiſtolas & Panegyricum edidit Caſaubonus.

Suetonium edidit Beroaldus, Torrētius, Caſaubonus.

Tacitum cum variorum notis edidit Gruterus.

Flori hiſtoriam cum variorū notis edidit Comelinus.

Frontinum de Aquæductibus & Colonijs edidit Onuphrius Panuinius. Eiuſdem Stratagemata edita ſunt cum Vegetio.

Statij poemata cum veterum & recentiorum notis edita ſunt Pariſijs.

Valerium Flaccum edidit Ludouic. Carrio.

Silium Italicum doctiſſimus puer Daniel Heinſius vna cum crepundijs ſuis edidit Lugduni Batauor.

Solinus vna cum Mela editus eſt à Schotto.

Martialem cum Indice & comment. editum habemus Pariſijs, in eumq; commentaria & notæ exſtant Raderi, Ramireſij, Gruteri, Scriuerij, aliorum.

Iuuenalis cum Comment. & notis variorum editus eſt Pariſijs, & cum paraphraſi Friderici Ceruti Auguſtę Vindel.

Aetatis Ferrea.

Agellij (vulgo Auli Gellij) noctes Atticæ editæ ab H. Stephano Lutetię Pariſiorum.

Iuſtini Hiſtoria ex Trogo Pompeio, edita à Iac. *Bongarſio*.

Apuleius à Vulcanio editus Lugduni Batauor. cum comment. Beroaldi & notis Steuechij Baſileę, cum Petri Coluij notis Lugd. Bat. in eum *Symbola Critica* Gaſp. Scioppij Auguſtę Vindel.

Vegetius de re militari cum comment. Steuechij.

Eiuſ-

Eiuſdem de re veterinaria ſeu Mulomedicina edita à Sambuco.

Aurelij Victoris hiſtoria edita ab And. Schotto Ieſuita

Rhetores antiqui Latini editi à Petro Pithęo, quorum Rutilius eſt Quinctiliano antiquior.

Hiſtoriæ auguſtæ ſcriptores Spartianus, Lampridius, Trebellius Pollio, Capitolinus, Vulcatius & Vopiſcus cũ doctiſſimis Caſauboni & Claudij Salmaſij comment.

Panegyrici duodecim à Grutero, Acidalio & Rittherſhuſio recogniti.

Cenſorinus de die natali editus ab Aldo Manutio.

Apicius de re culinaria cum notis Tiguri.

Auſonius cum Eliæ Vineti comment. & notis Ioſ. Scaligeri.

Claudianus cum notis Delrij.

Gratij & Nemeſiani poematia cum notis edidit Robertus Titius.

Ammianus Marcellinus editus à Lindebrugio Hamburgi.

Iulij Obſequentis de Prodigiis Lugduni.

Martianus Capella cum Hugonis Grotii notis.

Q. Sereni Sammonici carmen, Rutilij Itinerarium & Sympoſij Aenigmata exſtant inter Poematia vetera edita Pariſijs *1590*.

Auctores finium regundorum à Nic. Rigaltio editi Pariſ. qui de ſingulorum ætate in præfatione monet.

Inſcriptionum antiquarum volumen ingens edidit Ianus Gruterus.

FINIS.

Digitized by Google

Annotatio ad Paradox. pag. 74. verſ. 2.

Ioſephus Burdo in Auſon. lect. perſuaſum alijs cupit,nō *Liuiū Andronicū*,ſed *Leuiū* auctorē eſſe *Ionis*.Sed mentiri cum ex Terentiano diſcimus. Is enim perſpicue ait poema eſſe *Liuij veteris Graio cognomine*, hoc eſt, *Andronici*.

Errata in Paradoxis.

In præfat. pag.4. verſ.6.ἀνὴρ.pag. 10. verſ.6. ſcribendis verſibus latinis. pag.11. verſ 6. prætorque omnium. verſ.16. Baiarum.verſ.24.verſibus Heroicis.verſ 37.meo triplex.

Parad. pag.15.verſ.18 .oppidū eſſe pag.21.verſ.10.peregrinā aut verba.pag.22.verſ.16 aliæ principes. pag.28.v.27.ſuppreſſum audimus.pag. 31.verſ. 25.furere furorem.pag. 32. verſ.2. circa quam actio occupatur. pag.41.verſ.5.auerſa.pag.42.v.5. παθήματα verſ.25 σάγειρα. pag.46.verſ.29.examinauerat.pag. 46.verſ.29.ſum ac fui.pag.48.v.1 Quantū.magis.verſ.19.Paris. pag.62.verſ.10. Similiter Ambeſus. pag.65.verſ.29.expreſſæ. pag.74.verſ.23. lacteam.

In Paradigmatis.

Pag. 50.verſ.vlt.ſub α,η & ω ſubſcribendum erat Iota ſed eiuſmodi characteres Typographo deſunt.

In Præfat. Grammat.

Pag. 151. verſ.30. Sacerdotiorum.verſ 31.annuum.pag.156. verſ.29.quæ olim.

In Grammatica.

Pag. 13. verſ. 33.ad quo vel quæ loca.pag. 53.verſ.15 habitat.pag.55. verſ.9.vel vnum ſolum.pag.59.verſ. 9 occepi. verſ. 10. ſcio iam. pag.103.verſ.9.tantum quam re ipſa. pag. 121. v. 20.diſcitur.p. 133.v.1.Quod facere.pag.144.verſ.16.viderer.